

Riksdagens protokoll

1977/78:149

23 maj 1978

Debatter m. m.

Tisdagen den 23 maj

Svar på frågor:

1977/78:451 av Olle Svensson (s) om ifrågasatt begränsning av ramarna för yttrandefriheten	3
1977/78:464 av Ella Johnsson (c) om ökad rättssäkerhet för barn i vårdnadsärenden	6
1977/78:457 av Per Westerberg (m) om återupptagande av spår-bunden trafik mellan Vagnhärad och Södertälje.....	8
1977/78:461 av Gunnel Jonäng (c) om en övre åldersgräns för rätt att utföra skolskjutsar	11
1977/78:484 av Per Bergman (s) om åtgärder för att underlätta finansieringen av fjärrvärmeanläggningar	12
1977/78:454 av Karl Hallgren (vpk) om grunderna för statsbidrag till visst beredskapsarbete	16
1977/78:449 av Per Westerberg (m) om åtgärder för att rädda sysselsättningen i Vrena	17
1977/78:450 av Sten-Ove Sundström (s) om ytterligare investe-ringsmedel till Svenskt Stål AB.....	19
Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.	23

Meddelande om frågor:

1977/78:498 av Thage Peterson (s) om utländskt förvärv av svenska företag	132
1977/78:499 av Arne Nygren (s) om åtgärder för att skapa ersättningsarbeten vid nedläggning av driften vid gruvorna i Adakfältet	132
1977/78:500 av Erik Wärnberg (s) om tidpunkten för proposition om en lag mot skatteflykt.....	132
1977/78:501 av Lennart Pettersson (s) om lokaliseringen av Volvos framtida produktion.....	133

Tisdagen den
23 maj 1978

Tisdagen den 23 maj

Kl. 10.30

§ 1 Om ifrågasatt begränsning av ramarna för yttrandefriheten

*Om ifrågasatt
begränsning av
ramarna för yt-
trandefriheten*

Justitieministern SVEN ROMANUS erhöll ordet för att besvara *Olle Svenssons* (s) den 9 maj anmälda fråga, 1977/78:451, och anförde:

Herr talman! Olle Svensson har frågat mig om regeringen står fast vid direktiven till yttrandefrihetsutredningen eller om tilläggsdirektiv är att vänta med innebörd att ramarna för yttrandefriheten bör begränsas. Frågan ställs mot bakgrund bl. a. av Stockholms tingsrätts friande dom i målet mellan statsministern och Aftonbladet.

Yttrandefrihetsutredningen tillsattes enligt beslut av regeringen för inte fullt ett år sedan. Eftersom Olle Svensson är ledamot i kommittén skall jag inte gå närmare in på vad direktiven innehåller. Jag skall bara erinra om några av riktlinjerna för arbetet.

Olle Svenssons fråga kan sägas röra två olika delar av det nuvarande regelsystemet. Den ena delen omfattar de regler som anger vilka yttranden som är straffbara, dvs. reglerna om yttrandefrihetsbrotten enligt den s. k. brottskatalogen. Den andra består av reglerna om rättegångsordningen i yttrandefrihetsmål.

När det gäller reglerna om yttrandefrihetsbrott bör det enligt direktiven inte vara någon förstahandsuppgift för kommittén att ta ställning till brottskatalogens innehåll och avfattning. Kommittén bör i den delen i allt väsentligt utgå från gällande rättsläge. Eventuella ändringar i det straffrättsliga regelsystemet får i stället övervägas i särskild ordning. Endast på en punkt, som saknar intresse i det här sammanhanget, bör kommittén mera ingående behandla frågan om det straffbelagda områdets omfattning.

Till ledning för kommitténs överväganden i fråga om rättegångsordningen heter det i direktiven bl. a. att det rättsliga förfarandet i yttrandefrihetsmål självfallet bör vara så utformat att yttrandefrihetsintressena tillgodoses i största möjliga utsträckning. Med det framhålls också att det är ett allmänt intresse att den enskilde medborgarens integritet skyddas.

Tanken på tilläggsdirektiv har inte någon aktualitet. Kommitténs nuvarande direktiv ligger alltså fast.

OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på min fråga.

Det är tillfredsställande att vår justitieminister här talar å hela regeringens vägnar, då han tillkännager att det inte finns några planer på att begränsa ramarna för yttrandefriheten. Det betyder att yttrandefrihetsutredningen får arbeta efter sina ursprungliga direktiv. De ligger som statsrådet säger fast.

Tisdagen den
23 maj 1978

*Om ifrågasatt
begränsning av
ramarna för yt-
trandefriheten*

Sven Romanus personliga inställning behöver jag inte efterfråga. Jag vet att han är positiv till värdet av yttrandefrihet och aktivt verkat i den andan både som ordförande i den av förra regeringen tillsatta massmedieutredningen och i sitt nuvarande ämbete. Direktiven till yttrandefrihetsutredningen har en klart liberal tendens, och detta i ordets bästa bemärkelse. Tidningarna tilldelas stor frihet och förutsätts kunna driva ett "allmänt uppdrag" med normal hur- och hyfsning.

Min fråga motiverades av uttalanden från statsminister Fälldin och förste vice talmannen Torsten Bengtson efter det att juryn vid Stockholms tingsrätt friat Aftonbladets satiriska artikel.

Thorbjörn Fälldin sade sig efteråt vara "djupt besviken" över det frikännande juryutslaget. Målet stannade ju i det medborgerliga "filtret". Något prejudikat skapades inte. Då han beslöt att åtala Aftonbladet sade han att hur smärtsamt artikeln än hade uppfattats både av honom själv och av hans familj, var det mindre med tanke på sig själv än med hänsyn till vad även andra medborgare kunde bli utsatta för i svensk press. Han ville pröva om svensk lag tillåter att människor ostraffat får behandlas så som Aftonbladet gjort med honom. I likhet med Vestmanlands Läns Tidning undrade jag om statsministern alltså frågade å allas våra vägnar. Vad drar han då för slutsats av svaret från juryn? Han måste väl anse att det är fel på lagen, och måste han då inte i den ställning han har göra vad han kan för att få den ändrad?

Dessa funderingar var orsaken till min fråga, om det kommer ändrade direktiv till yttrandefrihetsutredningen.

Torsten Bengtson talade mer i klartext. "Lagstiftningen är för mild", sade han i en intervju i Svenska Dagbladet. "Jag överväger att personligen göra något för att ändra tryckfrihetslagstiftningen."

Det är värdefullt att justitieministern nu tillkännager att någon sådan omprövning inte skall ske. Regeringschefen har tydligen fått ned pulsen och insett att han borde ha gått till Pressens opinionsnämnd i stället för till domstol.

Jag instämmer gärna i vad ordföranden i den av statsrådet tillsatta yttrandefrihetsutredningen. Hans Schöier, skrivit i sin tidning, då han gör den tolkningen att juryn fastnat för försvarsadvokatens huvudargument som i sak var att artikeln av läsarna måste ha uppfattats som en fantasiprodukt. Det rörde sig med andra ord inte om något förtal i tryckfrihetsförordningens mening, däremot om en politisk kritik i satirens form. Juryn har visat smakfrågan, dvs. att bedöma kvaliteten i artikeln, ifrån sig. Det är glädjande. Smakfrågor är inte domstolsfrågor.

Jag vill avslutningsvis säga att jag är glad över det svar jag har fått samtidigt som jag vill fråga: Har den del av frågan som berör rättegångsordningen på något sätt aktualiserats i samband med den friande domen?

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Som jag nämnde i svaret berör Olle Svenssons fråga dels reglerna för yttrandefrihetsbrotten enligt brottskatalogen, dels rättegångsordningen. Den del som berör brottskatalogen är enligt min mening inte något

ämne för kommittén att behandla, i varje fall inte i första hand. Däremot är kommitténs överväganden i fråga om rättegångsordningen en mycket viktig del av kommitténs uppdrag, och vilka synpunkter som i det avseendet skall tas upp är ganska utförligt beskrivet i direktiven. Kommittén är parlamentariskt sammansatt, och det är givet att de som skall bedöma dessa viktiga frågor mot bakgrund av sin kännedom om vad som skett måste väga samhällsintresset mot den enskildes intresse. När det gäller samhällsintresset vill jag i första hand betona vikten av en mycket stor yttrandefrihet, samtidigt som det är viktigt att den enskilde medborgarens integritet tryggas. Kommittén har fått i uppdrag att göra en allsidig bedömning av frågan, och eftersom det här gäller en grundlagsfråga vill jag begagna tillfället att framhålla att det är av stort intresse att kommittén söker komma fram till så enhälliga bedömningar som möjligt.

OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Jag vill gärna tacka för det här tillägget. Jag anser att jag kan göra den tolkningen att vad som senast hänt inte har av regeringen uppfattats som en anledning att ändra de utgångspunkter som givits för kommitténs arbete.

Under massmedieutredningens arbete och även i samband med att direktiven till yttrandefrihetsutredningen fastställdes fick vi erfara att det gärna görs vantolkningar på det här området. Jag vill därför slå fast att det finns en samfällid positiv inställning hos regering och opposition i det här landet när det gäller värdet av en yttrandefrihet liksom att arbetet med de förbättringar härvidlag som infördes på basis av de förslag till ändringar av tryckfrihetsförordningen som massmedieutredningen kom fram till skall fullföljas. Vad gäller det förslag om en central yttrandefrihetsdomstol som massmedieutredningen lade fram och som var uttryck för en klar vilja att förbättra yttrandefrihetens villkor har jag tolkat direktiven till yttrandefrihetsutredningen så – och här vill jag gärna få bekräftat av justitieministern att min tolkning är riktig – att detta förslag f. n. saknar politisk realitet och att det alltså inte kommer att aktualiseras.

Justitieministern SVEN ROMANUS:

Herr talman! Jag vill gärna att Olle Svensson noga skall läsa direktiven som skrevs för ett år sedan. Dessa direktiv står fortfarande kvar. Egentligen är de inte direktiv till kommittén utan synpunkter som bör beaktas. När det här talas om massmedieutredningens förslag gäller det tanken på en central yttrandefrihetsdomstol, som inte längre är aktuell. Den kan alltså avföras.

Hur det i övrigt skall ordnas med rättegången behandlas också på andra punkter i direktiven. Det sägs ju också att frågan om de grundläggande dragen beträffande rättegången är en viktig uppgift för kommittén, som gärna kan tas upp till en principbehandling redan i en första etapp. Det är inte något direktiv men ett understrykande av att rättegångsordningens detaljer är viktiga.

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

*Om ifrågasatt
begränsning av
ramarna för yt-
trandefriheten*

Tisdagen den
23 maj 1978

*Om ökad rättssä-
kerhet för barn i
vårdnadsärenden*

OLLE SVENSSON (s):

Herr talman! Jag är fullt på det klara med innebörden av direktiven. Det är en väsentlig sak för kommittén att se på reglerna när det gäller förfarandet i rättegången.

Men jag vill understryka, det värdefulla i att vi i direktiven har fått en rekommendation att på ett tidigt stadium inför offentligheten redovisa de överväganden man kommit fram till, så att en eventuell förändring inte sker förrän frågan genomlysts av en omfattande offentlig debatt. Enligt min mening är detta positivt mot bakgrund av de vantolkningar som så ofta sker av syftena med reformerna på detta område. Jag tycker att det är ett gott facit av den här debatten att regering och opposition står så pass nära varandra och har en så positiv syn på värdet av yttrandefrihet, men självfallet måste denna utövas under ansvar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2 Om ökad rättssäkerhet för barn i vårdnadsärenden

Justitieministern SVEN ROMANUS erhöll ordet för att besvara *Ella Johnssons* (c) den 11 maj anmälda fråga, 1977/78:464, till socialministern, och anförde:

Herr talman! Ella Johnsson har frågat socialministern om han är villig att vidta de åtgärder som krävs för att barn som i föräldrahemmet utsätts för misshandel eller vanvård skall kunna garanteras rättssäkerhet. Ella Johnsson anser att det faktum att domstolar upphäver sociala myndigheters beslut om omhändertagande av barn innebär otrygghet och ökat fysiskt och psykiskt lidande för barnen. Hon konstaterar för sin del att det på grund av detta inte finns någon garanterad rättssäkerhet för barn.

Frågan har överlämnats till mig.

Enligt min mening innebär möjligheten till domstolsprövning av frågor om omhändertagande och vårdnad av barn en rättssäkerhetsgaranti som vi inte kan vara utan. En annan sak är att olika instanser kan komma till skilda uppfattningar i de ofta svåra frågor som det här rör sig om.

Detta betyder naturligtvis inte att lagstiftningen på området inte skulle kunna förbättras. Ella Johnsson syftar i frågan närmast på prövningen i länsrätt av social centralnämnds beslut om omhändertagande av barn. Hennes fråga berör emellertid också beslutsordningen beträffande vårdnaden om barn.

De barnavårdande organens möjligheter att omhänderta barn har utförligt behandlats i socialutredningens slutbetänkande (SOU 1977:40) Socialtjänst och socialförsäkringstillägg. I detta har lämnats förslag om beslutsordningen och om handläggningen i länsrätt av frågor om tvångsingripande beträffande barn. Remissbehandlingen av betänkandet har nyligen avslutats, och en proposition i de delar som nu är aktuella förbereds f. n. inom socialdepartementet. Den kan väntas bli förelagd riksdagen under riksmötet 1978/79.

Rätten för samhället att omhänderta ett barn, som kan ta skada genom att stanna i sina föräldrars vård, innebär en inskränkning i den rätt föräldrarna har som vårdnadshavare enligt föräldrabalken. Om en far eller en mor gravt missbrukar eller försummar sin vårdnadsrätt, kan föräldern bli fråntagen vårdnaden helt. En sådan fråga prövas av allmän domstol. F. n. ser utredningen (Ju 1977:08) om barnens rätt över hela lagstiftningen om vårdnaden. Kommittén avser att i ett betänkande till nästa vår belysa bl. a. hur barnets intresse bäst skall kunna bevakas i en vårdnadskonflikt. I direktiven för kommittén sägs, att skäl talar för att barnet behöver någon som under hela handläggningen av ett vårdnadsärende har att bevaka endast barnets intresse. Detsamma gäller enligt direktiven i fråga om ärende om överflyttning av barn.

Utredningen om barnens rätt har att även i övrigt pröva hur barnens rättsliga ställning i olika sammanhang skall kunna stärkas. I sitt arbete skall kommittén beakta de förslag som blir resultatet av socialutredningens betänkande.

Som framgår av vad jag har sagt nu pågår alltså lagstiftningsarbete som syftar till att stärka barns rättsliga ställning. Några ytterligare åtgärder på området från regeringens sida är inte aktuella f. n.

ELLA JOHNSSON (c):

Herr talman! Först ber jag att få tacka justitieministern för svaret på min fråga. Jag upplever det positivt att justitieministern inser att lagstiftningen kan förbättras, och det är också positivt att arbete pågår för att genom lagstiftning stärka barnets rätt.

Tyvärr är barnmisshandel en kuslig verklighet bakom välfärdssamhällets kulisser. På olika sätt har dock samhället sedan år tillbaka satsat på åtgärder för att förebygga att barn far illa och för att garantera dem rättssäkerhet både i deras hem och i skolan. Man blir då allvarligt bekymrad när man får erfara att samhällets egna organ, domstolarna, vid sina domslut inte bedömer barnets väl och ve på samma sätt som de sociala myndigheterna utan upphäver deras beslut. Detta får då till följd att barnet flyttas fram och tillbaka mellan föräldrahem och fosterhem, kanske flera gånger, allteftersom man verkställer överklagande i olika instanser.

Man vet att barn som växer upp under så osäkra förhållanden tar psykisk skada. Målsättningen för alla instanser måste vara att ge barnet en trygg uppväxt. Detta kan man inte ge barnet, om det alltefter de olika besluten flyttas som ett kolli fram och tillbaka. Det är visserligen så att föräldrarna i sådana fall fräntas en rättighet, men vi vet också att kroppslig misshandel ofta är symtom på allvarliga missförhållanden i hemmiljön. Uppmärksamheten på sådana symtom måste omfatta barnets hela situation. Psykisk misshandel och ibland även vanvård kan ingå i helhetsbilden. En sådan otrygg miljö vill man naturligtvis genom olika åtgärder försöka rätta till, men det är ingen omtanke om barnets rätt och dess säkerhet att, innan man har gjort någonting åt hemmiljön, flytta tillbaka det till denna, ibland i flera omgångar och kanske till sist för gott.

Tisdagen den
23 maj 1978

*Om återuppta-
gande av spår-
bunden trafik mel-
lan Vagnhärad
och Södertälje*

Under förra året upplevde jag samtidigt två fall, där det gick till såsom jag nyss beskrivit. Både förtroendvalda och anställda inom socialvården blev förtvivlade och upplevde det hela mycket negativt. Man omhändertar sannerligen ingen i dag för samhällsvård utan att väl grundade skäl föreligger. Då de båda ärenden jag nämnde var aktuella önskade de som handlade dem att sociala centralnämndens ursprungliga omhändertagande skulle få kvarstå till dess att alla de överklaganden som var möjliga hade slutförts. Mot denna bakgrund vill jag ställa den frågan till justitieministern, om det är tänkbart att en bestämmelse som möjliggör en sådan ordning skulle kunna tillföras den lag som gäller vid handläggning av vårdnadsärende.

Barn är små människor men har själva ingen möjlighet att ta till vara sin rätt eller rättssäkerhet. Det är vi vuxna som har detta både förtroende och ansvar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om återupptagande av spårbunden trafik mellan Vagnhärad och Södertälje

Kommunikationsministern BO TURESSON erhöll ordet för att besvara *Per Westerbergs* (m) den 10 maj anmälda fråga, 1977/78:457, och anförde:

Herr talman! Per Westerberg har under hänvisning till att antalet pendlare i Trosa-Vagnhäradsområdet till Stockholmsregionen ökat kraftigt under hela 1970-talet frågat mig om jag är beredd att positivt pröva möjligheterna och förutsättningarna att återuppta någon form av spårbunden trafik mellan Vagnhärad och Södertälje.

År 1972 lade SJ – med dåvarande regeringens medgivande – ned den lokala persontrafiken på järnväg vid stationerna mellan Nyköping och Södertälje, bl. a. i Vagnhärad.

Nedläggningen föregicks av ett omfattande utredningsarbete inom SJ, som fördjupades sedan berörda kommuner överklagat SJ:s planer i ämnet. I det följande remiss- och beredningsarbetet, med medverkan av bl. a. KSL, SL samt berörda länsstyrelser och kommuner, undersöktes ett trafikeringsalternativ med pendeltågstrafik genom SL på sträckan Västerlånga-Vagnhärad-Södertälje. Alternativet visade sig driftekoniskt ogynnsamt både i sig och i förhållande till ett ersättningsalternativ med landsvägsbussar.

Enligt vad jag inhämtat finns inga aktuella undersökningar som visar att utgångsläget för återupptagen järnvägstrafik i området skulle ha förbättrats från år 1972, vare sig trafiktekniskt eller trafikekoniskt. Eventuella ändringar i trafikeringsmönstret är emellertid i första hand beroende av förhandlingar mellan de berörda huvudmännen för kollektivtrafiken i området. I den mån parterna, dvs. SJ samt landstingen i Stockholms och Södermanlands län, skulle komma fram till ett ändrat trafikeringsmönster ligger det i sakens natur att jag i positiv anda kommer att överväga förslag och lösningar i saken.

PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Jag vill påpeka att antalet pendlare från Trosa-Vagnhäradsområdet till Södertälje-Stockholmsområdet årligen ökar mycket snabbt. Enligt den undersökning som gjordes 1974 låg antalet pendlare till Stockholmsregionen någonstans mellan 800 och 1 000 personer per dag i vardera riktningen. Dessutom pendlade till regionen Vagnhärad-Trosa ett par hundra personer.

Med den inflyttningsfrekvens som varit i Trosa-Vagnhärad, nästan uteslutande från Stockholmsområdet, har antalet pendlare väsentligen ökat sedan 1974 och borde i dag kunna uppskattas till omkring 1 500 personer per dag.

Jag vill betona att det samhällsekonomiskt borde vara riktigt med någon form av kollektivtrafik här för att se till att undvika en alltför stor privattrafik med privatbilar till resp. arbetsplatser. Dessutom är den del av sträckan från Vagnhärad till Södertälje som följer E 4 utomordentligt hårt belastad, med ganska hög olycksfallsfrekvens.

Jag förstår att kommunikationsministern inte kan tänka sig att man låter Östgötapendeln med dess dagliga tåg varannan timme stanna i Vagnhärad, eftersom det tyvärr utgör en del av SJ:s trafikpolitik att sakta men säkert försöka få upp hastigheten på tågen och låta dem hålla jämna minuter på varje ställe. Någon form av pendeltågstrafik anser jag däremot att det vore riktigt och rimligt att i dag införa. Det finns två orter med kommunikationer upp till Södertälje-Stockholmsområdet som har mycket likartade förhållanden. Den andra orten, förutom regionen Vagnhärad-Trosa, är Gnesta, där det nu förekommer pendeltågstrafik med tolv turer per dag och med ett trafikunderlag som är fullt jämförbart med det som finns på sträckan Trosa-Vagnhärad. Denna trafik går över Järna, och det skulle även trafiken till Vagnhärad kunna komma att göra.

Enligt uppgifter som jag har inhämtat är i dag kapitalkostnaderna för att kunna genomföra sådan trafik ca 8 milj. kr. och driftkostnaderna 2.5 milj. kr. Detta gör att kostnaderna blir något större än för Gnesta, beroende på inflationens verkningar. För att åstadkomma en trafik där krävs det att trafiken mellan Södertälje och Stockholm ökar på pendeltågen i Stockholms län, och för att klara detta behöver vi också en positiv medverkan från SJ och kommunikationsministern. Jag anser att förhållandena driftsekonomiskt och trafikmässigt har ändrats och att mätningarna visar att det nu finns ett väsentligt större trafikunderlag. Trots allt använder i dag endast 10 % av passagerarna buss vid sina dagliga kommunikationer med Stockholm. Att busstrafiken misslyckats är delvis beroende på att det är så många olika orter och hållplatser som de pendlande reser till.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Det är riktigt som Per Westerberg säger att det är många som pendlar. Detta skulle naturligtvis i och för sig kunna motivera pendeltåg

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

*Om återuppta-
gande av spår-
bunden trafik mel-
lan Vagnhärad
och Södertälje*

Tisdagen den
23 maj 1978

*Om återuppta-
gande av spår-
bunden trafik mel-
lan Vagnhärad
och Södertälje*

mellan Vagnhärad och Södertälje-Stockholm på samma sätt som det finns sådana mellan Gnesta och Södertälje. Men de rent fysiska förhållandena är besvärande på sträckan Vagnhärad-Järna, eftersom banan är enkelspårig, under det att banan Järna-Södertälje är dubbelspårig. På sträckan Järna-Södertälje går ju samtliga tåg i den s. k. Östgötapendeln och den s. k. Göteborgspendeln, dvs. det går ett tåg i timmen i vardera riktningen för vart och ett av dessa pendeltåg. Detta gör att banan redan är optimalt belastad, varför det inte går att belasta den mera. Ytterligare en belastning är ett stopp i Vagnhärad.

Kombinationen av fjärrtåg och lokaltåg är alltid besvärande, men den är särskilt svår när det bara finns enkelspår; det säger ju sunda förnuftet. Skulle man vilja öppna möjligheter för pendeltåg norrut från Vagnhärad, förutsätter det att man har dubbelspår. Det är klart att man kan anlägga sådana, men det blir en mycket dyrbar investering, och kapitalkostnaderna per år kommer att bli av betydligt större storleksordning än de 8 milj. kr. som Per Westerberg nämnde.

PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag kan förstå om de fysiska svårigheterna i så fall skulle göra det till en direkt omöjlighet att bedriva någon form av spårbunden trafik från Vagnhärad, men jag finner det ändå något underligt, eftersom det tidigare – uppenbarligen så sent som i början på 1970-talet – fanns kapacitet för att klara detta.

Jag vill vidare peka på att om man skulle säga att sträckan Järna-Södertälje har alltför hård belastning, skulle ett motargument mycket väl kunna vara att pendeltågstrafiken från Vagnhäradssidan kan sluta i Järna, med anslutning därifrån till befintlig trafik norrut mot Stockholm.

Jag tolkar ändå kommunikationsministern så, att han i princip är positivt inställd till att pröva även de tekniska förutsättningarna för att kunna lösa de problem som kan vara för handen, om en trafik mellan Vagnhärad och Järna-Södertälje befinner sig vara lämplig sedd ur ekonomisk synvinkel.

Kommunikationsministern BO TURESSON:

Herr talman! Skillnaden mellan början av 1970-talet och i dag är den att då hade vi inte vare sig Östgötapendeln eller Göteborgspendeln. Det var ett betydligt mindre antal fjärrtåg som då framfördes på södra stambanan, och man hade utrymme för lokaltrafik även till och från Vagnhärad. Det har man inte i dag.

Det är riktigt som Per Westerberg har tolkat mitt svar att jag är mycket positiv till att försöka medverka till åtgärder som skall göra det möjligt att ordna denna spårbundna trafik för pendlarna, men av naturliga skäl kan man inte räkna med att det skall gå särskilt fort, för det krävs mycket stora investeringar och mycket tidsödande arbete.

PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag förstår mycket väl problemen, men jag vill påpeka att just Östgötapendeln på sträckan Vagnhärad-Järna bara går varannan timme, och

det är trots allt inte någon särskilt stor belastning. Belastningen kommer norr om Järna.

Jag ber ändå att få tacka kommunikationsministern för hans utomordentligt positiva svar och hoppas att vi på sikt skall kunna lösa denna fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om en övre åldersgräns för rätt att utföra skolskjutsar

Kommunikationsministern BO TURESSON erhöll ordet för att besvara *Gunnel Jonängs* (c) den 11 maj anmälda fråga, 1977/78:461, till statsrådet Britt Mogård, och anförde:

Herr talman! Gunnel Jonäng har frågat statsrådet Mogård om hon anser det lämpligt, med hänsyn till elevernas säkerhet, att personer i mycket hög ålder har hand om skolskjutsningar. Frågan har överlämnats till mig.

Enligt de upplysningar som jag har fått finns det inte något belägg för att förarens ålder har haft något samband med olyckor i skolskjutsverksamheten.

Frågor som rör barnens säkerhet i trafiken behandlas f. n. av trafiksäkerhetsutredningen. Utredningen kommer också att ta upp frågor som rör skolskjutsning.

Mot bakgrund av vad jag nu har sagt finner jag några åtgärder f. n. inte vara påkallade.

MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! På grund av uppdrag i FN är Gunnel Jonäng förhindrad att delta i riksdagsarbetet under återstoden av riksmötet. Jag ber därför att i hennes ställe få tacka kommunikationsministern för svaret på hennes fråga.

Anledningen till frågan är att frågeställaren påträffat något enstaka fall där en person fortsätter att handha skolskjutsning trots att han enligt föräldraopinionen inte längre kan anses uppfylla de mycket höga säkerhetskrav som man anser sig ha rätt att ställa på dem som skjutsar skolbarn. Frågan ställdes till statsrådet Mogård, och den tar endast upp spörsmålet om det med hänsyn till elevernas säkerhet är lämpligt att personer i mycket hög ålder får ha hand om skolskjutsning. Jag vill betona att frågan enbart gäller skolskjutsar och inte får tolkas som ett ifrågasättande av äldre personers lämplighet som bilförare. Frågeställaren efterlyser alltså inte någon övre åldersgräns för rätten att köra bil utan ville genom sin fråga endast aktualisera betydelsen av att höga krav på lämplighet i form av aktsamhet, gott omdöme och körskicklighet bör ställas på alla som har ansvaret för skolskjutsning för att säkerheten skall bli så bra som möjligt.

Jag tackar åter för svaret och hoppas att trafiksäkerhetsutredningen vid sina bedömningar även skall beakta det spörsmål som Gunnel Jonäng tagit upp i sin fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

Om en övre åldersgräns för rätt att utföra skolskjutsar

Tisdagen den
23 maj 1978

*Om åtgärder för
att underlätta
finansieringen av
fjärrvärmeanlägg-
ningar*

§ 5 Om åtgärder för att underlätta finansieringen av fjärrvärmeanläggningar

Bostadsministern ELVY OLSSON erhöll ordet för att besvara *Per Bergmans* (s) den 18 maj anmälda fråga, 1977/78:484, och anförde:

Herr talman! Per Bergman har frågat mig om några åtgärder för att underlätta finansiering av fjärrvärmeanläggningar övervägs inom regeringen eller dess kansli.

I propositionen om hushållning med energi i byggnader m. m. (prop. 1976/77:107) som förelades riksdagen våren 1977 anmälde jag frågan om finansiering av fjärrvärmeanläggningar mot bakgrund av vissa förslag i ämnet. Jag redovisade då att överläggningar mellan representanter för regeringskansliet och företrädare för riksbanken och berörda kreditinstitut hade visat att lånevillkoren kunde förbättras, framför allt genom att fjärrvärmelånens löptid förlängdes från då normala 10 å 15 år till 20 å 25 år. Kapitalmarknadens parter hade i sammanhanget uttalat en vilja att medverka till att klara finansieringsfrågorna för fjärrvärmeutbyggnad. Riksdagen (CU 1976/77:32) hade ingen erinran mot redovisningen.

Under sommaren 1977 genomförde bostadsdepartementet en undersökning i syfte att få ett underlag för att rätt kunna bedöma fjärrvärmekommunernas långfristiga lånebehov för investeringar under år 1977 i såväl produktions- som distributionsanläggningar för fjärrvärme. Mot bakgrund bl. a. härav lämnade riksbanken under hösten 1977 tillstånd för två särskilda obligationslån för fjärrvärmefinansiering. De två kommunlåneinstitutet Kommunkredit och Kommunlåneinstitutet emitterade i anledning härav obligationslån på vardera 80 milj. kr. Härutöver lämnade allmänna pensionsfonden direktlån till fjärrvärmeutbyggnad.

Erfarenheterna av 1977 års långivning är goda. Kommunernas långfristiga lånebehov för fjärrvärmeutbyggnad detta år har efter vad jag har inhämtat kunnat tillgodoses.

Även för år 1978 har bostadsdepartementet genomfört en undersökning motsvarande den som gjordes år 1977. Uppgifterna har legat till grund för riksbankens bedömning av 1978 års långfristiga lånebehov för nyinvesteringar i fjärrvärme. Riksbanken har också enligt vad jag har erfarit beviljat emissionstillstånd för Kommunkredit och Kommunlåneinstitutet på 125 milj. kr. vardera för 1978 års nyinvesteringar. Man kan vidare utgå från att allmänna pensionsfonden lämnar direktlån till fjärrvärmeutbyggnad även i år. Mot denna bakgrund finns det anledning att nu anta att även 1978 års fjärrvärmeinvesteringar kommer att kunna finansieras på ett tillfredsställande sätt.

Av naturliga skäl har fjärrvärmeutbyggnaden i de tre storstadsområdena stor omfattning. Stockholm, Göteborg och Malmö intar även i finansiellt hänseende en särställning så till vida att dessa kommuner har möjlighet att efter tillstånd från riksbanken emittera obligationslån på den svenska kreditmarknaden. Enligt uppgift från riksbanken sker härvidlag ingen detaljreglering av de ändamål till vilka upplånade medel skall användas. Det

är därför inte heller möjligt att utläsa hur mycket av beviljade emissionstillstånd som har avsett fjärrvärmeinvesteringar. Härav följer också att en begränsning av emissionstillstånd i förhållande till det totala lånebehov som storstadskommunerna har anmält inte kan påstås utgöra en begränsning riktad mot fjärrvärmeinvesteringar.

Per Bergman har i sin fråga sagt att riksbankens prövning av ansökningar från kommuner att emittera obligationslån för fjärrvärmeutbyggnad uppges vara restriktiv. Jag har tidigare i mitt svar redogjort för de emissionstillstånd som riksbanken har medgivit för de båda kommunlåneinstituten. En kraftig ökning i förhållande till föregående år har medgivits. Några särskilda ansökningar om emissionstillstånd för fjärrvärmelån från någon av de tre storstadskommunerna föreligger enligt vad jag har inhämtat inte. Riksbankens prövning av ansökningar om obligationstillstånd från dessa kommuner är, som jag tidigare har framhållit, grundad på kommunernas ekonomi och totala investeringsbehov. Skulle dessa kommuner inom medgiven total upplåningsvolym vilja särskilja fjärrvärmefinansieringar och emittera speciella obligationslån för det ändamålet, skulle det enligt vad jag har inhämtat inte möta något hinder från riksbankens sida.

Sammanfattningsvis vill jag som svar på Per Bergmans fråga säga att den av regeringen i propositionen 1976/77:107 anmälda ordningen i allt väsentligt synes ha fungerat väl. Någon anledning att nu överväga ytterligare åtgärder för att säkerställa tillgången på krediter för fjärrvärmefinansieringen finns alltså inte. Som jag i annat sammanhang har uttalat finns det dock anledning att följa utvecklingen på området. Om svårigheter i fortsättningen skulle möta vid kreditgivningen får åtgärder övervägas för att säkra finansieringen.

PER BERGMAN (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Det var både krångligt och tråkigt att få. Det förvånar mig mycket att man på departementet blottar en så total okunnighet om den verklighet man har att handlägga.

När riksdagen behandlade den här frågan för ett år sedan hade vi en reservation till det förslag som utskottet ställde sig bakom och som var propositionens. Vi sade då att den av regeringen presenterade lösningen – det är den vi nu talar om – torde innebära antingen att krediter inte kan ställas till förfogande på avsett sätt eller att den kommunala kreditmarknaden i övrigt begränsas i motsvarande mån.

Vi har fått rätt på den punkten. Man har stora svårigheter i storstäderna. Jag har kontakt med en stad som ibland kallas stor och som sedan lång tid tillbaka försökt att få till stånd en belåning för sin fjärrvärmeutbyggnad. Man har sprungit i trapporna hos riksbanken och fått avvisande besked. Så sent som för någon månad sedan var man uppe i bostadsdepartementet – det torde alltså inte vara obekant för departementet att sådana här svårigheter föreligger – och fick då beskedet att departementet tycker precis som riksbanken; på den punkten finns det ingen skillnad.

Mot denna bakgrund är jag förvånad över departementschefens svar. I

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

*Om åtgärder för
att underlätta
finansieringen av
fjärrvärmeanlägg-
ningar*

*Om åtgärder för
att underlätta
finansieringen av
fjärrvärmeanlägg-
ningar*

diskussionen i denna fråga för ett år sedan fick vi av departementschefen veta följande:

"I regeringen har vi alltså inte nöjt oss med att redovisa en ordning på kapitalmarknaden som vi tror på. Vi har också markerat att vi, om det blir nödvändigt, skall ta till vidare åtgärder.

Jag vill i sammanhanget också nämna, att den utökning av fjärrvärmefinansieringen som vi räknar med skall bli följden av den här ordningen inte får gå direkt som en minuspost på övrig kommunal upplåning. Det vore ju inte rimligt. Här får man räkna med att resurserna tas från kapitalmarknaden i dess helhet på lämpligt sätt."

Det vore roligt om statsrådet ville gå upp på riksbanken och säga till dem som där handlägger dessa ärenden precis det som statsrådet sade i debatten här i kammaren för ett år sedan. Då skulle säkerligen Göteborgs stad, som det är fråga om, också lägga in den formella ansökan om emissionstillstånd; man har saknat anledning att gå in med den sista handlingen, eftersom man vid förberedande diskussioner blivit avvisad även av bostadsdepartementet.

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! Per Bergman tar upp frågor som gäller Göteborgs fjärrvärmeinvesteringar, och jag kan förstå det; det ligger väl närmast till. Jag vill då bara konstatera att överläggningar enligt vad jag har mig bekant fortfarande pågår mellan Göteborgs kommun och riksbanken. Jag vill naturligtvis inte här i övrigt kommentera enskilda kommuners planering av ekonomi och finansiering.

Per Bergman säger också att riksbanken är restriktiv vid beviljande av fjärrvärmelån men kan inte anföra något belägg för detta.

Storstadskommunerna befinner sig, som jag sade i mitt svar, i en annan situation än övriga kommuner genom att de själva kan emittera obligationer. Här kan det naturligtvis i den kommunala debatten uppstå oklarheter om vilken del som skall avse fjärrvärmeinvesteringar. Om man vill undgå dessa oklarheter kan man ju redan från början tala med riksbanken och begära särskilda villkor just för de obligationer som avser fjärrvärmeinvesteringar.

PER BERGMAN (s):

Herr talman! Självfallet skall vi inte här behandla enskilda ärenden. Det var olyckligt att jag sade namnet på den stad det gäller, även om säkert alla ändå hade begripit vilken jag menade.

Självfallet kommer de ansvariga i Göteborg inte att ge sig; de är envetna. De har nu i ett halvt år sprungit hos riksbanken och tjatat för att få utrymme för den här finansieringen. De har också varit på bostadsdepartementet – så sent som den 7 mars 1978. På bostadsdepartementet borde man alltså inte vara okunnig om att kommunen förgäves försökt få myndigheterna att gå med på att man tar upp obligationslån för att finansiera en fjärrvärmeutbyggnad i Göteborgs stad. Det är den verklighet som föreligger. Att försöka skyla över detta med att säga att det inte finns någon formell ansökan om emissions-

tillstånd, det är ju att inte vilja se den praktiska verkligheten.

Jag vore väldigt glad, om departementschefen ville för riksbanken upprepa vad hon sade för ett år sedan. Eller är det andra signaler i dag? Skall man inte förverkliga de förslag som man så stolt gick ut med för ett år sedan?

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! Jag upprepar att enligt vad jag erfarit har inte Göteborgs kommun hos riksbanken begärt att få emittera obligationer som just avser fjärrvärmeinvesteringar.

Vidare framgår det väl av mitt svar att regeringen inte bara har *ränt* satsa, utan verkligen satsar på att vi skall klara fjärrvärmeutvecklingen. Och till oss har det inte kommit några signaler som tyder på att pengar inte går att ordna.

Jag vill också peka på de övriga stora pengar som regeringen satsar på fjärrvärme både via bostadslån och via energilån. Vi beräknar att den delen för ett år uppgår till 200 à 300 milj. kr.

PER BERGMAN (s):

Herr talman! Det här är ju bara en upprepning av påståenden. Men departementschefen har folk vid sin sida som säkerligen har deltagit i de samtal som vi här talar om. Det är förbluffande att det är obekant för departementschefen att man i en stor stad under mycket lång tid har sökt få finansiera sin fjärrvärmeutbyggnad.

Departementschefen säger att långivningen är en lyckad lösning på någonting som man har försökt arrangera för ett år sedan. Nej, det är ett kapitalt misslyckande. Att Kommunkredit har gått ut med obligationslån på 80 milj. kr. vid två tillfällen är ju en liten droppe i havet jämfört med det behov som föreligger.

I en stor kommun finns i dag ett behov av att finansiera en fjärrvärmeutbyggnad även ur arbetsmarknadssynpunkt, men man har mötts med kalla handen i bostadsdepartementet. Det är den verklighet man har att syssla med, inte något slags idyll som tydligen råder på annat håll.

Bostadsministern ELVY OLSSON:

Herr talman! Av naturliga skäl kan jag inte röja detaljer i samtal vare sig mellan en kommun och bostadsdepartementet eller mellan en kommun och riksbanken, även om jag känner till dem. Men jag vill än en gång upprepa det jag tycker är det viktiga här, nämligen att samtalen mellan Göteborgs kommun och riksbanken fortsätter.

PER BERGMAN (s):

Herr talman! Jag skall inte heller röja några samtal, men jag kan läsa ur en handling som är registrerad som offentlig i Göteborgs kommun. Där skriver direktören för energiverket, som var med uppe på bostadsdepartementet den 7 mars, att bostadsdepartementet har full förståelse för riksbankens synsätt att Göteborgs kommuns behov av lånemedel för fjärrvärmeutbyggnad 1978

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

*Om åtgärder för
att underlätta
finansieringen av
fjärrvärmeanlägg-
ningar*

är beaktat vid den tilldelning av lånemedel som kommunen fått av riksbanken för detta år.

Det står i klar motsats till vad statsrådet sade i debatten i den här frågan för ett år sedan.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om grunderna för statsbidrag till visst beredskapsarbete

Arbetsmarknadsministern ROLF WIRTÉN erhöll ordet för att besvara *Karl Hallgrens* (vpk) den 10 maj anmälda fråga, 1977/78:454, och anförde:

Herr talman! Karl Hallgren har frågat mig om jag är beredd att undersöka om ett av honom namngivet företag erhållit statsbidrag på felaktiga grunder och, om så är fallet, om jag är beredd att vidta erforderliga åtgärder. Bakgrunden till Karl Hallgrens fråga är att en länsarbetsnämnd medgivit ett företag att under tre månader sysselsätta åtta ungdomar med stuveriarbete i form av enskilt beredskapsarbete.

Av regeringsformen framgår att riksdagsledamot får framställa interpellation eller fråga till statsråd i angelägenhet som angår dennes tjänsteutövning. I förarbetena till regeringsformen anförde dåvarande departementschefen bl. a. att andra myndigheters agerande inte får göras till en huvudsak vare sig i själva spörsmålet eller i den efterföljande debatten.

Karl Hallgren har i sin fråga tagit upp en enskild länsarbetsnämnds agerande, och som Karl Hallgren säkert vet utövas tillsynen över länsarbetsnämnderna av arbetsmarknadsstyrelsen. Som framgått av vad jag anført anser jag mig förhindrad av grundlagen att närmare diskutera det fall Karl Hallgren har tagit upp, men jag vill ändå ge några allmänna kommentarer.

Enskilda beredskapsarbeten kan ordnas för ungdomar under 20 år i syfte att ge dem arbetslivserfarenhet och därmed öka möjligheterna till ett arbete. En förutsättning för att ett beredskapsarbete skall få anordnas är att länsarbetsnämnden samråder med berörd facklig organisation innan beslut fattas. Detta samråd syftar till att klarlägga bl. a. att det inte är fråga om s. k. normal rekrytering och att avtalsenliga förmåner utgår till de ungdomar som är aktuella. I alla de fall – inkl. det Karl Hallgren åsyftar – som bidrag har beviljats har ett sådant samråd ägt rum. Jag har inte för avsikt att vidta några särskilda åtgärder för att ändra detta tillvägagångssätt.

KARL HALLGREN (vpk):

Herr talman! Jag skall först tacka arbetsmarknadsministern för svaret. Jag vill inledningsvis klart deklarerat att jag inte anser det på något vis olämpligt eller felaktigt att enskilda företag anställer ungdomar såsom stuveriarbetare. Det är således inte det problemet rör sig om. Frågan är huruvida ett stuveribolag har informerat länsarbetsnämnden på ett sådant sätt att nämnden fattat ett felaktigt beslut.

Fördelningen av arbetstillfällen i de svenska hamnarna är ju något speciellt. I regel går denna fördelning till på så sätt att man först tar ut den fast anställda personalen. Den delen av arbetsstyrkan har arbetsköparen nämligen ett större ansvar för, dvs. om dessa arbetare inte erhåller något arbete måste stuveribolaget utge ersättning i någon form även under den tid de går sysslolösa. Dessutom finns nära nog alltid en s. k. extrakår. Mot dessa arbetare har arbetsköparen inget som helst ansvar. Finns det inget arbete, utgår heller ingen ersättning. Det är således en billig arbetskraftsreserv, som alltid står till förfogande beredd att hoppa in när arbete bjuds.

I det aktuella fallet har arbetsköparen sett en möjlighet att utnyttja ungdomar såsom reservarbetskraft och att få samhället att betala en del av lönen, dvs. 15 kr. per timme. Man har fått länsarbetsnämnden att gå med på anställning av åtta ungdomar under 20 år såsom stuveriarbetare. Den extra arbetsstyrkan har på det sättet ställts åt sidan och blivit utan arbete i motsvarande grad. Arbetsköparen har i detta fall uppmanat dessa extra stuveriarbetare att söka andra arbeten. Det framgår klart av företagets agerande i detta fall att man anser det förmånligare att på samhällets bekostnad i olika omgångar anställa ungdomar i stället för de tidigare extra stuveriarbetarna.

I de anvisningar som finns för anställningar i beredskapsarbete står klart utskrivet: "Beredskapsarbetena syftar till att ge sysselsättning utöver vad som eljest skulle komma till stånd. Det är också angeläget att arbetena i största möjliga utsträckning leder till mera stadigvarande anställning eller yrkesutbildning."

Inget av dessa krav uppfylls i det aktuella fallet. Det har inte inneburit sysselsättning utöver den tidigare, och ingen av de ungdomar som i dag arbetar i hamnen kommer att få fast anställning. Handlandet har styrts helt och hållet av krasst ekonomiskt tänkande.

Nu säger arbetsmarknadsministern att han har inte för avsikt att vidta några åtgärder, trots att det skett en felaktig tillämpning, enligt mitt sätt att se. Det är inte länsarbetsnämnden som har gjort fel, den har informerats fel, och nu har bolaget gått in med en ny ansökan avseende ytterligare nio ungdomar. Då blir ytterligare nio extra stuveriarbetare utan arbete. Nog finns det väl skäl för att finna det allvarligt när arbetsmarknadsministern inte anser att det är värt att vidta några åtgärder mot detta.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om åtgärder för att rädda sysselsättningen i Vrena

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Per Westerbergs* (m) den 9 maj anmälda fråga, 1977/78:449, och anförde:

Herr talman! Per Westerberg har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att rädda sysselsättningen i Vrena.

Holmens Bruk AB sysselsätter i dag ca 200 personer i boardfabriken i

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Vrena*

Vrena, Nyköpings kommun. Som Per Westerberg nämner i sin fråga överväger bolaget att lägga ner denna tillverkning. Bolaget har ansökt om lokaliseringsstöd för att uppföra en mineralullsfabrik. Ärendet bereds f. n. inom industridepartementet.

För att lokaliseringsstödet skall kunna bevaras, som ett verksamt regionalpolitiskt instrument, måste det användas på de orter som är i störst behov av det. Nyköpings och Oxelösunds kommuner måste betraktas som en arbetsmarknad. Ingendera kommunen ingår i stödområdet eller den s. k. grå zonen. Nyköpings kommun har vissa sysselsättningsproblem. Oxelösunds Järnverk svarar för en avgörande del av sysselsättningen i Oxelösund. Enligt vad jag har erfarit avser Svenskt Stål AB att under juni månad redovisa en strukturplan, som berör bl. a. Oxelösunds Järnverk. Denna plans sysselsättnings effekter måste beaktas i bedömningen av frågan om lokaliseringsstöd bör kunna utgå i Nyköpings kommun.

PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min fråga. Som industriministern säkert känner till, är sysselsättningsläget inom Södermanland ganska tryckt f. n. Under det senaste halvåret har arbetslösheten stigit mycket snabbt, från 2,1 till 3,5 % enligt statistiska centralbyrån. Det innebär att Södermanland i dag, med undantag för Norrbotten, har den högsta arbetslöshetssiffran i landet. Detta inger självfallet för oss sörmlänningar åtskillig oro.

Efter nedläggningen av Strands konfektionsfabrik i Katrineholm har vi fått erfara att det utfärdats en hel del andra varsel som kan följas av nya permitteringar. Flygflottiljen F 11 i Nyköping är ännu inte nedlagd, inte heller slakteriet, för vilket nedläggning har aviserats. Oxelösunds Järnverk har meddelat att det varit aktuellt att göra ganska betydande permitteringar. Vidare har vi på kort avstånd Järnförädling, Nyby Bruk m. fl. företag som kan komma att spå på arbetslösheten inom regionen högst väsentligt.

I ett läge med en redan nu utomordentligt hög arbetslöshet inom området skall man alltså nu avgöra frågan om någon form av lokaliseringslån till Holmens Bruk för dess anläggningar i Vrena. Jag vill då hänvisa till den utredning som har gjorts om boardtillverkningens framtid i Sverige, där man har sagt att Vrena-anläggningen är lämplig att lägga ner, inte beroende på att den har olämplig eller dålig produktionskapacitet eller produktionsteknik utan beroende på att det är socialt mer lämpligt att lägga ner i Vrena än någon annanstans i landet för att ta bort överkapaciteten inom boardtillverkningen. Det är, tycker jag, till föga tröst i Vrena att få höra att det är socialt mer lämpligt att lägga ner boardtillverkningen där. Holmens Bruk har självt förklarat sig villigt att satsa för att lägga om tillverkningen där till någon form av mineralull. Man har sonderat möjligheterna att få låna pengar och har redan i dag fått lånelöften från Skandia om 3,4 miljoner och Investeringsbanken om 10 milj. kr. För att kunna klara sina övriga investeringsåligganden inom koncernen behöver man någon form av lokaliseringslån på 26,6 milj. kr. till investeringarna i Vrena. Det är alltså fråga om ombyggnad för att klara

sysselsättningen i ett område som redan i dag har utomordentlig hög arbetslöshet, vilken kan förväntas öka i framtiden. Det är lån med förhållandevis hög ränta som det finns all anledning, tycker jag, att av sociala skäl bevilja redan nu. Jag anser att man inte behöver invänta eventuella permitteringar i Oxelösund.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

*Om ytterligare
investeringsmedel
till Svenskt Stål AB*

§ 8 Om ytterligare investeringsmedel till Svenskt Stål AB

Industriministern NILS ÅSLING erhöll ordet för att besvara *Sten-Ove Sundströms* (s) den 9 maj anmälda fråga, 1977/78:450, och anförde:

Herr talman! Sten-Ove Sundström har frågat mig om regeringen är beredd att tillskjuta ytterligare investeringsmedel till Svenskt Stål AB, och om jag avser att verka för att riksdagsbeslutet om 2 300 jobb skall ingå i SSAB:s planering.

Under våren 1974 godkände riksdagen riktlinjer för finansieringen av ett nytt statligt stålverk i Luleå, Stålverk 80. I full drift skulle Stålverk 80 sysselsätta 2 300 personer. I juni 1976 fattade riksdagen beslut om ett modifierat Stålverk 80-projekt, varvid målsättningen var att bygga ut ett metallurgiskt centrum i Luleå, i första hand anpassat till svensk stålindustris behov, med en sysselsättningseffekt på 2 300 personer.

Handelsstålsutredningen tillsattes i februari 1976 på initiativ av stålbranschrådet för att bl. a. bedöma effekterna på övrig svensk stålindustri av Stålverk 80-projektet. I oktober 1976 beslöt NJA:s styrelse att ställa utbyggandet av Stålverk 80 på framtiden. Handelsstålsutredningen fick till följd härav ändrade direktiv. Vid ett sammanträde i november 1976 i stålbranschrådet fastslogs sålunda att det för utredningens del inte längre var aktuellt att bedöma nämnda effekter.

Omedelbart efter det att handelsstålsutredningens betänkande hade presenterats började de tre stora handelsstålverken överlägga om bildandet av ett gemensamt handelsstålföretag.

I januari 1978 avlämnade regeringen propositionen 1977/78:87 om statligt engagemang inom handelsstålsindustrin, där regeringen föreslog att staten skulle medverka vid bildandet av ett handelsstålbolag. Riksdagen beslöt som bekant i april månad att godkänna förslaget.

Bolaget, SSAB – Svenskt Stål AB – utreder nu under medverkan av de anställda frågorna om en ny inriktning av verksamheten och om genomförande av de ändringar som behövs. Strukturutredningen, SSAB 82, kommer att presenteras om några veckor.

Vad först gäller frågan om sysselsättningen i Luleå är det ännu för tidigt att ha någon uppfattning om personalkonsekvenserna i SSAB:s strukturplan. Jag kan bara försäkra att sysselsättningsfrågorna skall ägnas största uppmärksamhet även i fortsättningen. Det måste dock stå helt klart för envar att någon grund för fasthållande av sysselsättningsnivån enligt planerna för Stålverk 80

*Om ytterligare
investeringsmedel
till Svenskt Stål AB*

inte längre föreligger inom SSAB:s ram. Från samhällets sida görs dock kontinuerligt stora ansträngningar för att förbättra sysselsättningsläget i Norrbotten.

Innan strukturplanen föreligger finns inte heller någon möjlighet att bedöma om ytterligare statliga investeringsmedel behövs. Dessutom vill jag betona att rekonstruktionslån till SSAB kommer att beviljas endast under förutsättning att bolaget genomför strukturförändringar i samråd med de utanför stående handelsstålverken. Detta samråd, som sker under ledning av en särskild opartisk ordförande – Arne Geijer – pågår f. n. Att i dag diskutera frågan om ytterligare investeringsmedel till SSAB förefaller mot denna bakgrund föga meningsfullt.

STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Anledningen till att jag framställde min fråga var, som också nämndes här, de strukturförändringar som är på gång inom den svenska handelsstålsindustrin. Dessa förändringar kommer med all säkerhet att på många sätt påverka berörda orter – Luleå, Oxelösund och Borlänge – inte minst på sysselsättningssidan.

Osäkerheten om hur det skall gå med jobben i framtiden har präglat debatten i massmedia under våren, och kanske framför allt under den allra senaste tiden, när man där har behandlat stålets framtid i Sverige. Man har frågat: Vad händer med företagen? Var skall det investeras, och i vilken utsträckning skall det ske? Det är sådana frågor som ställs. Vi fick bl. a. i TV i går kväll se hur framtiden kommer att se ut – eller i varje fall ett försök att skissera framtiden.

För Luleås del har det talats om att mellan 500 och upp till 1 500 man riskerar att mista sina arbeten. Det är klart att det i sådana skrivelser och spekulationer förekommer uppgifter som det vore viktigt att få bekräftade, så att vi fick veta hur man på regeringens sida ser på utvecklingen, framför allt kanske för Luleås del.

I det svar som jag här har fått av industriministern sägs det: "I oktober 1976 beslöt NJA:s styrelse att ställa utbyggandet av Stålverk 80 på framtiden." Men i samma styrelsebeslut talades det faktiskt om en utbyggnad i tre etapper. Först skulle det ske en rekonstruktion, därefter en utbyggnad av valsverkskapaciteten och slutligen en metallurgisk utbyggnad i Luleå. Det framgår inte vare sig av svaret eller av de diskussioner eller skrivelser som förekommit i massmedia att de sakerna ingick i SSAB:s planering, men det är viktigt att slå fast att styrelsen tog det beslutet.

Vidare sägs det i svaret: "Från samhällets sida görs dock kontinuerligt stora ansträngningar för att förbättra sysselsättningsläget i Norrbotten." Det är förmodligen många människor i länet som frågar vad regeringen och majoriteten i denna kammare egentligen menar med att stora ansträngningar görs. Det är ju inte så länge sedan man höll inne med 100 miljoner, som enligt socialdemokraternas förslag hade inneburit att 350 man hade fått behålla sina arbeten vid LKAB. Och senast i slutet av förra veckan vägrade den borgerliga

regeringen i denna kammare att acceptera vårt förslag att rusta upp malmbanans södra omlopp.

Det är inte att undra på att osäkerheten om framtiden sprider sig. Och vad angår påståendet att stora ansträngningar görs för att förbättra sysselsättningsläget så har i varje fall norrbottningarna inte fått någon kännning av dem. Hur är det egentligen med NJA:s utveckling? Statsrådet har vid ett otal tillfällen under våren talat om att NJA skall byggas ut. Det skall bl. a. byggas ut ett metallurgiskt centrum. Vad innebär då ordet metallurgiskt centrum?

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! När vi här i kammaren diskuterar Norrbottensfrågorna – och det sker ju ganska ofta – får jag ibland en känsla av att sinnet för proportioner på något sätt har gått förlorat i den debatten. Det är ju inte så länge sedan regeringen gav besked om en mångmiljonerinvestering i Karlsborg, som tryggar utvecklingen i skogsindustrin i Norrbotten. Vi har också givit besked om ett utvecklingsprogram – visserligen för detta år, men vi har också utfäst oss att diskutera fortsättningen – när det gäller LKAB. Och vi har som en av de första näringspolitiska åtgärderna i denna regerings regi rekonstruerat NJA.

Det har alltså gjorts och görs alljämt mycket stora insatser för Norrbotten. Mot den bakgrunden förefaller det mig som om man hade förlorat sinnet för proportioner, när man som Sten-Ove Sundström här gjorde ifrågasätter vad som menas med stora ansträngningar. Det har aldrig någonsin i det här landet gjorts så stora ansträngningar i något län för att slå vakt om och utveckla sysselsättningen som denna regering har gjort och fortlöpande gör i Norrbotten. NJA kommer som en del av SSAB, det kan jag försäkra Sten-Ove Sundström, att få en utveckling som tryggar dess fortbestånd och dess möjligheter att ge de anställda en trygg sysselsättning.

STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Statsrådet säger att vi ofta diskuterar Norrbottensfrågor här i kammaren, och det är riktigt. Det har även från regeringens sida ibland tagits upp en del Norrbottensfrågor. Men man får ju sätta allt i relation till behovet.

Det finns över 20 000 människor som står utanför den ordinarie arbetsmarknaden i Norrbotten och vi har massvis med problem. Men faktum är ju att alla förslag vi socialdemokrater har framlagt på det näringspolitiska området har avslagits av denna kammare och nonchalerats av regeringen. Det gäller 350 man vid LKAB. Det gäller upprustning av Malmbanan. Vi måste få en bekräftelse av vad löftena från regeringen egentligen är värda. Nils Åsling undviker gång på gång att svara på frågor om det – det finns alltså ingen inriktning nu.

Om jag skall döma av svaret så innebär det att man egentligen inte har någon vilja att följa upp de löften statsrådet vid otaliga debatter och diskussioner, bl. a. i lokalradion, har gett beträffande NJA:s utveckling. Vad

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

*Om ytterligare
investeringsmedel
till Svenskt Stål AB*

är ett metallurgiskt centrum? Är det vad statsrådet sade för ungefär ett år sedan i lokalradion? Innebär det en utbyggnad av metallurgiska forskningsstationen? Innebär det en utbyggnad av valsverket? Innebär det någon förädling så att man kan få spridningseffekter från företaget? Det är väsentligt att få detta bekräftat. Väntar man nu från regeringens sida endast på att SSAB skall styra utvecklingen? Har man någon politisk vilja när det gäller de tusentals människor i hela landet som drabbas av förändringen inom handelsstålsindustrin? Har man någon politisk vilja att styra detta? Avvaktar man bara att SSAB:s ledning skall slå fast direktiven och klubbar sedan?

Detta är viktiga frågor. O.K., många Norrbottensfrågor tas upp – det instämmer vi i – men det finns inget län i detta land som har så stora problem och som behöver så snabb hjälp. Det brådskar!

Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Frågan om vad som skall inläggas i begreppet metallurgiskt centrum har jag tidigare haft tillfälle att utveckla här. Det är som jag ser det en fråga om att bygga upp en enhet för stål- och järnframställning från dess ursprung och dess bas, dvs. en mer metallurgisk enhet. Den metallurgiska enheten skall självfallet när det gäller SSAB:s anläggningar i Luleå utvecklas tekniskt och kommersiellt i takt med efterfrågan på produkterna och i takt med att man lyckas erövra marknader. Jag kan därmed också fastslå att i den mån Luleå utvecklas som ett metallurgiskt centrum, beror det på hur SSAB lyckas som stålföretag, på svensk och på internationell marknad. Det är ett ovedersägligt faktum att marknaden ändå måste finnas för att man skall kunna utveckla en produktion.

Beträffande de löften om sysselsättningen i Norrbotten som det här talas om, har jag sagt – det gäller alltså som min ståndpunkt – att det misstag som den förra regeringen gjorde, med den ensidiga satsningen på Stålvverk 80, nu måste kompenseras med all kraft genom att man strävar efter att skapa sysselsättning i andra företag. Man måste sträva efter en diversifiering av den ensidiga arbetsmarknaden i Norrbotten. Här har alltså skett en mycket betydande satsning som inte alls har getts rättvisa i debatten här i kammaren. Om man ser en total redovisning av insatserna för sysselsättning i Norrbotten kan man dra den slutsats jag gjorde nyss, att aldrig tidigare har en så stor insats gjorts för att säkra sysselsättningen i något län. Vi är beredda att gå vidare. De marginella förslag som frågaren tog fram kommer säkert att behandlas i det sammanhanget.

STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag får inget svar på frågan om vad ett metallurgiskt centrum egentligen innebär. Statsrådet talar om att bygga upp någonting, men vad det nu handlar om – det framgår ju bl. a. av rapporter i massmedia – är hur mycket som skall dras ner, inte bara i Luleå utan också i Oxelösund och i Domnarvet. För Luleås del rör det sig om mellan 500 och 1 500 man. Är det att bygga upp, statsrådet Åsling? Utvecklingen för Luleås del behöver inte heller ske på bekostnad av de andra orternas utveckling. Vi importerar över 50 % av

handelsstålet i landet, och då måste det ju gå att bygga ut verksamheten.

Statsrådet talade också om de löften som givits och försökte göra gällande att problemen orsakats av de misstag som den föregående regeringen gjorde. Men faktum är ju, statsrådet Åsling, att den föregående regeringens "investeringsdrive" i de statliga företagen i Norrbotten under de fyra fem första åren av 1970-talet skapade 11 000 nya arbetstillfällen. Dessa arbetstillfällen är den nuvarande regeringen på väg att plocka bort – det är ju detta frågan konkret rör sig om.

Aldrig tidigare har det gjorts så stora investeringar som nu i Norrbotten, säger statsrådet. Norrbottningarna märker inte det. De känner oro när de ser hur verksamheten vid LKAB bantas ner och hur regeringen undviker att rusta upp det södra omloppet på malmбанan. Alla de förädlingsgrenar som vi så väl behöver i det här pinade länet måste komma till stånd snarast. Det går inte att linda in det hela i vackra ord. Vi måste få någon "action" i det här länet, och det måste ske nu.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkanden 1977/78:48 och 49

§ 10 Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1977/78:24 med anledning av propositionerna 1977/78:91 om radions och televisionens fortsatta verksamhet m. m. och 1977/78:144 med förslag till lag om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio, m. m. jämte motioner.

Sedan regeringen i propositionen 1977/78:100 bilaga 12 under punkterna B 29, E 1, I:B 2 och II.13 beräknat model till Viss beredskapsutrustning m. m. för Sveriges Radio, Sveriges Utbildningsradio aktiebolag, Televisions- och ljudradioanläggningar samt Vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio hade regeringen i propositionen 1977/78:91 (utbildningsdepartementet) lagt fram förslag om radions och televisionens fortsatta verksamhet m. m.

Departementschefens överväganden och ståndpunktstaganden redovisades i propositionen i en allmän principiell del (kapitel 4.1–4.11). Kapitlen 5 och 6 avsåg upprättade lagförslag. I den till nämnda kapitel hörande hemställan hade regeringen föreslagit riksdagen

dels att anta förslagen till

1. lag om ändring i radiolagen (1966:755),
2. lag om ändring i radioansvarighetslagen (1966:756),
3. lag om avgift för televisionsmottagare,
4. lag om försöksverksamhet med närradio,

dels att

5. godkänna de allmänna riktlinjer för rundradioföretagens organisation

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

som angetts i propositionen,

6. godkänna de allmänna riktlinjer för rundradioföretagens programverksamhet som angetts i propositionen,

7. godkänna de riktlinjer för radionämndens organisation och verksamhet som angetts i propositionen,

8. godkänna de riktlinjer för försöksverksamhet med närradio och när-TV som angetts i propositionen.

Under rubriken Anslagsberäkningar (kapitel 8 i propositionen) hade regeringen föreslagit riksdagen att

1. godkänna propositionens förslag till medelsberäkningar för den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten,

2. bemyndiga regeringen att slutligt fastställa compensationen för allmänna kostnadsökningar i enlighet med vad som förordats i propositionen,

3. till Viss beredskapsutrustning m. m. för Sveriges Radio för budgetåret 1978/79 anvisa ett reservationsanslag av 1 100 000 kr.,

4. till Sveriges Utbildningsradio aktiebolag för budgetåret 1978/79 anvisa ett anslag av 76 000 000 kr.,

5. medge att televerket lämnades det beställningsbemyndigande som förordats i propositionen,

6. till Televisions- och radioanläggningar för budgetåret 1978/79 anvisa ett investeringsanslag av 60 200 000 kr.,

7. bemyndiga regeringen att besluta om vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio inom de kostnadsramar som förordats i propositionen,

8. till Vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio för budgetåret 1978/79 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.

Sedermera hade konstitutionsutskottet med yttrande KU 1977/78:2 y till kulturutskottet överlämnat propositionen 1977/78:144 vari regeringen föreslagit riksdagen att anta förslag till

1. lag om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio,

2. lag om ändring i lagen (1977:1035) om ansvar på tryckfrihetsförordningens område för brott mot tystnadsplikt.

Beträffande det huvudsakliga innehållet i propositionen 1977/78:91 anfördes följande:

”I propositionen behandlas radions och televisionens organisation och inriktning under perioden fram t. o. m. budgetåret 1985/86. Förslagen utgår från den grundsyn om radio och TV i allmänhetens tjänst som präglar gällande avtal mellan staten och Sveriges Radio. Detta innebär att radio- och TV-verksamheten på samma sätt som f. n. skall garanteras en fri och i publicistiskt avseende oberoende ställning.

F. n. är Sveriges Radio, som handhar den allmänna riksprogramproduktionen i radio och TV, också moderbolag i en koncern i vilken även Sveriges Lokalkradio och Sveriges Utbildningsradio ingår. Förslaget till ny organisation innebär i sammanfattning följande. Två nya programföretag, ett för TV

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

och ett för riksradio bildas. Jämte Sveriges Lokalradio och Sveriges Utbildningsradio skall dessa bolag ingå i en koncern som leds av ett moderbolag. Moderbolagets funktioner inskränks till sådana uppgifter som medelsfördelning och fördelning av sändningstider mellan dotterföretagen och därmed sammanhängande uppgifter beträffande gemensam planering för hela koncernen. För utformningen av programverksamheten skall dotterföretagen ha ansvaret.

Det nya programföretaget för TV bör enligt förslaget bestå av de två programenheterna (TV 1 och TV 2) samt delar av den nuvarande teknikavdelningen inom Sveriges Radio. Företaget leds av en chef och de båda programenheternas ledning föreslås självständigt svara för programverksamheten. Riksradioföretaget föreslås bestå av den nuvarande ljudradioenheten inom Sveriges Radio, delar av Sveriges Radios teknikavdelning samt utlandsprogramenheten.

Sveriges Radios nuvarande distriktsorganisation, som är gemensam för radio och TV, bör enligt förslaget delas upp på de två nya bolagen för TV resp. riksradio. Vid bedömningen av hur radions distriktsorganisation skall utformas har utgångspunkten varit att samarbete skall kunna ske med lokalradion. I stället för att som f. n. sprida resurserna över hela landet bör riksradion därför överväga att koncentrera de egna regionala produktionsresurserna till ett mindre antal orter. Härigenom skapas bättre förutsättningar för ett allsidigt utbud i riksradion från olika delar av landet. För televisionen föreslås en uppdelning av landet i elva distrikt. Såväl riksradios redaktioner utanför Stockholm som TV-distrikten bör enligt propositionen få ökat inflytande över programsättning o. d.

Dotterföretagen i den nya koncernen bör enligt propositionen i sin helhet ägas av moderbolaget. För moderbolaget förutsätts samma ägarsammansättning som för Sveriges Radio, dvs. att 60 % av aktiekapitalet ägs av folkrörelserna och 20 % av vardera pressen och näringslivet.

I propositionen behandlas vissa programfrågor. Radions och televisionens kulturansvar föreslås bli starkare markerat i de nya avtalen om programverksamheten. Nuvarande system med två i programsättningen självständiga TV-kanaler skall bestå. Sändningstiden i riksprogrammen bör enligt förslaget ligga kvar på ungefär nuvarande nivå. Som ett viktigt mål för programverksamheten anges att åstadkomma kvalitetsförbättringar. Kravet på opartiskhet och saklighet i programverksamheten understryks, liksom betydelsen av att förutsättningar skapas för en omfattande frilansmedverkan. Vidare framhålls skyldigheten för programföretagen att tillgodose de särskilda behov som handikappade samt språkliga och etniska minoriteter kan ha. I propositionen behandlas också de principer som bör gälla för framställningen av våld i radio och TV. Stor restriktivitet bör tillämpas i fråga om det s. k. underhållningsvåldet.

Vikten av att programföretagen uppehåller olika slag av kontakter med sin publik understryks.

I propositionen föreslås ett system för kompensation för kostnadsökningar av automatisk natur. Syftet är att förbättra planeringsmöjligheterna inom

Tisdagen den
23 maj 1978

*Radions och tele-
visionens fortsatta
verksamhet, m. m.*

radio- och TV-verksamheten.

Radionämnden föreslås få en stärkt organisation genom att en tjänst som direktör inrättas vid nämnden. Direktören skall enligt förslaget kunna besluta bl. a. i vissa granskningsfrågor. Radionämndens granskningsuppdrag bör enligt förslaget inte ändras i förhållande till vad som gäller f. n. Däremot bör nämnden få vidgade befogenheter när det gäller frågor rörande genmäle och beriktigande.

Riktpunkter anges för radio- och TV-verksamhetens utbyggnad under perioden. Andelen regionalt producerade program i riksradio och TV kommer att öka. Lokalradion kommer att få ett resurstillskott. Regionala TV-sändningar kommer att byggas ut över hela landet.

Försöksverksamheten med s. k. närradio och när-TV bör sätta i gång i anslutning till en parlamentarisk utredning av frågan.

Den allmänna mottagaravgiften föreslås höjd fr. o. m. den 1 juli 1978 med 60 kr. till 340 kr. per år. Tilläggsavgiften för färg-TV föreslås höjd med 20 kr. till 140 kr. per år.

De angivna organisationsförändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1979. Vad som i övrigt föreslås bör enligt propositionen gälla redan fr. o. m. nästa budgetår. För perioden den 1 juli 1978–30 juni 1979 bör ett avtal träffas med Sveriges Radio i vilket bl. a. föreskrivs att bolaget skall genomföra den av regering och riksdag beslutade omorganisationen. De avtal som träffas med de nya programföretagen och med Sveriges Lokalradio och Sveriges Utbildningsradio för tiden efter den 1 juli 1979 bör gälla i sju år."

Beträffande det huvudsakliga innehållet i propositionen 1977/78:144 anfördes följande:

"I en proposition, som nyligen har avlämnats till riksdagen, redovisar regeringen att en parlamentarisk utredning skall tillsättas för att se över frågan om sändning av radio- och TV-program i lokalt begränsade rundradiosändningar, s. k. närradio och när-TV. Denna utredning skall också få till uppgift att svara för viss försöksverksamhet. I den proposition som nu avlämnas föreslås en särskild lag om ansvarigheten i försöksverksamheten. Den föreslagna lagen bygger på samma principer som de ansvarsregler som gäller för pressen och Sveriges Radio."

TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter i betänkandet, vid vilka under överläggningen framställdes särskilda yrkanden.

Punkten 1 (Radio och TV i ett mediepolitiskt och kulturpolitiskt sammanhang)

I denna punkt behandlades de med anledning av propositionen 1977/78:91 väckta motionerna

1977/78:1782 av Anders Björck m. fl. (m),
1977/78:1787 av Nils Hörberg (fp) och
1977/78:1799 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen uttalade att planerna på en nordisk satellit-TV borde avskrivas (yrkande 6).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1782 om medicutvecklingen,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1787 om utredning angående samhällets kulturstöd,
3. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1799, yrkande 6, om avskrivande av planerna på en nordisk satellit-TV.

Punkten 2 (Allmänna riktlinjer för rundradioföretagens organisation)

Propositionen 1977/78:91 innebar, såvitt nu var i fråga, att regeringen föreslagit riksdagen att godkänna de allmänna riktlinjer för rundradioföretagens organisation som angivits i propositionen (moment 5 i hemställan s. 232).

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionen 1976/77:68 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen beslutade uttala att Sveriges Radio borde utträda ur Svenska arbetsgivareföreningen (SAF),

dels de med anledning av propositionen 1977/78:91 väckta motionerna 1977/78:1784 av Barbro Engman-Nordin (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade

1. att som sin mening ge till känna vad som i motionen anförts om programföretagens styrelser,
2. att som sin mening ge till känna vad som anförts om treåriga verksamhetsplaner,

1977/78:1785 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari såvitt nu var i fråga yrkats

att riksdagen skulle avslå regeringens proposition 1977/78:91 i de delar som avsåg ny organisation av Sveriges Radio (yrkande 1),

att riksdagen beaktade vad i motionen anförts, varmed i detta sammanhang åsyftades rätt för lokalradion att förhandla med Sveriges Radio om sändningstid (del av yrkande 2).

1977/78:1786 av Kurt Hugosson (s),

1977/78:1788 av Gördis Hörnlund m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen beslutade att Boråsområdet i enlighet med 1969 års radioutrednings förslag skulle utgöra ett eget lokalradioområde,

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

1977/78:1793 av Hans Nyhage m. fl. (m, c, fp), vari yrkats att riksdagen beslutade om en delning av lokalradioområdet Göteborg-Borås (Sjuhärad), så att Boråsområdet blev ett eget lokalradioområde, Radio Sjuhärad, fr. o. m. den 1 juli 1978,

1977/78:1794 av Joakim Ollén (m),

1977/78:1795 av Gunnar Olsson m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen uttalade att vid TV-distriktens utbyggnad de små distrikten prioriterades (yrkande 1),

1977/78:1796 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade

1. att avslå regeringens förslag att göra Sveriges Radio till en koncern, bestående av ett moderbolag och fyra programbolag,

2. att den allmänna programverksamheten skulle organiseras i ett sammanhållet företag, Sveriges Radio AB,

3. att Sveriges Lokalradio AB skulle utgöra ett dotterbolag till Sveriges Radio,

4. att Sveriges Utbildningsradio AB skulle vara ett fristående företag,

5. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om teknikens organisation,

6. att enheten för utlandsprogram skulle bestå som självständig program-enhet i Sveriges Radio,

7. att distrikten skulle bestå som självständiga enheter under radiochefen och bedriva programverksamhet i både riksradiation och televisionen,

8. att i övrigt godkänna de allmänna riktlinjer för rundradioföretagens organisation som angetts i motionen,

9. att ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om antalet ledamöter och suppleanter i styrelserna för Sveriges Radio, Sveriges Lokalradio och Sveriges Utbildningsradio samt om sättet att utse ledamöter och suppleanter,

10. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om regionala TV-sändningar,

19. att Sveriges Radio, Sveriges Lokalradio och Sveriges Utbildningsradio skulle ges kompensation för allmänna kostnadsökningar i enlighet med vad som anförts i motionen,

20. att treåriga rullande verksamhetsbudgetar skulle tillämpas för Sveriges Radio, Sveriges Lokalradio och Sveriges Utbildningsradio, samt

1977/78:1799 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats

1. att riksdagen avvisade propositionen 1977/78:91 såvitt avsåg förslag till ändrade riktlinjer för rundradioföretagens organisation (del av yrkande 1 d),

5. att riksdagen uttalade att Sveriges Radio borde utträda ur Svenska arbetagivareföreningen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:91 och med avslag på motionerna 1977/78:1785, yrkande 1, 1977/78:1796, yrkandena 1, 2, 3 och 4, samt 1977/78:1799, del av yrkande 1 d, som organisatorisk ram för radio- och TV-verksamheten i Sverige från och med den 1 juli 1979 godkände att nämnda verksamhet skulle handhas av en koncern med Sveriges Radio AB som moderbolag samt Sveriges Lokalradio AB och Sveriges Utbildningsradio AB ävensom ett för riksradio- och ett för TV-verksamheten nybildat bolag som dotterbolag,

2. att riksdagen skulle

a) beträffande styrelserna för de olika radioföretagen med bifall till propositionen 1977/78:91 och med avslag på motionerna 1977/78:1784, yrkande 1, och 1977/78:1796, yrkande 9, godkänna de i propositionen angivna allmänna riktlinjerna för rundradioföretagens organisation,

b) beträffande teknikens organisation samt radions och televisionens distriktsorganisationer med bifall till propositionen 1977/78:91 och med avslag på motionen 1977/78:1796, yrkandena 5 och 7, godkänna de i propositionen angivna allmänna riktlinjerna för rundradioföretagens organisation,

3. att riksdagen som sin mening gav till känna för regeringen vad utskottet med anledning av motionen 1977/78:1796, yrkande 6, anfört om enheten för utlandsprogram.

4. att riksdagen beträffande fördelning av sändningstiden mellan programföretagen med bifall till propositionen 1977/78:91 och med avslag på motionen 1977/78:1785, del av yrkande 2, godkände de i propositionen angivna allmänna riktlinjerna för rundradioföretagens organisation,

5. att riksdagen beträffande rätt för lokalradiochef att i vissa fall bryta riksradioprogrammet med bifall till propositionen 1977/78:91 och med avslag på motionen 1977/78:1786 godkände de i propositionen angivna allmänna riktlinjerna för rundradioföretagens organisation,

6. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1796, yrkande 10, om utbyggnaden av de regionala TV-sändningarna,

7. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:91 och med avslag på motionen 1977/78:1796, yrkande 8, godkände de i propositionen angivna allmänna riktlinjerna för rundradioföretagens organisation i den mån dessa inte behandlats under mom. 1-6,

8. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:91 och med avslag på motionen 1977/78:1796, yrkande 19, godkände vad som i propositionen anförts beträffande kompensation för allmänna kostnadsökningar,

9. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:91 och med avslag på motionerna 1977/78:1784, yrkande 2, och 1977/78:1796, yrkande 20, godkände vad som i propositionen anförts om rullande planering,

10. att riksdagen skulle avslå motionerna 1976/77:68 och 1977/78:1799, yrkande 5, om Sveriges Radios utträde ur Svenska arbetsgivareföreningen,

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

11. att riksdagen skulle avslå motionerna 1977/78:1788 och 1977/78:1793 om ändring av lokalradioorganisationen såvitt gällde Boråsområdet.

12. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1794 om avtal angående distriktens ställning.

13. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet med anledning av motionen 1977/78:1795, yrkande 1, anförde om fördelning av möjliga resursförstärkningar på i första hand de svagt utbyggda distrikten.

Följande sex reservationer hade avgivits av Georg Andersson, Tyra Johansson, Lars-Ingvar Sörenson, Hans Alsén, Lennart Bladh, Catarina Rönnung och Helge Klöver (samtliga s):

1. beträffande den organisatoriska ramen för radio- och TV-verksamheten, vari reservanternas ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med avslag på propositionen 1977/78:91, med anledning av motionerna 1977/78:1785, yrkande 1, och 1977/78:1799, del av yrkande 1 d, samt med bifall till motionen 1977/78:1796, yrkandena 1, 2, 3 och 4, som organisatorisk ram för radio- och TV-verksamheten i Sverige från och med den 1 juli 1979 godkände dels att den allmänna programverksamheten skulle organiseras i ett sammanhållet företag, Sveriges Radio AB, med Sveriges Lokalradio AB som dotterbolag, dels att Sveriges Utbildningsradio AB skulle vara ett fristående företag.

2. beträffande styrelserna för de olika radioföretagen, teknikens organisation, radions och televisionens distriktsorganisationer, gemensamma funktioner och införandet av en ny organisation, vari reservanternas – vid bifall till reservationen nr 1 – ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) beträffande styrelserna för de olika radioföretagen med avslag på propositionen 1977/78:91 och motionen 1977/78:1784, yrkande 1, samt med bifall till motionen 1977/78:1796, yrkande 9, som sin mening ge regeringen till känna vad i sistnämnda motion anförts i detta hänseende,

b) beträffande teknikens organisation samt radions och televisionens distriktsorganisationer med avslag på propositionen 1977/78:91 och med bifall till motionen 1977/78:1796, yrkandena 5 och 7, dels som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om teknikens organisation, dels besluta att distrikten skulle bestå som självständiga enheter under radiochefen och bedriva programverksamhet i både riksradiation och televisionen,

3. beträffande allmänna riktlinjer i övrigt för rundradioföretagens organisation, vari reservanternas – vid bifall till reservationen nr 1 – ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med bifall till motionen 1977/78:1796, yrkande 8, och med avslag på propositionen 1977/78:91 i motsvarande delar godkänna de i motionen

angivna allmänna riktlinjerna för rundradioföretagens organisation i den mån dessa avvек från vad som förordats i propositionen och gällde frågor som inte behandlats under mom. 1-6.

b) i övrigt godkänna de i propositionen angivna allmänna riktlinjerna för rundradioföretagens organisation,

4. beträffande kompensation för allmänna kostnadsökningar, vari reservanternas ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med avslag på propositionen 1977/78:91 och med bifall till motionen 1977/78:1796, yrkande 19, beslutade att radioföretagen skulle ges kompensation för allmänna kostnadsökningar i enlighet med vad som anförts i motionen,

5. beträffande rullande treårsplaner, vari reservanternas ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med avslag på propositionen 1977/78:91, med anledning av motionen 1977/78:1784, yrkande 2, och med bifall till motionen 1977/78:1796, yrkande 20, beslutade att treåriga rullande verksamhetsbudgetar skulle tillämpas för radioföretagen,

6. beträffande avtal mellan programföretagen angående distriktens ställning, vari reservanternas - vid bifall till reservationen nr 2 - ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av dem angiven lydelse.

Punkten 3 (Allmänna riktlinjer för rundradioföretagens programverksamhet)

Propositionen 1977/78:91 innebar, såvitt nu var i fråga, att regeringen hade föreslagit riksdagen att godkänna de allmänna riktlinjer för rundradioföretagens programverksamhet som angivits i propositionen (moment 6 i hemställan s. 232).

I detta sammanhang hade behandlats

delar under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:962 av Georg Andersson m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade

1. att hos regeringen begära att frågan om en barntidning med anknytning till TV-program enligt i motionen angivna riktlinjer utreddes (yrkande 6),

2. att ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om program-sättning av inslag med underhållningsväld och fördomar (yrkande 7 b).

1976/77:987 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen uttalade att åtgärder borde vidtas för att utöka programtiden i radio och TV på invandrarspråk och en särskild invandrarkanal i radio inrättas (yrkande 1),

Tisdagen den
23 maj 1978

*Radions och tele-
visionens fortsatta
verksamhet, m. m.*

1976/77:1130 av Sven Johansson m. fl. (c, m),

dels de under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionerna

1977/78:877 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen uttalade sig för de i motionen angivna riktlinjerna innebärande att åtgärder borde vidtas för att utöka programtiden i radio och TV på invandrarspråk (yrkande fl).

1977/78:1129 av Gunnel Jonäng (c),

1977/78:1135 av Karl-Erik Svartberg m. fl. (s),

1977/78:1515 av Tage Adolfsson (m),

1977/78:1521 av Rolf Clarkson m. fl. (m),

1977/78:1523 av Eric Enlund (fp) och Elver Jonsson (fp),

1977/78:1526 av Gunnar Johansson m. fl. (m),

1977/78:1527 av Sven Johansson (c) och Åke Polstam (c),

1977/78:1528 av Sven Johansson m. fl. (c),

1977/78:1532 av Rune Rydén (m),

dels de med anledning av propositionen 1977/78:91 väckta motionerna

1977/78:1777 av Ingrid Diesen (m) och Margaretha af Ugglas (m), vari hemställts att riksdagen gav regeringen till känna vad i motionen uttalats rörande önskvärldheten av radio- och TV-sändningar för balter i Sverige.

1977/78:1784 av Barbro Engman-Nordin (s), såvitt nu var i fråga (yrkande 3).

1977/78:1785 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), såvitt nu var i fråga (del av yrkande 2),

1977/78:1790 av Elver Jonsson m. fl. (fp),

1977/78:1796 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade

11. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om avvägningen mellan egen och främmande produktion,

13. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om våldsinslag i underhållningsprogram,

14. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om programverksamhet för döva, hörselskadade, blindas samt psykiskt utvecklingsstörda,

15. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om programverksamhet för språkliga minoriteter,

16. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om s. k. transmissioner,

18. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts angående kontakter med publiken,

1977/78:1797 av Birgitta Rydén m. fl. (m),

1977/78:1798 av Ulla Tillander (c),

1977/78:1799 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats

1. att riksdagen avvisade propositionen 1977/78:91 såvitt avsåg förslag till ändrade riktlinjer för rundradioföretagens programverksamhet (del av yrkande 1 d),

4. att riksdagen uttalade att när våld och förtryck skildrades i etermedierna skulle detta ske i sådan form och med ett sådant innehåll att det gav kunskaper, normer, värderingar och känslor som var önskade, upplevelser och erfarenheter som programmen gav skulle leda till konstruktiv handling och avtrubningseffekter inför våldet motverkas, våldsskildringen skulle stödja sådana normer och värderingar som var förenliga med grundläggande demokratiska värden och inte leda till orealistiska föreställningar om verkligheten, och det våld som skildrades på detta sätt skulle kunna motiveras, och

1977/78:1801 av Allan Åkerlind (m), vari yrkats att riksdagen vid behandlingen av propositionen 1977/78:91 beslutade uttala att vad som anförts i motionen borde tillgodoses vid utformandet av nytt radioavtal och för övrigt i det löpande programarbetet (yrkande 2).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1799 såvitt gällde riktlinjer för programverksamheten, del av yrkande 1 d,

2. att riksdagen skulle avslå motionerna 1976/77:1130, 1977/78:1521, 1977/78:1523, 1977/78:1528 och 1977/78:1801, del av yrkande 2,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1515 om förbilligande av programproduktionen m. m.,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1784, yrkande 3, om samordning av programverksamheten,

5. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1785, del av yrkande 2, om serieprogrammen,

6. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1796, yrkande 11, om

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

*Radions och tele-
visionens fortsatta
verksamhet, m. m.*

Tisdagen den
23 maj 1978

*Radions och tele-
visionens fortsatta
verksamhet, m. m.*

andelen svenska program,

7. att riksdagen skulle avslå motionerna 1976/77:962, yrkande 7 b, 1977/78:1796, yrkande 13, och 1977/78:1799, yrkande 4, om våldsskildringar och våldsinslag i programmen,

8. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1129 om införande i radioavtalen av föreskrifter i fråga om våldsinslagen i TV,

9. att riksdagen skulle avslå motionerna 1977/78:1526 och 1977/78:1801, del av yrkande 2, om förekomsten av svordomar i programmen,

10. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1797 om massmedieforskning,

11. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1798 om information i centrala folkhälsofrågor,

12. att riksdagen skulle avslå motionerna 1977/78:1790 om skyldighet för radioföretagen att främja nyktra levnadsvanor m. m. och 1977/78:1801, del av yrkande 2, om viss restriktivitet i programutbudet,

13. att riksdagen med anledning av motionerna 1976/77:987, yrkande 1, såvitt nu var i fråga, 1977/78:877, yrkande f, 1977/78:1777 och 1977/78:1796, yrkande 15, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört om programverksamheten för invandrare och andra minoritetsgrupper,

14. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:987, yrkande 1, såvitt nu var i fråga, om en särskild invandrarkanal i radio,

15. att riksdagen skulle avslå motionerna 1977/78:1527 om ökad textsättning av TV-program och 1977/78:1796, yrkande 14, om programverksamhet för handikappade,

16. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1135 om en utredning angående radiodistribution av taltidningar,

17. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1532 om information om programtider,

18. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1801, del av yrkande 2, om viss tidigareläggning av program,

19. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:962, yrkande 6, om en barntidning med anknytning till TV,

20. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1796, yrkande 16, om transmissioner av teaterföreställningar,

21. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1796, yrkande 18, om kontakter med publiken,

22. att riksdagen som allmänna riktlinjer för rundradioföretagens programverksamhet godkände vad som i detta hänseende förordats i propositionen 1977/78:91 i den mån annat inte följde av vad utskottet anfört och hemställt.

Följande fem reservationer hade avgivits av Georg Andersson, Tyra Johansson, Lars-Ingvar Sörenson, Hans Alsén, Lennart Bladh, Catarina Rönnung och Helge Klöver (samtliga s):

7. beträffande samordning av programverksamheten, vari reservanterna – vid bifall till reservationen nr 1 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av dem angiven lydelse,

8. beträffande andelen svenska program, vari reservanterna ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna med anledning av motionen 1977/78:1796, yrkande 11, anfört om andelen svenska program,

9. beträffande våldsskildringar och våldsinslag i programmen, vari reservanterna ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna med anledning av motionerna 1976/77:962, yrkande 7 b, 1977/78:1796, yrkande 13, och 1977/78:1799, yrkande 4, anfört om våldsskildringar och våldsinslag i programmen,

10. beträffande transmissioner av teaterföreställningar, vari reservanterna ansett att utskottet under 20 bort hemställa

att riksdagen som sin mening gav till känna för regeringen vad reservanterna med anledning av motionen 1977/78:1796, yrkande 16, anfört angående transmissioner av teaterföreställningar,

11. beträffande publikkontakter, vari reservanterna ansett att utskottet under 21 bort hemställa

att riksdagen som sin mening gav till känna för regeringen vad reservanterna med anledning av motionen 1977/78:1796, yrkande 18, anfört om kontakter med publiken.

Punkten 4 (Radionämnden)

Propositionen 1977/78:91 innebar, såvitt nu var i fråga, att regeringen föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för radionämndens organisation och verksamhet som angivits i propositionen (moment 7 i hemställan s. 232).

I detta sammanhang hade behandlats

dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:736 av Tage Adolfsson (m),

1976/77:750 av Göthe Knutson (m),

dels de med anledning av propositionen 1977/78:91 väckta motionerna

1977/78:1796 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade att godkänna de riktlinjer för radionämndens organisation och verksamhet som anförts i motionen (yrkande 21),

1977/78:1799 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen avvisade propositionen 1977/78:91 såvitt avsåg förslag till ändrade riktlinjer för radionämndens organisation och verksamhet (del av yrkande 1 d), och

1977/78:1801 av Allan Åkerlind (m), vari såvitt nu var i fråga yrkats att

*Radions och tele-
visionens fortsatta
verksamhet, m. m.*

riksdagen beslutade uttala att radionämnden skulle ges behörighet att meddela föreskrifter om de framtida programmens innehåll och utformning (yrkande 1).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionerna 1976/77:736 och 1976/77:750 om utseende av ledamöter av radionämnden,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1801, yrkande 1, om behörighet för radionämnden att meddela programföreskrifter,
3. att riksdagen med avslag på motionen 1977/78:1799, yrkande 1 d, såvitt nu var i fråga, som sin mening gav till känna för regeringen vad utskottet med anledning av motionen 1977/78:1796, yrkande 21, anförde om vilka befogenheter som borde tillkomma en direktör i radionämnden,
4. att riksdagen beträffande riktlinjer för radionämndens organisation och verksamhet i övrigt med bifall till propositionen 1977/78:91 och med avslag på motionen 1977/78:1799, yrkande 1 d, såvitt nu var i fråga, godkände vad som angetts i propositionen.

Punkten 5 (Ändringar i radiolagen m. m.)

Tre av de fyra lagförslag som ingick i propositionen 1977/78:91, nämligen de som gällde ändring i radiolagen och radioansvarighetslagen samt en ny lag om avgift för televisionsmottagare, behandlades under denna punkt.

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden vid 1977/78 års riksmöte väckta motionen 1977/78:1415 av Filip Fridolfsson (m) och Tore Nilsson (m), vilken motion hänvisats till konstitutionsutskottet men sedermera överlämnats till kulturutskottet,

dels de med anledning av propositionen 1977/78:91 väckta motionerna

1977/78:1784 av Barbro Engman-Nordin (s), vari såvitt här var i fråga yrkats att riksdagen beslutade att ändra 6 § i regeringens förslag till radiolag i enlighet med vad som anförts i motionen (yrkande 4), innebärande att lagens stadgande att programföretagen skulle ha ansvar för att sändningsrätten utövades opartiskt och sakligt skulle gälla programföretagen som en enhet,

1977/78:1785 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), såvitt nu var i fråga (del av yrkande 2),

1977/78:1791 av Torkel Lindahl (fp) och Olle Wästberg i Stockholm (fp),

1977/78:1796 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade att med godkännande av vad som i motionen anförts angående bestämmelser i radiolagen och i specialmotiveringen utfärda lag om ändring i radiolagen med det innehåll som framgick av motionen (yrkande 24), innebärande i huvudsak att propositionens organisationsförslag och den föreslagna lagen om försöksverksamhet med närradio avstyrktes och att

skyldighet föreskrevs att i programverksamheten hävda de grundläggande demokratiska värdena, samt

1977/78:1799 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen avvisade propositionen 1977/78:91 såvitt avsåg

lag om ändring i radiolagen (yrkande 1 a) och

lag om ändring i radioansvarighetslagen (yrkande 1 b).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionerna 1977/78:1415 och 1977/78:1791 om trådradiosändningar,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1785, yrkande 2, såvitt avsåg kravet på saklighet och opartiskhet i programverksamheten m. m.,

3. att riksdagen beträffande 3 § i regeringens förslag till lag om ändring i radiolagen (1966:755) med bifall till propositionen 1977/78:91 och med avslag på motionen 1977/78:1799, yrkande 1 a, såvitt nu var i fråga, skulle anta den i propositionen föreslagna lydelsen,

4. att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:91 och vad utskottet anfört skulle anta förslaget till lag om avgift för televisionsmottagare, dock att 6 § skulle ha av utskottet angiven lydelse,

5. att riksdagen beträffande 5 §, 6 § första och tredje styckena, samt 7 och 10 §§ i regeringens förslag till lag om ändring i radiolagen med bifall till propositionen 1977/78:91 och med avslag på motionerna 1977/78:1784, yrkandet 4, 1977/78:1796, yrkandet 24, och 1977/78:1799, yrkandet 1 a, sistnämnda båda yrkanden såvitt nu var i fråga, skulle anta den i propositionen föreslagna lydelsen,

6. att riksdagen beträffande 6 § andra stycket i regeringens förslag till lag om ändring i radiolagen med avslag på motionerna 1977/78:1796, yrkandet 24, och 1977/78:1799, yrkande 1 a, båda yrkandena såvitt nu var i fråga, skulle anta den i propositionen föreslagna lydelsen,

7. att riksdagen beträffande 11 § radiolagen med bifall till propositionen 1977/78:91 och med avslag på motionen 1977/78:1799, yrkande 1 a, såvitt nu var i fråga, skulle anta den i propositionen föreslagna lydelsen,

8. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:91 och med avslag på motionen 1977/78:1799, yrkande 1 a, såvitt nu var i fråga, skulle anta dennas förslag till bestämmelse om ikraftträdande av ändringar i radiolagen,

9. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:91 och med avslag på motionen 1977/78:1799, yrkande 1 b, skulle anta förslaget till lag om ändring i radioansvarighetslagen (1966:756).

Följande tre reservationer hade avgivits av Georg Andersson, Tyra Johansson, Lars-Ingvar Sörenson, Hans Alsén, Lennart Bladh, Catarina Rönning och Helge Klöver (samtliga s):

12. beträffande lydelsen av 5 §, 6 § första och tredje styckena, 7 och 10 §§ i regeringens förslag till lag om ändring i radiolagen, vari reservanterna – vid bifall till reservationen nr 1 – ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med avslag på propositionen 1977/78:91 och med anledning

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

av motionerna 1977/78:1784, yrkande 4, 1977/78:1796, yrkande 24, och 1977/78:1799, yrkande 1 a, sistnämnda båda yrkanden såvitt nu var i fråga, skulle anta den av reservanternas föreslagna lydelsen,

13. beträffande lydelsen av 6 § andra stycket i regeringens förslag till lag om ändring i radiolagen, vari reservanternas – vid bifall till reservationen nr 1 – ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med avslag på propositionen 1977/78:91 och med anledning av motionen 1977/78:1796, yrkande 24, och 1977/78:1799, yrkande 1 a, båda yrkandena såvitt nu var i fråga, skulle anta av reservanternas angiven lydelse, innebärande att med ensamrätten följde skyldighet att i programverksamheten hävda de grundläggande demokratiska värdena,

14. beträffande lydelsen av 6 § andra stycket i regeringens förslag till lag om ändring i radiolagen, vari reservanternas – vid avslag på reservationen nr 1 – ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:91, samt motionerna 1977/78:1796, yrkande 24, och 1977/78:1799, yrkande 1 a, båda yrkandena såvitt nu var i fråga, skulle anta av reservanternas angiven lydelse, innebärande att programföretag skulle i programverksamheten hävda de grundläggande demokratiska värdena.

Punkten 6 (Riktlinjer och lagförslag i fråga om närradio och när-TV)

I propositionen 1977/78:91 hade lagts fram dels förslag till riktlinjer för försöksverksamhet med närradio och när-TV, dels förslag till lag om försöksverksamhet med närradio. I propositionen 1977/78:144 hade lagts fram förslag till lag om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio och till lag om ändring i lagen (1977:1035) om ansvar på tryckfrihetens område för brott mot tystnadsplikt.

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen 1977/78:91 väckta motionerna 1977/78:1792 av Sven-Erik Nordin m. fl. (c), vari yrkats

1. att riksdagen med ändring av propositionens förslag skulle anta av motionärerna angiven lydelse av 6 § förslaget till lag om försöksverksamhet med närradio, innebärande att sammanslutning som fått tillstånd att sända närradioprogram skulle vara skyldig att i sin programverksamhet iaktta saklighet och respekt för enskilds privatliv samt att sända redogörelse för beslut av radionämnden när sammanslutning brutit mot bestämmelserna,

2. att riksdagen gav regeringen till känna vad i motionen anförts om närradiosändningar,

1977/78:1795 av Gunnar Olsson m. fl. (s) såvitt nu var i fråga (yrkande 2).

1977/78:1796 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade

1. att avslå regeringens förslag till lag om försöksverksamhet med närradio (yrkande 22),

2. att godkänna de riktlinjer för försöksverksamhet med närradio och när-TV som anförts i motionen (yrkande 23),

1977/78:1799 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen avvisade propositionen såvitt avsåg

1. lag om försöksverksamhet med närradio (yrkande 1 c),

2. förslag till riktlinjer för försöksverksamhet med närradio och när-TV (del av yrkande 1 d),

dels den med anledning av propositionen 1977/78:144 väckta motionen 1977/78:1877 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkats

1. att riksdagen beslutade avslå propositionen 1977/78:144 med förslag till lag om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio, m. m.,

2. att riksdagen uttalade att försöksverksamhet med närradio-TV ej borde komma till stånd.

Denna motion hade hänvisats till konstitutionsutskottet men sedermera överlämnats till kulturutskottet.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen beträffande frågan huruvida påbörjandet av en försöksverksamhet med närradio borde anstå skulle avslå motionen 1977/78:1795, yrkande 2, såvitt nu var i fråga,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1877, yrkande 2, om ett uttalande att någon försöksverksamhet med närradio och när-TV ej borde komma till stånd,

3. att riksdagen beträffande försöksverksamhet med närradio och när-TV skulle

a) såvitt gällde balans mellan olika åsiktsriktningar i den i propositionen 1977/78:91 föreslagna försöksverksamheten avslå motionen 1977/78:1792, yrkande 2,

b) såvitt gällde eftergranskning av program i den i propositionen 1977/78:91 föreslagna försöksverksamheten med anledning av motionen 1977/78:1792, yrkande 1, såvitt nu var i fråga, och med avslag på propositionen 1977/78:91, i motsvarande del, som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anför,

c) såvitt gällde riktlinjer i övrigt för den i propositionen 1977/78:91 föreslagna försöksverksamheten med avslag på motionen 1977/78:1796, yrkande 23, såvitt nu var i fråga, och 1977/78:1799, del av yrkande 1 d, godkänna de i propositionen angivna riktlinjerna,

d) avslå motionen 1977/78:1796, yrkande 23, om godkännande av de i motionen angivna riktlinjerna för försöksverksamhet med närradio och när-TV,

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

Tisdagen den
23 maj 1978

*Radions och tele-
visionens fortsatta
verksamhet, m. m.*

e) med anledning av propositionen 1977/78:91 och vad utskottet anfört samt med avslag på motionerna 1977/78:1792, yrkande 1, 1977/78:1796, yrkande 22, och 1977/78:1799, yrkande 1 c, förstnämnda yrkande såvitt nu var i fråga, anta förslaget till lag om försöksverksamhet med närradio, dock att 9 § skulle ha av utskottet angiven lydelse, innebärande att den som bröt mot villkor som avsågs i 5 § skulle dömas till böter,

f) med bifall till propositionen 1977/78:144 och med avslag på motionen 1977/78:1877, yrkande 1, anta de i propositionen framlagda förslagen till lag om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio och lag om ändring i lagen (1977:1035) om ansvar på tryckfrihetsförordningens område för brott mot tystnadsplikt.

Reservation hade avgivits

15. beträffande försöksverksamhet med närradio av Georg Andersson, Tyra Johansson, Lars-Ingvar Sörenson, Hans Alsén, Lennart Bladh, Catarina Rönning och Helge Klöver (samtliga s) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med bifall till motionen 1977/78:1796, yrkande 23, med anledning av motionen 1977/78:1799, del av yrkande 1 d, samt med avslag på propositionen 1977/78:91 och motionen 1977/78:1792, yrkandena 1 och 2, förstnämnda yrkande såvitt nu var i fråga, godkänna de i motionen 1977/78:1796, yrkande 23, angivna riktlinjerna för försöksverksamhet med närradio,

b) med bifall till motionerna 1977/78:1796, yrkande 22, och 1977/78:1799, yrkande 1 c, avslå det i propositionen 1977/78:91 framlagda förslaget till lag om försöksverksamhet med närradio ävensom motionen 1977/78:1792, yrkande 1, såvitt nu var i fråga,

c) med bifall till motionen 1977/78:1877, yrkande 1, avslå de i propositionen 1977/78:144 framlagda förslagen till lag om ansvarighet i försöksverksamhet med närradio och lag om ändring i lagen (1977:1035) om ansvar på tryckfrihetsförordningens område för brott mot tystnadsplikt.

Punkten 7 (Sammanfattande medelsberäkning för den avgiftsfinansierade radio- och televisionsverksamheten)

I nu förevarande kapitel 8.1 i propositionen 1977/78:91 (s. 232–240) hade hemställts att riksdagen skulle dels godkänna de i propositionen redovisade förslagen till medelsberäkningar för den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten, dels bemyndiga regeringen att slutligt fastställa kompensationen för allmänna kostnadsökningar i enlighet med vad som förordats i propositionen.

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionen 1976/77:962 av Georg Andersson m. fl. (s), såvitt nu var i fråga (yrkande 7 a),

dels de med anledning av propositionen 1977/78:91 väckta motionerna 1977/78:1783 av Claes Elmstedt m. fl. (c), vari yrkats att riksdagen gav regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande lokalradions utvecklingsmöjligheter och möjligheter till lokal bevakning utanför respektive huvudort,

1977/78:1785 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), vari såvitt nu var i fråga yrkats

1. att riksdagen i fråga om programverksamhetens inriktning m. m. beaktade vad som anförts i motionen, varmed i detta sammanhang avsågs ett uttalande om att lokalradion borde ges ökade resurser såväl i fråga om sändningstid som finansiellt/personellt (del av yrkande 2).

2. att riksdagen beslutade att pensionärer med pensionen som enda inkomst befriades från erläggande av licensavgifter (yrkande 3),

1977/78:1795 av Gunnar Olsson m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen uttalade att försöksverksamhet med närradio t. v. borde anstå och att i stället lokalradion gavs resurser för att kunna bygga ut sin verksamhet med reportrar på vitala platser utanför huvudorterna (yrkande 2),

1977/78:1796 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen beslutade

1. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts angående utbyggnad av underredaktioner hos Sveriges Lokalradio (yrkande 12),

2. att i övrigt godkänna de allmänna riktlinjer för rundradioföretagens programverksamhet som angavs i motionen (yrkande 17),

3. att godkänna de förslag till medelsberäkningar för den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten som angavs i motionen (yrkande 25),

1977/78:1799 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att riksdagen med ändring i propositionen 1977/78:91 beslutade anslå ett med 100 000 000 kr. till 1 020 000 000 kr. förhöjt belopp till driftkostnader för den allmänna programverksamheten och för lokalradion för budgetåret 1978/79 (yrkande 2), och

1977/78:1800 av Bengt Wiklund m. fl. (s).

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med anledning av motionerna 1977/78:1783, 1977/78:1785, del av yrkande 2, 1977/78:1796, yrkande 12, och 1977/78:1795, del av yrkande 2, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde om lokalradions bevakning utanför respektive huvudort,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:962, yrkande 7 a, om ett tillkännagivande om programtid och programresurser för barnprogram i TV,

Tisdagen den
23 maj 1978

*Radions och tele-
visionens fortsatta
verksamhet, m. m.*

3. att riksdagen beträffande frågan om ökad medelsanvisning till försöks-
verksamhet med text-TV skulle avslå motionen 1977/78:1800,

4. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1785, yrkande 3, om
befrielse för pensionärer från erläggande av mottagaravgift,

5. att riksdagen beträffande frågan om särredovisning av anslag till
Sveriges Lokalradio skulle avslå motionen 1977/78:1796, yrkande 25, såvitt
nu var i fråga,

6. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:91 samt med avslag
på motionerna 1977/78:1796, yrkandena 17 och 25, sistnämnda yrkande
såvitt nu var i fråga, och 1977/78:1799, yrkande 2, godkände de förslag till
medelsberäkningar för den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten
som lagts fram i propositionen,

7. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:91 bemyndigade
regeringen att slutligt fastställa kompensationen för allmänna kostnadsök-
ningar i enlighet med vad som förordats i propositionen.

Reservation hade avgivits

16. beträffande dels särredovisning av anslag till lokalradion, dels medels-
beräkningen för nästa budgetår för den avgiftsfinansierade radio- och TV-
verksamheten av Georg Andersson, Tyra Johansson, Lars-Ingvar Sörenson,
Hans Alsén, Lennart Bladh, Catarina Rönnung och Helge Klöver (samtliga s)
som ansett

dels att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna
med anledning av motionen 1977/78:1796, yrkande 25, såvitt nu var i fråga,
anfört om särredovisning av anslag till Sveriges Lokalradio,

dels att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1977/78:91 och motionen
1977/78:1799, yrkande 2, ävensom med bifall till motionen 1977/78:1796,
yrkandena 17 och 25, sistnämnda yrkande såvitt nu var i fråga, godkände de
förslag till medelsberäkningar som lagts fram i sistnämnda motion.

Punkten 9 (Sveriges Utbildningsradio aktiebolag)

Regeringen hade i propositionen 1977/78:91 kapitel 8.3 (s. 241–244)
föreslagit riksdagen att till Sveriges Utbildningsradio aktiebolag för budget-
året 1978/79 anvisa ett anslag av 76 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats de med anledning av propositionen
1977/78:91 väckta motionerna

1977/78:1789 av Bertil Jonasson (c),

1977/78:1796 av Olof Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga yrkats att
riksdagen beslutade att som sin mening ge regeringen till känna vad som i
motionen anförts angående verksamheten inom Sveriges Utbildningsradio
(yrkande 26), och

1977/78:1799 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga yrkats att
riksdagen med ändring i propositionen 1977/78:91 beslutade att till Sveriges

Utbildningsradio anslå ett med 9 228 000 kr. uppräknat belopp av 85 228 000 kr. för budgetåret 1978/79 (yrkande 3).

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1977/78:91 och med avslag på motionen 1977/78:1799, yrkande 3, till Sveriges Utbildningsradio aktiebolag för budgetåret 1978/79 under nionde huvudtiteln anvisade ett anslag av 76 000 000 kr.,

2. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1796, yrkande 26, om ett tillkännagivande angående verksamheten inom Sveriges Utbildningsradio,

3. att riksdagen skulle avslå motionen 1977/78:1789 om produktionen av lantbruksprogram i TV.

Reservation hade avgivits

17. beträffande utbildningsradions resursbehov av Georg Andersson, Tyra Johansson, Lars-Ingvar Sörenson, Hans Alsén, Lennart Bladh, Catarina Rönnung och Helge Klöver (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna med anledning av motionen 1977/78:1796, yrkande 26, anfört om verksamheten vid Sveriges Utbildningsradio.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Den proposition riksdagen nu behandlar har kommit till för att de 5–6 miljoner svenskar som varje dag lyssnar på radio eller ser på TV skall få bättre program. Jag tänker främst ägna detta inlägg åt att visa på vad sätt förslagen påverkar förutsättningarna för programverksamheten.

Sveriges Radio är till för lyssnarna och tittarna. Det är en självklarhet – men en självklarhet som det ibland finns anledning att påminna om. Och många av Sveriges Radios lyssnare och tittare är i dag missnöjda med eller ligkiltiga inför Sveriges Radios programutbud. Tusentals samtal med och brev från människor i olika åldrar, från olika samhällsgrupper och från alla delar av vårt land har övertygat mig om detta. Och det är för dessa människors skull – för lyssnarnas och tittarnas skull – som regeringen lagt fram sitt förslag till ny organisation av radio och TV. Det är inte av någon klåfingrig lust att förändra för förändringens skull.

En viktig utgångspunkt måste alltid vara att göra program som stämmer med lyssnarnas och tittarnas behov och önskemål. För det räcker inte att ge radio och TV mer pengar. Det har enligt vår mening också krävts organisatoriska förändringar. I debatten har de organisatoriska förändringarna kommit att dominera väl mycket. De får sina rätta proportioner om man tänker på att det handlar om att av nuvarande tre bolag göra fyra bolag, sammanförda i en koncern. Och – det vill jag stryka under – dessa organisatoriska förändringar skall ge förutsättningar för att göra bättre program.

Det har nu gått drygt tio år sedan det nuvarande avtalet mellan staten och

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

Sveriges Radio trädde i kraft. Den gångna tioårsperioden har kännetecknats av en betydelsefull utveckling.

Omkring 99 % av landets befolkning har nu, sedan sändarnätet byggts ut, möjlighet att ta emot båda TV-programmen. Färg-TV, som introducerades 1970, har slagit igenom allmänt. Televisionens sändningstid har mer än fördubblats.

Också radioverksamheten har utvecklats kraftigt. Det finns nu tre radiokanaler. FM-sändarna når så gott som hela befolkningen. Under 1977 har lokalradioverksamheten byggts ut med sändningar från 24 länstäckande stationer. Utbildningsradion har startat med ny organisation, sedan TRU:s försöksverksamhet slutförts.

Denna expansion har förändrat och stärkt etermediernas ställning i samhället och gjort radion och televisionen till alltmer betydelsefulla faktorer i vårt dagliga liv.

Det är mycket tillfredsställande att en bred politisk enighet sedan länge råder om de grundläggande villkoren för radio- och TV-verksamheten i vårt land. I det stycket innebär den nu föreliggande propositionens förslag en fortsättning av vad som tidigare gällt: radio- och TV-verksamheten skall anförts åt företag i allmänhetens tjänst. Dessa företag skall inom ramen för allmänna riktlinjer arbeta fritt och självständigt.

I 1966 års radioproposition, där riktlinjerna för det nu gällande radioavtalet drogs upp, beskrev föredragande statsrådet de principer som måste ligga till grund för ett sådant system. Han framhöll att etermedierna måste ställas fria i förhållande till såväl politiska som kommersiella intressen. Friheten måste samtidigt förenas med "en medveten strävan till objektivitet och saklighet i det samlade programutbudet och innefatta möjligheter för olika åsikter och meningsriktningar att komma till tals".

Jag bedömer det som viktigt och värdefullt att på denna punkt inga andra meningar kommit till uttryck under den nu aktuella behandlingen av radiofrågorna. Jag kan alltså med tillfredsställelse notera en fortsatt bred enighet i denna grundläggande fråga.

Det finns på motsvarande sätt en bred enighet om att avvisa reklam i radio/TV. Också i fortsättningen bör radio- och TV-verksamheten finansieras genom mottagaravgifter, det är min bestämda uppfattning. Liksom hittills bör skattemedel användas för utbildningsradion och utlandsprogrammen.

I detta sammanhang finner jag det angeläget att tacka kulturutskottet för ett noggrant och väl utfört arbete med denna stora proposition.

När vi har utarbetat propositionen har vi väglett av fyra nyckelbegrepp: integritet, kvalitet, mångfald och decentralisering.

En av de viktigaste förutsättningarna för att ett företag med Sveriges Radios ställning skall kunna fylla sin funktion i samhället på rätt sätt är att det kan bedriva sin verksamhet fritt och självständigt. Det räcker inte med att dess integritet inte träds för när. Det bör inte heller finnas utrymme för misstanken att dess verksamhet till någon del bestäms av ovidkommande hänsyn.

Därför är det så viktigt att varken de politiskt styrande, statliga myndig-

heter, intresseorganisationer eller kommersiella intressen tillåts öva inflytande över programverksamheten. Det är angeläget att företagets organisation utformas så, att vi får bästa möjliga garantier för att inga utomstående krafter direkt eller indirekt påverkar förhållandena inom företaget.

Radioföretagens integritet kan hotas från flera olika håll. Vi får inte blunda för att allteftersom etermediernas spridning och genomslagskraft ökar, allteftersom radion och televisionen blir alltmer dominerande informationsmedier, ökar också risken för att deras frihet och självständighet sätts i fråga. Det är ingen händelse att talet om en politisk styrning av verksamheten – som ett hot, en risk, tyvärr stundom också som ett önskemål – blivit vanligare under senare år.

Tendenser i den riktningen måste konsekvent och kraftfullt motarbetas. Det är nödvändigt att vi med alla tillgängliga medel slår vakt om Sveriges Radios integritet. Några inskränkningar i principen om etermediernas frihet och självständighet får inte ske.

En förutsättning för att denna grundläggande princip skall kunna hävdas framgångsrikt är emellertid att friheten och självständigheten tillämpas under strikt iakttagande av det ansvar som ställningen som ett företag i allmänhetens tjänst naturligen ålägger Sveriges Radio, dess ledning och dess medarbetare.

Kravet på opartiskhet och saklighet och dess praktiska tillämpning är här centralt. Innebörden av detta krav kan förändras i takt med att debatten om olika företecelser i vårt samhälle blir öppnare. Självfallet bör programföretagen ha ett ansvar för att debattdeltagare, intervjuade och andra liknande medverkande ges möjlighet att uttrycka personliga åsikter och uppfattningar. Det är viktigt med tanke på yttrandefriheten i radio och TV att programföretagen visar stor generositet i detta hänseende.

Men man bör också liksom hittills kunna kräva att en mängd olika åsikter får komma till tals. Den enskilde bör oavsett åsiktsriktning ha möjlighet att i skilda sammanhang lägga fram sin personliga uppfattning i de ämnen som behandlas. Det är därför enligt min uppfattning naturligt att kräva, att varje programföretag svarar för att balans uppnås inom dess egen programverksamhet. Detta betyder inte att man inkräktar på radio- och TV-journalisternas möjligheter att välja den arbetsmetod och de infallsvinklar som bäst gagnar det ämne och den händelse som de vid visst tillfälle vill behandla. Också ensidiga program kan godtas, om programföretaget i ett annat för publiken naturligt sammanhang redovisar andra uppfattningar i samma ämne. På det här sättet tillgodoser kravet på opartiskhet såväl en vidsträckt yttrandefrihet som publikens möjligheter att få en konkret och allsidig information i radio och TV.

Utöver kravet på opartiskhet och saklighet har vi funnit det angeläget att i propositionen kraftigt markera företagens ansvar i några speciella avscenden. Jag tänker på vad som sägs om vikten av en god språkvård, om exponeringen av alkohol, om förekomsten av underhållningsvåld och om behandlingen av frågor som rör jämställdheten mellan könen. Denna markering skall i första hand ses mot bakgrunden av dels en klarare insikt om etermediernas

utomordentliga möjligheter att påverka lyssnare och tittare, dels den alltmer dominerande plats radio och TV med åren fått som informationsmedier i vårt samhälle. Det ansvar vi på detta sätt velat markera gäller självfallet i förhållande till hela befolkningen, men det är speciellt angeläget att ta sikte på barn och ungdom.

Vårt första nyckelbegrepp var alltså integritet. Som jag visat måste det kompletteras med ansvar. Det andra nyckelbegreppet som varit vägledande när vi utarbetat propositionen är kvalitet.

Programverksamheten inom Sveriges Radio har under senare år i flera avseenden visat tendens att stagnera. Den ekonomiska åtstramning som genomfördes för några år sedan är en del av förklaringen. Men bristen på pengar förklarar inte allt. Många inom företaget vittnar också om brist på idéer. Kreativiteten har inte alltid blommat på Gärdet, och resultatet har blivit att lyssnare och tittare alltför ofta mött programformer, som redan från början saknat den rätta attraktionskraften. En följd av bristen på pengar har blivit att Sveriges Radio minskat utbudet av tyngre produktion, t. ex. TV-teater. För att uppnå de föreskrivna sändningstimmarna har man fyllt ut med billigare magasinsprogram och därmed försämrat kvaliteten i totalutbudet.

Bra underhållningsprogram kostar också pengar. De bristfälliga ekonomiska resurserna är därför en förklaring till att underhållningsprogrammen inte alltid hållit vad man hoppats. Det är självklart viktigt att radio och TV kan ge ett omväxlande utbud av skickligt gjorda program, som kan ge avkoppling och förströelse.

Det är nu angeläget att den kvantitativa utbyggnaden av både radio- och TV-verksamheten, som kännetecknat den gångna tioårsperioden, kompletteras med en kvalitetsförbättring. De ökade resurser som beräknas skall därför inte användas till att öka sändningstiden i någon väsentlig grad utan i stället satsas på att göra programmen bättre.

En kvalitetsfråga av stor betydelse är radions och televisionens kulturpolitiska insatser. Den frågan har kommit i förgrunden till följd av det reformarbete som bedrivits på kulturområdet under senare år. Strävan är att nå ut med kulturaktiviteter till större delar av landet och att göra det möjligt för nya grupper av medborgare att ta del i kulturlivet. I det här avseendet har radio och TV naturliga förutsättningar att göra viktiga insatser, förutsättningar som hittills inte tillräckligt utnyttjats. Det finns därför goda skäl att starkare än hittills betona etermediernas kulturpolitiska ansvar och att ge företagen sådana resurser att de kan leva upp till detta ansvar. Kvalitetsförbättringen måste avse både TV-programmen och radioprogrammen. Under de gångna åren har radion på ett oacceptabelt sätt kommit i skuggan av televisionen.

Jag är övertygad om att den nya organisationsmodell och de ökade resurser generellt för programverksamhet som regeringen har föreslagit kommer att ge ljudradion bättre möjligheter att utvecklas efter sina egna villkor. Ljudradion måste nu få sin chans. Det är ett medium med stora möjligheter – snabbheten i nyhetsförmedlingen, direktsändningen, rösternas intimitet och intensitet, musiken.

Mångfald och decentralisering är begrepp som också väglett oss i arbetet med propositionen.

Sveriges Radio har med tiden blivit alltför stort och tungrott. Beslutsvägarna har blivit för långa. I ett massmedieföretag av Sveriges Radios storlek – med över 4 000 anställda – är omfattande byråkrati och långa beslutsvägar ett förödande effektivt sätt att hämma uppslagsrikedom, vitalitet och kreativitet.

I dag har Sveriges Radios ledning det övergripande ansvaret för nästan alla riksprogram i radio och TV i landet. Företagsledningen lägger fast de årliga programutbudsplanerna. Den beslutar i alla viktiga frågor rörande programpolitik. Den fastställer ramarna för produktionen i och utanför Stockholm. Utan radiochefens välsignelse kan inte någon tjänst inrättas och nästan ingen tillsättas.

Vi förordar i stället för nuvarande topptunga organisation en koncern där *allt* programansvar läggs hos de fyra programproducerande dotterföretagen – TV-företaget, radioföretaget, lokalradion och utbildningsradion. Tjänster skall kunna inrättas och människor anställas av programföretagen. Programpolitiken skall i alla delar läggas fast utan att först ha gått omvägen över en central radiochef.

En annan sida av samma problem är att en alltför liten del av radio- och TV-programmen hittills har gjorts utanför Stockholm. Detta har bidragit till att skapa en sned bild av den verklighet som skall speglas. Den reguljära bevakningen – både i nyhetsprogram och i andra program – glömmer lätt bort den verklighet som miljoner svenskar lever i. Den bristen avhjälpes man inte genom att låta inspelningsbussarna invadera landet eller reportageteam besöka avfolkningsorter. Det handlar mer om att på ett naturligt sätt ge utrymme för ett sätt att tänka som i viktiga avseenden skiljer sig från vad som är vanligt och accepterat i Stockholm. Här tror jag en av förklaringarna finns till att så många människor i dag står främmande för en stor del av programutbudet.

Det problem som jag här bara antytt har vi sökt komma till rätta med på olika sätt: genom den nya organisationen, genom en kraftigare satsning på distrikten, genom fler distriktsprogram över riksnätet, genom utbyggnad av regional-TV och genom förstärkning av lokalradion.

Både kreativiteten och mångfalden kommer att främjas genom den organisation som vi föreslår. Den innebär att den centrala företagsledningens makt radikalt beskärs.

Radio- och TV-verksamheten kommer, som jag redan några gånger varit inne på, att bedrivas av flera olika, från varandra fristående bolag. Det innebär att fler människor kommer att få ett direkt ansvar för en programverksamhet som de har lättare att överblicka och hantera. Det kommer också att innebära att var och en av de olika delarna av verksamheten – TV, riksljudradion, lokalradion och utbildningsradion – kommer att kunna utvecklas efter sina egna förutsättningar.

Ett annat sätt att främja mångfalden är att satsa kraftigt på distrikten. Andelen TV-program som produceras utanför Stockholm kommer under

den framförliggande perioden att öka till 40 %. Genom att distrikten får möjlighet att bredda sin verksamhet ökar möjligheterna kraftigt att väsentliga samhällsproblem blir mer allsidigt belysta och att hittills förbisedda delar av verkligheten lyfts fram och speglas i programmen.

Tillkomsten av ett antal självständiga bolag med eget programansvar förändrar Sveriges Radios ställning som ett monopolföretag med exklusiv tillgång till sändningsrätt. Den organisation som nu kommer innebär att väsentliga bitar av nackdelarna med ett monopol upphävs. Möjligheter öppnas att praktiskt pröva en situation som i större utsträckning präglas av mångfald i beslut och programutbud.

Till detta bidrar också den försöksverksamhet med närradio som vi föreslår. Som radioutredningen på sin tid klargjorde står en sådan verksamhet – också i mera permanenta former – inte i strid med huvudlinjen att radio- och TV-verksamheten skall anförtrös åt företag i allmänhetens tjänst. Däremot är det en bra väg att förverkliga den målsättning som angavs redan inför beslutet 1966 att det system man väljer skall "innefatta möjligheter för olika åsikter och meningsriktningar att komma till tals".

Det är inte yttrandefriheten som skall ifrågasättas, det är alltid inskränkningarna i den som skall motiveras. Något bärande motiv för att inskränka yttrandefriheten har jag inte sett i debatten.

Så till sist, herr talman! Sveriges Radio är arbetsplatsen för flera tusen anställda. Sveriges Radio är ett bolag ägt tillsammans av folkrörelser, organisationer, press och näringsliv. Anställda och ägare har berättigade krav på inflytande. Men vi får inte glömma att Sveriges Radios huvuduppgift är att göra program för alla de miljoner människor som varje dag lyssnar på radio och ser på TV. Radio och TV skall stå i allmänhetens tjänst.

GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Vi socialdemokrater är starkt kritiska mot regeringens förslag till ny organisation av radion och televisionen. Vår kritik grundar sig på både praktiska och principiella skäl, och den kan sammanfattas på följande sätt.

Det kommer att kosta mycket pengar att genomföra den nya organisationen. För dessa pengar får tittarna inga bättre program. De licensmedel som måste användas till organisationsförändringen är därför ur tittarnas och lyssnarnas synpunkt bortkastade.

Den organisationsmodell som regeringen föreslår ökar den byråkratiska apparat som radio- och TV-verksamheten måste hålla sig med. Vi motsätter oss en sådan utveckling.

Regeringens förslag innebär att ljudradion inte får en egen rikstäckande distriktsorganisation. Den tvingas köpa tjänster från lokalradion och TV-distrikten. Vi anser att detta är olyckligt. Det kommer att på ett allvarligt sätt försvaga ljudradions ställning.

Den nya organisationen och vissa ändringar i riktlinjerna för programverksamheten medför risker för en begränsning av yttrandefriheten. Programmen kan komma att bli mera utslätade och försiktiga i kontroversiella frågor.

Regeringens förslag innehåller många stolta paroller om förbättring av programkvalitet och utbyggnad i olika hänseenden. Men den medelstilt delning som regeringen föreslår räcker inte på långt när till att uppfylla de målsättningar som anges. Därtill kommer att organisationsförändringen i sig slukar en stor del av det reformutrymme om 50 milj. kr. som regeringen erbjuder. Vi hävdar att Sveriges Radio behöver minst 75 milj. kr. i friska pengar för att på ett rimligt sätt kunna motsvara de krav som statsmakterna nu ställer på företaget. Vårt budgetförslag innebär i realiteten ca 35 milj. kr. mer till programverksamheten jämfört med regeringens förslag. Därvid har jag beaktat att vårt förslag inte medför den ökade byråkrati som regeringen pådyvlar radioföretagen.

Sveriges Radio måste få större planeringstrygghet. Därför säger vi ja till radioutredningens förslag om treåriga rullande budgetar.

Den egna produktionen inom företaget måste få öka. I motsvarande grad kan andelen billiga importerade program minska i programverksamheten. Därmed kan programkvaliteten förbättras, och många fler kulturarbetare kan engageras i programproduktionen.

Inslagen av underhållningsvåld måste minska i TV-programmen. Det är numera klart dokumenterat att våldsinslag i underhållningsprogram har klart negativ inverkan på framför allt barn. Det finns ingen anledning att dölja detta faktum.

Lokalradions verksamhet måste byggas ut. På många håll behöver lokalradion få möjlighet att bygga upp lokala redaktioner utanför residensstäderna. Det är därför förvånande att utbildningsministern vill förhindra en sådan utveckling. Här ser jag en ambition från utbildningsministern att bana väg för närradion på lokalradions bekostnad. Denna är oroande.

Invandrarprogrammen måste breddas till innehållet och ges på fler språk. Propositionen är på denna punkt torftig.

Glädjande nog har kulturutskottet kunnat nå enighet om en klar förbättring genom att ansluta sig till kraven på invandrarprogram i den socialdemokratiska partimotionen.

Det är angeläget att på olika sätt förbättra situationen för handikappgrupperna så att de lättare kan ta del av radio- och TV-program.

Vidare anser vi, liksom regeringen, att distriktsproduktionen bör öka. Utskottet har också i anledning av en socialdemokratisk motion enligt uttalat att "riktpunkten bör vara att möjliga resursförstärkningar i första hand fördelas på de svagt utbyggda distrikten". Därmed bör tankarna på att bygga upp enstaka s. k. TV-fabriker kunna avföras.

Fördjupade publikkontakter måste eftersträvas. Utvecklingen av publikfora och förstärkta kontakter med folkrörelserna är därvid viktiga inslag.

Detta är, herr talman, kortfattat i några punkter vår syn på det förslag som vi nu behandlar.

I direktiven till radioutredningen framhöll den socialdemokratiska regeringen att en allmän förutsättning för utredningsarbetet skulle vara att de grundläggande villkor som gällt för rundradioverksamheten i vårt land inte skall rubbas. Det innebär bl. a. att radion och televisionen även i fortsätt-

ningen skall stå i allmänhetens tjänst. Den skall vara självständig i förhållande till påtryckningar utifrån. Verksamheten skall ge utrymme för nya initiativ, originalitet i presentationen samt mångsidighet och mångfald i programproduktionen.

När utbildningsministern nu i sin proposition försöker lansera nyckelorden integritet, kvalitet, mångfald och decentralisering, så tillför han inget nytt. Om dessa mål har det länge rått bred enighet. Redan i 1966 års riksdagsbeslut var dessa honnörssord högfrekventa. De som under åren pläderat för reklamfinansierad radio- och TV-verksamhet har förstås tagit mera lätt på kravet på integritet, men dessa röster har lyckligtvis alltmer dämpats för att för tillfället vara nästan helt tysta.

Utbildningsministrarnas nyckelord motiverar ingen drastisk förändring av radio- och TV-verksamheten och dess organisation. Det måste vara andra ambitioner som utgjort drivkraften till hans förslag i organisationsfrågan.

Radioutredningen var enig om att den allmänna programverksamheten bör bedrivas inom ett sammanhållet företag. Denna ståndpunkt fick också ett brett stöd i remissvaren på radioutredningen. Mot den bakgrunden är det utomordentligt anmärkningsvärt att regeringen och riksdagsmajoriteten vill driva igenom en sönderdelning av Sveriges Radio.

Jag frågar: Vem har utbildningsministern lyssnat till när han gått till handling i denna fråga?

I folkpartiets Sverige skulle många få vara med och bestämma. Men i denna fråga har beslutet totats ihop av en mycket liten och sluten krets. Detta har skett i fullt medvetande om att man därmed tog strid mot en bred och samlad opinion.

Under några månader svingades huggyxan i kanslihuset över Sveriges Radios organisation – än horisontellt, än vertikalt. Att moderaterna applåderade denna övning kan man förstå. Men hur kunde centerpartiet stillatigande åse denna verksamhet?

Ett paraply i form av ett moderbolag spändes i hast upp för att skydda mot den störtskur av kritik som sköljde över regeringens första huggsexa.

Men paraplyet har fått en svag funktion och kommer därför, befärar jag, att också ges en bräcklig konstruktion. Detta framgår tydligt genom det förbud som utbildningsministern redan i inledningsskedet utfärdar mot att moderbolaget skall få fullgöra vissa för programföretagen gemensamma funktioner såsom publikundersökningar och utgivning av Röster i Radio-TV. För dessa uppgifter påbjuder Jan-Erik Wikström bildande av dotter-dotterbolag. Men ju fler döttrar som föds, desto svagare blir modern. Jag vet inte om det är ofint att tala om att det finns de som ifrågasätter faderskapet.

Regeringen har valt att ta strid i fråga om Sveriges Radio. Regeringen kör över en bred remissopinion. Den tar medvetet strid mot hela oppositionen i riksdagen. Den struntar i vad folkrörelserna i egenskap av aktieägare i företaget Sveriges Radio har sagt. Och regeringen bortser ifrån vad de anställda inom företaget tycker.

Regeringen slår dövörat till för opinionerna och låter yxan gå. Flera i den borgerliga riksdagsgruppen torde och borde känna ett visst obehag. De har ju

varit med i remissarbetet på olika håll och har förankring i organisationer som kraftigt markerat en annan mening än utbildningsministrarnas.

Jag anser att det är djupt olyckligt att regeringen på detta sätt driver igenom en organisationsförändring av Sveriges Radio. En förändring av den omfattning som nu förestår bör inte genomföras utan att det finns en bred enighet hos beslutsfattarna och en förståelse hos dem som berörs.

Riktlinjerna för nuvarande organisation fastställdes av riksdagen 1966. Jag har med intresse gått igenom utskottsbetänkande och kammarprotokoll från detta tillfälle. Nästan ingenting är sig likt i dag.

Då rådde det total enighet mellan socialdemokratin och centerpartiet.

Debatten med högern och folkpartiet gällde huruvida ett fristående reklamfinansierat TV-företag skulle accepteras. Denna frontlinje föranledde en lång debatt om yttrandefrihet, kvalitet och valfrihet.

Beträffande organisationen rådde f. ö. en bred enighet. Kommunikationsminister Olof Palme, som utformat 1966 års förslag, kunde uttrycka glädje och tacksamhet över den breda uppslutningen och noterade att "inför det uppbyggnadsskede som nu förestår ger det lugn och stabilitet åt arbetet inom Sveriges Radio. Man behöver inte riskera några plötsliga omkastningar i förutsättningarna för verksamheten." Jag beklagar att det statsråd som är ansvarigt för 1978 års beslut inte kan göra ett liknande uttalande. Men jag vill markera att det är regeringen själv som bär ansvaret för de motsättningar som präglar debatten i dag.

Socialdemokratiens uppfattning är att den allmänna programverksamheten bör bedrivas i ett sammanhållet företag. Lokalradion bör organiseras som ett dotterföretag till Sveriges Radio, medan utbildningsradion bör bli ett fristående företag. Detta ställningstagande har stöd i en mycket bred remissopinion.

Med vårt förslag slipper licensbetalarna en utgift på uppskattningsvis 20 milj. kr. per år. Dessa pengar kan läggas på att förbättra programkvaliteten, bygga ut lokalradion och göra andra förbättringar i programverksamheten. Regeringen väljer att satsa på en utbyggd byråkrati. Jag beklagar detta. I en artikel i gårdagens Expressen hävdade Jan-Erik Wikström att omorganisationen av Sveriges Radio enbart skulle leda till marginella övergångskostnader. "På sikt kan omorganisationen t. o. m. ge vinster", skrev han. Jag frågar: Hur demagogisk får man vara? Vilket underlag har Jan-Erik Wikström för detta påstående? Jag menar att det är så lättsinnigt och grundlöst att det knappt tas in i Expressen.

De redovisningar vi har fått genom specialföredragningar inför utskottet visar att de årliga merkostnaderna blir i storleksordningen 20 milj. kr., och det känner Jan-Erik Wikström till. Men ändå säger han att omorganisationen inte behöver kosta något. Det måste då vara uttryck för ett allvarligt misstroende mot företagsledningen och företagets styrelse – det är de som har lämnat uppgifterna till oss.

Utskottsmajoriteten har i betänkandet inte heller med ett enda ord försökt bestrida att omorganisationen kostar stora pengar. Jag frågar Jan-Erik Wikström på vilka grunder han gör sina påståenden. Jag vill fråga utskottets

talesman, Per Olof Sundman, som ledamot av radiostyrelsen, om också han vill hävda att den nya organisationen är gratis.

Genom de nya bestämmelserna om bedömningen av opartiskhet och saklighet i programverksamheten föreligger risk för en kraftig inskränkning av den reella yttrandefriheten. I nu gällande radioavtal stadgas att programverksamheten i sin helhet skall präglas av skälig balans mellan olika åsikter och intressen. Propositionens förslag innebär att vart och ett av programföretagen och de två TV-kanalerna skall bedömas för sig i detta avseende. Därmed föreligger en uppenbar risk för att programmen blir mer utslätade och att möjligheterna att göra kritiska reportage och kontroversiella program kraftigt beskärs.

SIF-klubben vid Sveriges Radio och kulturarbetarnas organisationer har kraftigt protesterat emot regeringens förslag. Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd, KLYS, betecknar propositionen som "ett svek mot kulturarbetarna". I ett uttalande till kulturutskottet skriver man bl. a.: "Förslaget att opartiskhetskravet skall gälla varje enskilt eterföretag måste därför bekämpas för att säkerställa den mångfald av variation som är ett grundläggande villkor för etermedias verksamhet."

Kulturarbetarna anser således att utbildningsministern är på väg att motverka mångfalden – och detta som Jan-Erik Wikström har gjort till ett honnörssord i sammanhanget. Det är en hård dom över Jan-Erik Wikströms proposition.

Sveriges Författarförbund har i skrivelse till de politiska partiernas riksdagsgrupper framhållit att propositionen har en svag förankring i radioutredningen och remissinstanserna. Förbundet uttrycker också sin besvikelse över att kulturutskottets majoritet inte visat den hänsyn till opinionen som borde vara naturlig i en sådan här situation. Författarförbundet menar att en ofrånkomlig konsekvens av att staten skall sluta avtal med vart och ett av de fyra programföretagen är att åsiktsfriheten i programutbudet kommer att begränsas.

Kulturutskottets vice ordförande har här i riksdagen under åren varit en god talesman för kulturarbetarna i allmänhet och författarna i synnerhet. Jag frågar därför: Hur kommenterar Per Olof Sundman i dag kulturarbetarnas reaktioner mot regeringens proposition om radio och TV?

Också på en annan viktig punkt går regeringen och dess företrädare i utskottet emot en kraftig opinion. Det gäller formuleringen av den viktiga 6 § i radiolagen. I nuvarande radioavtal stadgas att Sveriges Radio skall vara partiskt till förmån för de grundläggande demokratiska värdena. I propositionen föreslås formuleringen: "Programföretag skall i programverksamheten hävda det demokratiska statsskickets grundidéer samt principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet."

Denna nya formulering om att hävda det demokratiska statsskickets grundidéer i stället för de grundläggande demokratiska värdena har skapat oro på många håll. Den nuvarande formuleringen har lett fram till en praxis i programverksamheten och i radionämndens bedömning. En ny formulering

skapar behov av ny tolkning och ny praxis. Detta är emellertid inte meningen, har de borgerliga i såväl konstitutionsutskottet som kulturutskottet sagt. Min fråga är då varför ändringen i så fall skall göras. Om vi är överens om att nuvarande formulering fungerat väl och att ändrad praxis inte bör eftersträvas, vilka motiv finns då för en ändrad formulering? Det är den som föreslår förändringen som i första hand måste presentera motiven för denna, i all synnerhet som den föreslagna förändringen skapat så stor oro bland dem som är engagerade i programproduktionen. Det verkar som om de borgerliga söker strid för stridens egen skull på den här punkten.

Radion och televisionen är viktiga kulturpolitiska instrument. Det är angeläget att deras funktion inom det kulturpolitiska området i än högre grad än hittills beaktas. De kulturpolitiska målen måste därför vara bestämmande vid utformningen av rundradioverksamhetens organisation och programverksamhetens innehåll.

Till dessa kulturpolitiska mål hör att stärka yttrandefriheten och skapa verkliga förutsättningar för att yttrandefriheten skall kunna utnyttjas. Kulturpolitiken skall ge människorna möjligheter till egen skapande verksamhet och främja kontakt mellan människor. Den skall motverka kommersialismens negativa verkningar inom kulturområdet. Kulturpolitiken skall vidare i ökad utsträckning utformas med hänsyn till eftersatta gruppers erfarenheter och behov. Andra viktiga mål är att möjliggöra konstnärlig och kulturell förnyelse och att decentralisera verksamheten.

Radioutredningen har på ett förtjänstfullt sätt analyserat rundradions roll på det kulturpolitiska området. Den har framhållit hur angeläget det är att kulturlivet och kulturutvecklingen speglas i etermedierna. Publiken i olika delar av landet måste få ökad kännedom om och kontakt med den kulturverksamhet som bedrivs. Utredningen framhöll att Sveriges Radio som ledande kulturinstitution har ett självklart ansvar att stimulera och tillvarata den talang och yrkesskicklighet som finns bland kulturarbetare inom olika delar av landet.

Från publikens synpunkt innebär kulturansvaret att etermediernas särskilda förutsättningar att ge och förmedla upplevelser måste tillvaratas och utvecklas. Det är härvid angeläget att de olika uttrycksformerna, såsom ord, ton, bild, form, rörelse och dramatisk framställning, utnyttjas och att kravet på kvalitet tillgodoses. Programverksamheten bör erbjuda ett varierat, rikt, mångsidigt, spännande och underhållande kulturmaterial. Detta kräver ett stort inslag av program med gestaltat innehåll inom olika programområden, framhöll radioutredningen.

Det bör också tilläggas att en programverksamhet med denna inriktning kräver medverkan av ett stort antal fristående kulturarbetare, publicister och liknande grupper. Det är värdefullt att radions och televisionens kulturpolitiska betydelse har så klart markerats av radioutredningen och även av utbildningsministern både i propositionen och i anförandet här. I den allmänna debatten framträder ofta en negativ syn på radions och framför allt televisionens roll. Slå av TV-n, säger många. Och visst kan det i många fall vara motiverat att begränsa TV-tittandet. Men framför allt är det angeläget att

ta till vara de positiva möjligheter som radio och TV ger. Därför bör målet vara inte i första hand att slå av apparaterna, utan att förmedla ett bra och kvalitativt högstående programmaterial i såväl radio som television.

Radioutredningens synpunkter och förslag beträffande etermediernas kulturansvar har fått ett gott mottagande. Också i propositionen betonas det kulturansvar som radion och televisionen har.

Det finns dock anledning att vara kritisk på en viktig punkt i detta sammanhang. Det gäller regeringens förslag till ekonomiska resurser för att uppnå de angivna målen. På punkt efter punkt säger utbildningsministern i svepande ordalag att med de resursförstärkningar som han kommer att föreslå kan detta krav tillgodoses.

Jan-Erik Wikströms målformuleringar är som vårblommor som planteras i för kall och näringsfattig jord. De vissnar och dör. Det ekonomiska klimat som erbjuds radion och televisionen möjliggör nämligen inte den vitalitet och det nyskapande i programverksamheten som vi alla önskar oss.

I propositionen anvisas ett reformutrymme på 50 milj. kr. Men detta skall räcka till väldigt många saker. När man analyserar åtgärdsprogrammet, finner man mycket snart att pengarna inte på långt när räcker ända fram. Det tycks vara Bohmans "håll igen" som har varit vägledande i dessa avgöranden.

Enbart förslagen om en ökad regional TV-produktion för rikssändningar med en veckotimme, införande av regionala TV-sändningar i ytterligare en region samt ett mindre reprisblock på dagtid beräknas kosta 25 milj. kr. Då är halva summan förbrukad. Försöksverksamhet med text-TV uppskattas kosta 3 milj. kr. Fem veckors semester drar en merkostnad av minst 8 milj. kr. Lägg därtill kostnaderna för den onödiga omorganisation som regeringen och utskottsmajoriteten vill driva igenom. Då är nästan alla reformpengarna förbrukade.

Vilka medel återstår då för att förverkliga de stolta parollerna om ökad frilansmedverkan, förbättringar för handikappade och invandrare, bättre utlandsbevakning, fast teaterverksamhet och transmissioner från teater-scener i ökad utsträckning? Och vad blir över för lokalradion?

Detta har i utskottsarbetet varit besvärande frågor för de borgerliga. När somliga av dem kom till insikt om att kalkylerna i propositionen inte gick ihop, gjordes från deras sida lofvärda försök att öka medelsramen. Men upprepade bordläggningar av frågan kunde inte hjälpa. Kanslihuset eller någon där sade nej. Och utskottsmajoriteten har lydigt expedierat detta besked.

Allmänt sett har det varit ytterst besvärande i utskottsarbetet att låsningarna inom det borgerliga blocket varit så hårda. Den kompromiss som träffats i kanslihuset måste till varje pris hållas också i den borgerliga utskottsgruppen. Detta ger nästan inget förhandlingsutrymme i utskottsarbetet. De informationer som utskottet skaffar sig genom hearings och uppvaktningar påverkar därför inte besluten. Besluten är till sista kommatecken redan fattade. Detta är beklagligt. Medelstillelningen till rundradioverksamheten för nästa år är ett exempel på detta olyckliga förhållande. Det fanns en majoritet i utskottet för en högre medelstillelning, grundad på sakliga skäl.

Men den majoriteten fick inte komma till uttryck.

Vi socialdemokrater vill ta konsekvenserna av de önskemål om förbättrad programverksamhet som vi ställer. Därför föreslår vi att lokalradion skall tilldelas 15 milj. kr. och allmänna programverksamheten 60 milj. kr. i reformpengar.

Jag vill ytterligare kommentera förslaget om resurstillskott till lokalradion. Kulturutskottet har tidigare varit enigt när det gällt att framhålla lokalradions betydelse. Utbildningsministern vill begränsa lokalradions utvecklingsmöjligheter genom snäva ekonomiska ramar, som endast kan ge en blygsam förstärkning av nuvarande redaktioner i residensstäderna. Utskottet avvisar denna begränsning och framhåller att det är angeläget att lokalradioverksamheten tillförs personella och ekonomiska resurser, som gör det möjligt att förverkliga de mål som sattes upp 1975. När det gäller utbildningsministerns begränsning av lokalradions utbyggnad till residensstäderna säger utskottet att regering och riksdag inte bör styra formerna för hur bevakningen i länen skall ordnas. Med andra ord: När lokalradion vill tillgodose det starkt kända behovet av underredaktioner, skall den inte hindras genom uttalanden från regeringen.

De borgerliga i utskottet har således gått med på ett viktigt uttalande angående behovet av personella och ekonomiska resurser för lokalradion, men de har inte dragit konsekvenserna av detta i medelsanvisningen. Uttalanden i all ära, men utan pengar är och förblir de som skramlande tomma tunnor.

För att ge radion och televisionen bättre planeringstrygghet föreslog radioutredningen att ett system med treåriga rullande budgetar skulle införas. Utredningens förslag fick ett enhälligt stöd i remissvaren. Detta förslag har också tidigare framförts i riksdagen. Det skedde i en motion 1971 från nuvarande vice ordföranden i kulturutskottet Per Olof Sundman och nuvarande statsministern Thorbjörn Fälldin. Mot denna bakgrund fanns det onckligen anledning förvänta sig att förslaget nu skulle förverkligas.

Men icke så! Utbildningsministern säger att förslaget har stora förtjänster men att det inte bör genomföras i nuvarande samhällsekonomiska läge. Detta är en befämd motivering. Självklart förhåller det sig precis tvärtom: ekonomisk långtidsplanering är ännu mera angelägen när ekonomin är ansträngd. Planering är ju till för att möjliggöra ett mera effektivt utnyttjande av tillgängliga resurser. En sådan planering är verkligen av nöden nu.

Utskottsmajoriteten anför ingen motivering till sitt avslagsyrkande. Om ingen hållbar motivering kan presenteras i debatten i dag bör riksdagen genom att bifalla vår reservation nr 5 hjälpa Per Olof Sundman och Thorbjörn Fälldin att förverkliga sina krav från 1971.

Kompensation för allmänna kostnadsökningar skall ges. Därom är vi ense. I den socialdemokratiska partimotionen anvisas en beräkningsmetod som bättre än den som föreslås i propositionen ger kompensation för de verkliga kostnadsökningarna. Utskottsmajoriteten gör inte ens ett försök att bestrida att vi har rätt men yrkar ändå avslag på vår motion. Varför vill inte utskottsmajoriteten använda sig av säkraste möjliga beräkningsgrund?

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

Avslutningsvis vill jag betyga att kulturutskottet har lagt ned ett omfattande arbete vid behandlingen av frågan om radions och televisionens fortsatta verksamhet. Utöver propositionerna har vi haft att behandla ett stort antal motioner. Vi har anordnat ett stort antal överläggningar med företrädare för berörda inom rundradioverksamheten, kulturarbetare och andra. Opinioner har kommit till uttryck också genom åtskilliga skrivelser till utskottet.

Det har varit mycket påfallande hur väl dessa meningsyttringar har överensstämmt med de förslag som vi framfört i den socialdemokratiska partimotionen. I motsvarande grad har de riktat kritik och protesterat mot regeringens förslag. Utskottsarbetet har bekräftat att regeringen i en rad väsentliga avseenden har utmanat till strid. Utskottsmajoriteten har, genom att trotsa och nonchalera dem som uppvaktat utskottet, gett fortsatt understöd åt dessa stridshandlingar.

Jag har inte riktigt fått klart för mig varför regeringen väljer denna konfrontationens väg. Enda förklaringen kan vara att regeringen nu vill utnyttja sin nyvunna makt för att ta ett första steg i en fortsatt planerad utveckling. Det tunna paraply som nu spänns över det sönderstyckade Sveriges Radio kan förstås, med en fortsatt borgerlig politik, komma att lyftas av. Uppsplittringen i ytterligare företag kan fortsätta. Och förr än vi anar kan vi vara tillbaka till 1966 års debatt om vem som skall äga radio- och televisionsbolag. Då sade centerpartiet med Gunnar Hedlund i spetsen klart nej till en privatisering av radions och televisionens verksamhet: "Vems frihet främjar man då? Är det den enskilda människans? Är det Anderssons, Petterssons, Johanssons eller Nilssons frihet man främjar på den vägen? Det har jag svårt att förstå." Så sade Gunnar Hedlund den 14 december 1966.

Var är centern på väg i dag? Varför går centern så lydigt med när folkpartiet och moderaterna drar ut i härnad mot folkrörelser, företagsledning och anställda i Sveriges Radio, mot kulturarbetare och andra opinioner?

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga reservationer i kulturutskottets betänkande nr 24.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Regeringens proposition om Sveriges Radios framtid kan kort sammanfattas på följande sätt: sämre program, ett allvarligt hot mot yttrandefriheten och slutligen en ökad byråkrati.

Rundradioverksamheten är i dag den kanske viktigaste förmedlaren av information och kulturupplevelser. Att det har blivit så kan naturligtvis diskuteras och kritiseras. Men det är ett faktum. I en tid då allt fler negativa drag gör sig gällande inom kulturområdet, i en tid då de kommersiella krafterna växer sig allt starkare, när storfinansen och de starka internationella koncernerna spelar en allt större roll inom kulturlivet och informationsflödet i sin helhet, när de arbetandes kunskapsbehov och upplevelser exploateras allt hårdare, framstår det som än väsentligare att slå vakt om och utöka Sveriges Radios möjligheter att förmedla ett kvalitativt bra kulturutbud och dess möjligheter till en kritisk samhällsbevakning.

Sveriges Radio har i dag en relativ självständighet gentemot statsmakterna, såväl regering som riksdag, och det privata inflytandet har beskrivits till förmån för folkrörelserna och andra organisationer. Denna självständighet vill vpk slå vakt om. Visst finns det stora brister inom Sveriges Radio. Programutbudet har under senare år alltmer utarmats. En bra egenproduktion har fått stå tillbaka för en omfattande import av serieprogram, program som bygger på underhållningsvåld och könsdiskriminerande inslag, program som visar upp ett överklassliv i USA eller England – ett liv som har föga att göra med den verklighet som möter människorna i dagens Arbetslöshets-sverige. Eller dessa oändliga pratshower, uppbyggda kring en person, alltför utslätade för att kunna reta någon och totalt i avsaknad av såväl information som kulturella värden. Var finns de bra barnprogrammen, de kvalitativt högtstående underhållningsprogrammen, de samhällskritiska informationsprogrammen, såväl inom landet som internationellt? De finns naturligtvis – men de har tyvärr på grund av den njugga anslagspolitik som såväl den förra som den nuvarande regeringen bedrivit blivit allt färre.

Socialdemokraterna kan inte fransäga sig sitt ansvar – de har under en rad år haft möjlighet att förbättra utbudet inom Sveriges Radio genom att ge mer pengar. För det är främst detta som behövs: ökade resurser till radion, till TV och till lokalradion och utbildningsradion.

Regeringen går den motsatta vägen. Man väljer att slå sönder en organisation som efter de senaste årens utredande – genom den förra radioutredningen, översynsutredningen och nu den senaste radioutredningen – knappt haft en möjlighet att få stabiliseras. Man väljer att öppna möjligheterna för en påverkan från starka kommersiella krafter. Man väljer att bryta principen om ensamrätten för etersändningar genom förslaget om närradion, och man väljer att försämra programutbudet genom inskränkningar i yttrandefriheten och genom njugga anslagsökningar.

Vi kan naturligtvis fråga oss varför. Vad finns det för anledning för en regering att på detta sätt genomföra en organisation med en rad nackdelar? Det kan ju inte enbart vara så att Jan-Erik Wikström under sin korta tid som utbildningsminister vill skapa ett gigantiskt monument över sig själv. Grunden är naturligtvis att herr Bohman äntligen ser sin chans att öppna dörrarna för en reklamfinansierad rundradioverksamhet i storbolagens intressen samt inskränka yttrandefriheten – och därvid anknyta till den tradition som högern stått för inte bara i Sverige utan också internationellt, nu senast i Västtyskland. Man kan misstänka att det för den svenska högern handlar om att skaffa sig en inträdesbiljett till den nybildade reaktionära högerinternationalen.

Herr talman! Regeringen påstår att omorganisationen leder till integritet, mångfald, förbättrade program och en ökad decentralisering. Man har ställt upp en rad honnörssord utan någon som helst praktisk förankring i själva förslaget.

Vänsterpartiet kommunisterna har i sin partimotion främst på fem punkter konkretiserat sin kritik, nämligen när det gäller organisationsfrågorna, programfrågorna, yttrandefriheten, närradion-TV:n och ekonomin. Samtliga

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

dessa frågor går självfallet in i varandra och bildar en helhet, som visar att propositionen bestämt måste avvisas. Eftersom kulturutskottet uppenbarligen inte har velat förstå – eller kanske rent av inte har begripit – vår kritik och våra förslag, och eftersom vi inte har haft möjligheter att utveckla dem i utskottet kommer vpk här i kammaren att framställa ett antal särskilda yrkanden.

Först och främst har vi kritiserat förslaget när det gäller organisationsfrågan. De borgerliga partierna älskar att måla upp Sveriges Radio som ett jättelikt, centralstyrt, monopoliserat företag, en koloss som genom sin blotta storlek utgör ett hinder för all utveckling. Så är det nu inte. Redan i dag finns det inom organisationen en rad relativt självständiga enheter. Man har lokalradion, utbildningsradion, de båda TV-kanalerna osv. och, inte minst väsentligt, man har som jag framhöll inledningsvis en relativ självständighet utåt. Man har en gentemot statsmakterna och andra intressegrupper fristående ställning.

I borgarnas ursprungliga förslag splittrade man upp företaget i fyra från varandra fristående företag. I den senaste versionen har man lagt till ett moderbolag, detta efter en förödande kritik från bl. a. Landsorganisationen och TCO. Moderbolaget påstås nu förhindra att företagen spelas ut mot varandra vid medelstilldelning och liknande tillfällen. Men, som flera kritiker har framhållit, moderbolaget kommer att bli mycket svagt. Det har också utbildningsministern medgivit. Det kan karakteriseras som "kejsarens nya paraply". Och det kommer inte att utgöra det integritetsskydd som Jan-Erik Wikström vill påskina. De enskilda företagen kommer, i synnerhet om man ser till de övriga skrivningar som finns i propositionen, att vara mycket mer sårbara för påtryckningar av skilda slag än nuvarande företag, och påtryckningar inte bara utifrån utan också inom företaget. Påtryckningarna utifrån kan komma från en rad håll, också från riksdagen. Sveriges Radio har hittills formellt varit fristående från staten, vilket har inneburit att utbildningsministern av skilda schatteringar kunnat ställa sig upp här i kammaren och framhålla för klåfingriga riksdagsledamöter att de inte skall lägga sig i Sveriges Radios inre verksamhet. Nu flyttas formellt ansvaret för verksamheten över till riksdagen. Jan-Erik Wikström befriar sig själv från rollen som försvarare av Sveriges Radios integritet. Nu kan alla enskilda riksdagsledamöter i försättningen komma med pekpinnar.

Visserligen säger kulturutskottet: "Stor återhållsamhet bör därför vid riksdagsbehandlingen visas såvitt gäller anläggande av synpunkter på enskildheter i programutbudet." Utskottet säger också: "Utskottet delar den i propositionen uttalade uppfattningen att de nya avtalen bör ha ungefär samma grad av detaljreglering som de nuvarande." Jag frågar mig: Kan man egentligen vara mer oklar i sin skrivning? Vad innebär, Per Olof Sundman, "ungefär" och "stor återhållsamhet"? Utskottet borde klart ha sagt ifrån att det är riksdagen som drar upp de allmänna riktlinjerna för verksamheten, men att företaget självt innanför dessa ramar bör få utforma sin policy.

Herr talman! Uppsplittringen innebär inte bara ett hot mot integriteten utan medför också en rad andra nackdelar. Vi kan ta internationella exempel.

I Frankrike delade man för några år sedan det gamla franska företaget för radio och TV i sju delar. Dessa företag har nu fungerat i drygt tre år. Vilka är erfarenheterna? Jo, smygreklam, krångel, byråkrati, kraftigt ökade kostnader och en kraftig ansvällning av främst den administrativa personalen. Den planerade satsningen på nationellt producerade kulturförmedlande TV-program har inte kunnat genomföras, i stället har den amerikanska importen ökat. Också i Sverige kommer byråkratin – och därmed kostnaderna – att öka, eftersom fyra företag måste bygga upp en egen administration.

Propositionen påstås innebära en ökad decentralisering. Senast i går fick vi höra Jan-Erik Wikströms skugga Bert Levin utveckla detta med decentralisering i Öppen kanal. Det är fint minsann med decentralisering – i alla sammanhang och vad den än kan innebära. Här skiftar regeringen färg, allt efter läge och syfte. Ordet decentralisering har blivit en kameleont – blå, grön eller rosa alltefter situationen. I detta fall är färgen blå. Bert Levin påstod i radio i går att stora företag är fula, otäcka monster, som det gäller att slå sönder. I dag hävdar utbildningsministern detsamma.

Man kan dra paralleller, exempelvis den nya högskolan som utbildningsministern också har haft att besluta om. Vad gjorde den borgerliga regeringen då? Jo, i gott samarbete med socialdemokraterna slog man ihop ett stort antal fristående utbildningsenheter till en jättekoloss. Vänsterpartiet kommunisterna har alltid hävdat att det inte är storleken i sig som är avgörande, utan vem som har makten. En chef eller fyra chefer är tämligen likgiltigt – det är innehållet och vilka som utövar inflytandet som är det avgörande. Fyra företag med fyra chefer kan i själva verket vara mer centraliserat än ett företag med en relativ självständighet inom företaget.

Fler landsändar kommer att komma till tals genom denna s. k. decentralisering, påstår Jan-Erik Wikström. Varför då? Är det så säkert? Lika litet som mångfalden ökar bara för att man mekaniskt ökar antalet företag, lika litet behöver förslaget innebära att fler landsändar kommer till tals. Jan-Erik Wikström påstår vidare i dag att genom att man satsar på distrikten, ökas möjligheterna att väsentliga samhällsproblem blir mer allsidigt belysta och att hittills förbisedda delar av verkligheten lyfts fram och speglas i programmen. Jag tycker att detta återspeglar en väldigt egendomlig syn på vilka åsikter som stockholmare företräder. En stor del av dem som bor i den här delen av landet kommer faktiskt från andra delar av landet. Men visst vore det bra om det kom till stånd en ökad distriktsverksamhet. Vänsterpartiet kommunisterna är positivt till det, men vi har sagt att det kräver mer pengar. Det krävs nämligen att man bygger upp en ordentlig basorganisation ute i distrikten, i form av ateljéresurser och annat. Annars blir det lätt så att distrikten på grund av penningbrist tvingas specialisera sig på vissa områden, vilket alltså kommer att leda till att mångfalden minskar och inte ökar. Man kommer hela tiden att tvingas återfalla på Stockholms basresurser. Fråga en göteborgare hur han har det i dag!

För riksradians del kommer regeringsförslaget att bli förödande för distrikten. I dag har man, efter alla omorganisationer, så smått kommit i gång med en effektiv verksamhet ute i distrikten och lyckats åstadkomma ett

intimt samarbete mellan radio och TV. Detta samarbete har en rad fördelar för programkvaliteten och för personalens mångsidighet. Nu slås detta sönder. Riksradiion förutsätts fortsättningsvis förlita sig på lokalradion. Lokalradion skall producera riksradioprogram. Då frågar man sig oroligt: Är detta regeringens avsikt med lokalradion? Dess karaktär av lokalradio kommer att försvagas och riksradios möjligheter att göra djuplodande program i motsvarande mån att försämrats.

På flera ställen i sitt tal här i dag och i propositionen säger sig Jan-Erik Wikström värna om just radion och lokalradion. Han påstår att uppsplittningen kommer att stärka radions självständighet och möjlighet att hävda sig mot TV. I själva verket kommer det att bli precis tvärtom – man fortsätter ju med att ha såväl radion som lokalradion på svältkost.

Herr talman! Mycket mer skulle kunna sägas om just själva organisationsfrågan. Jag skall här inskränka mig till ytterligare en faktor, publikkontakten. Man får inte bättre publikkontakt genom att ge de redan starka grupperna i samhället möjlighet att komma till tals i etern eller påverka programmen och deras utformning. Bättre publikkontakt får man genom att ge ökade resurser till en aktiv uppsökande journalistik, ge möjlighet till fördjupning, och genom att man utarbetar en strategi så att alla de grupper i samhället skall kunna komma till tals som i dag saknar resurser, mänskligt och organisatoriskt, för att ge uttryck för sina erfarenheter, ge uttryck för hur deras vardag ser ut – på arbetsplatsen, i daghemskön, eller i bostadsområdena.

Jan-Erik Wikströms förslag i denna del består av konferenser eller, som det tidigare hette, publikråd. Kritiken mot dessa publikråd var massiv, framför allt från folkrörelsehåll. De skulle leda till ökad byråkratisering, de skulle ta resurser från nu väl fungerande publikkontakter och de skulle utgöra ytterligare ett hot mot integriteten. Nu döps publikråden om och kallas konferenser, men deras principiella form kvarstår. Därmed tror sig utbildningsministern kunna smyga undan kritiken. Det är samma metodik som han har försökt använda sig av när det gäller vår andra huvudkritik, nämligen frågan om yttrandefriheten.

Frågan om yttrandefriheten är, som också Georg Andersson tidigare påpekat, den fråga som föranlett den mest omfattande kritiken från kulturarbetarnas sida. Författarförbundet, Konstnärliga och litterära yrkesutövaras samarbetsnämnd (KLYS) och samtliga centrumbildningar har uppvaktat och protesterat. Men de är inte ensamma i sin fruktan. Även SR, såväl dess styrelse som SIF-klubben, har reagerat mycket kraftigt. Vad är det då man främst vänt sig mot? Ja, främst har det gällt två frågor, nämligen det faktum att opartiskheten i radioavtalet i fortsättningen inte skall gälla programutbudet i dess helhet utan att varje bolag skall teckna ett eget avtal och att varje bolag inom sig skall balansera programmen. Detta gäller inte bara varje bolag utan också de två TV-kanalerna tagna för sig. Läser man regeringspropositionen kan man t. o. m. få misstanken att varje program i sig skall vara balanserat.

Vilka konsekvenser detta kommer att få för programutbudet är lätt att se. Udda, kontroversiella eller över huvud taget konstnärliga och personliga

program kommer det att bli mycket svårare att göra. Om jag tidigare fick möjlighet att i ett program ge uttryck för den självklara men obekväma åsikten att regeringen omedelbart borde nationalisera den svenska bilindustrin, innan Volvo flyttar ut *hela* sin tillverkning, kunde detta balanseras av en intervju med Pehr Gyllenhammar i ett annat program. Enligt den nya ordningen skall vi bägge vara med i samma program. Annars uppstår obalans. Och vägrar Gyllenhammar att medverka så lär det inte bli något program alls.

I förlängningen av detta ligger också vilka effekter detta opartiskhetskrav kan få inom andra områden där staten är engagerad, exempelvis litteraturstödet. Vill man, Per Olof Sundman, också där ställa upp krav i fortsättningen?

Den andra frågan gäller demokratiparagrafen. I nuvarande avtal stadgas att Sveriges Radio skall värna om de demokratiska värdena. Nu skall där i stället stå att företaget skall värna om det demokratiska statsskickets grundidéer. Och med ett demokratiskt statsskick förstås enligt utbildningsministern fri rösträtt, fria och hemliga val och fri åsiktsbildning, värden som vi alla i och för sig värnar om. Men, herr talman, det demokratiska statsskickets grundidéer är något mycket snävare än demokratiska värden.

Utbildningsministern försöker nu åter förenkla debatten. I en kvällstidning i går beskyllde han alla dem som har fört fram kritik mot denna förändring för att vara förvirrade och för att citera falskt. Det demokratiska statsskickets grundidéer skulle vara något vidare än t. o. m. de demokratiska värdena. Men då frågar man sig oroligt vad demokratiska värden egentligen innebär för utbildningsministern. Är det demokrati att arbetarna på sin arbetsplats fränkänns de flesta möjligheter att bestämma över sin egen arbetsmiljö, att de boende fränkänns de flesta möjligheter att bestämma över sitt bostadsområde om de inte själva äger sina lägenheter eller hus? Enligt utbildningsministern är det uppenbarligen så. Men så visar han också på inskränkningarna i vår nuvarande demokrati när de som har makt och pengar kan bestämma över andras framtid. USA uppfyller enligt utbildningsministern alla kriterier på demokrati. Hur skulle nyhetsrapporteringen från folkmordet på det förment odemokratiskt uppbyggda Vietnamesiska folkets befrielsesträff ha sett ut i folkpartiets Sverige? frågar man sig. Och vad anser utbildningsministern om Israel och om den krigsföring och de mord som begås mot det palestinska folket?

Andra inom det borgerliga lägret har en efter en framträtt och sagt att förändringen i själva verket inte innebär någon skillnad. Gunnar Richardson och hans kollega från centern gjorde det under utfrågningen på SIF-klubben på Sveriges Radio. Men varför då ändra paragrafen? Den ende som var ärlig nog att erkänna vad det egentligen gällde var Anders Björck. Han förklarade framt att denna förändring innebär en möjlighet att stoppa vad han kallade vänstervridningen på Sveriges Radio. Här skall alla obekväma personer och åsikter rensas ut. Radion skall förvandlas till en den borgerliga regeringens propagandacentral, ett borgerlighetens Pentagon.

Herr talman! Vi har i vår motion också pekat på en rad andra faktorer som

innebär ett klart hot mot yttrandefriheten. Den förstärkta genmälesrätten är ett exempel. Ett annat, som särskilt KLYS tagit upp vid flera tillfällen men som kulturutskottet förbigår med total tystnad, är den famösa skrivningen i propositionen om att i fortsättningen skall "kraven på opartiskhet ställas lägre än eljest endast i fråga om personliga åsikter och uttalanden som framförs av debattdeltagare, intervjuade och andra liknande medverkande". Vi frågade oss i vår motion vad utbildningsministern menade, och vi frågar oss i dag vad kulturutskottet menar med att inte ens beröra denna passus, som det faktiskt inte bara är vi som riktat kritik emot. Är det bara debattdeltagare och intervjuade som skall få framföra personliga åsikter? Jag tror nu att inte ens utbildningsministern vill sträcka sig så långt som till att lägga munkavle på alla övriga medverkande. Men då tycker jag att det behövs ett klagörande på den här punkten. Utbildningsministern upprepar i dag exakt samma formulering härifrån talarstolen. Han går t. o. m. längre än så. Han säger: Men man skall också liksom hittills kunna kräva att en mängd olika åsikter får komma till tals. Poängen är helt enkelt att utbildningsministern gör frågan om yttrandefriheten till en kvantitativ fråga. Bara så många som möjligt får komma till tals, är yttrandefriheten garanterad. Yttrandefriheten betraktar vi i vpk också som en kvalitativ fråga, en fråga om att få uttrycka egna åsikter. Har utbildningsministern glömt alla de grupper som han själv så gärna vill skall få medverka i fortsättningen – alla kulturarbetare och alla trubadurer? Jag vill ställa en rak fråga: Kommer de och kommer exempelvis programledare inom Sveriges Radio i fortsättningen att få en möjlighet att uttrycka personliga uppfattningar? Av den skrivning som finns och av det vi tidigare i dag fått höra verkar det inte vara så.

Det är inte yttrandefriheten som behöver motiveras, utan eventuella inskränkningar i den, fortsatte utbildningsministern litet längre fram i sitt tal. Då tycker jag också att han skall motivera de allvarliga inskränkningar som han tillsammans med sina borgerliga kollegor är i färd med att införa. Ett lögnaktigt påstående blir ju inte sannare för att det upprepas, och en utbildningsminister blir inte mer trovärdig för att han konsekvent undviker sakfrågorna och beskyller sina motståndare för att vara förvirrade.

Herr talman! Inskränkningarna i yttrandefriheten kommer att få oacceptabla återverkningar på programutbudet. I motsats till detta lägger vi i vår partimotion en rad konkreta förslag dels om hur man skall värna integriteten, men dels också om hur man skall förbättra programmen. Vi har krävt att andelen egenproducerade program – teaterstycken och liknande – skall öka. Det tycker nu inte kulturutskottet. En sådan ökning kostar mer pengar, och det kan uppenbarligen inte accepteras från borgerlighetens sida. Kvalitetshöjningar är naturligtvis bra, säger man. Men kosta – det får de inte! I valet mellan skräpkultur och en kvalitativt bra egenproduktion väljer regeringen det förra.

Vi har i vår motion lagt fram en rad förslag, bl. a. om en fast TV-teaterensemble. Vi har krävt att radion måste upphöra att vara ett reklammedium för den multinationella grammfonindustrin. Vi har krävt en ökad frilansmedverkan och en annorlunda importpolitik. Vi har där pekat på att

exempelvis filmen i tredje världen nu är inne i ett oerhört intressant utvecklingsskede, som vi här inte får ta del av. Vi har krävt ett bättre programutbud för barnen, och vi har, liksom f. ö. också socialdemokraterna, krävt att riksdagen gör ett uttalande mot det rena underhållningsvåldet, som ju främst drabbar barnen. Den främmande produktionen upptar hälften av all sändningstid i TV i dag. Det gäller inte bara importen utan också program producerade av det nätverk av privata bolag som vuxit upp inom landet och vars enda syfte är att tjäna pengar. Kulturpolitiska ambitioner saknas där i stort sett. Tvärtom tvingas Sveriges Radio i dag serva dessa bolag med egna ateljéresurser och annat. Det är en orimlig situation om man samtidigt påstår sig hävda rundradioverksamhetens ökade kulturansvar. Eller se på radion: Bara för ett par veckor sedan demonstrerade Yrkestrubadurernas förening tillsammans med en rad invandrarorganisationer här utanför riksdagshuset för mer svensk musik, för mer invandarmusik. Vänsterpartiet kommunisterna stödjer deras krav. Men var står kulturutskottet? Och var står Per Olof Sundman?

I propositionen hävdas vidare att de "informationspolitiska målsättningar som relativt sett överbetonats hittills". Det är ett förvånansvärt påstående. Utbildningsministern ser alltså en motsättning mellan ett bra nyhetsutbud och ett bra kulturutbud. För mig föreligger där ingen motsättning – tvärtom tycker jag att de kan komplettera varandra. Och tyvärr är det inte bara kulturutbudet som försämrats under de senaste åren utan också nyhetsutbudet. Även här har vi lagt en rad konkreta förslag. Vi har krävt att nyhetsbevakningen skall byggas ut och att korrespondensnätet skall byggas ut för att Sveriges Radio skall kunna uppfylla ens rimliga krav på de målsättningar som anges i propositionen. Utbildningsministern kan gärna själv svara på hur många korrespondenter som finns i dag stadigvarande i Latinamerika och rapporterar därifrån.

Herr talman! Visst finns vissa positiva inslag i propositionen – det skall inte förnekas. Det gäller ökade satsningar på de hörselskadades behov, de synskadades behov samt vissa språkliga minoriteters behov, men de är å andra sidan helt otillräckliga. Och man kan ifrågasätta om de ens är möjliga att genomföra med de anslag som ges.

Efter att ha läst såväl propositionen som utskottsbetänkandet och nu senast orden av Wikström i gårdagens Expressen så framstår det för mig som allt nödvändigare med en enkel kurs i matematik för den borgerliga riksdagsmajoriteten. Visst blir det slantar till bättre program, utropar utbildningsministern, det vore väl ändå konstigt om inte medarbetarna på Sveriges Radio kan göra bättre program för de pengar de får, nämligen ytterligare 50 miljoner. Men de pengarna skall ju räcka inte bara till omorganisationen, som enligt Sveriges Radio beräknats till omkring 20 miljoner, utan de skall också räcka till att förbättra programmen, starta regionala TV-sändningar, förbättra för de hörsel- och synskadade, förstärka lokalradion osv. Nu påstår visserligen utbildningsministern att en omorganisation som berör över 1 350 personer inte kostar pengar. Men det påståendet bör betraktas på samma sätt som många andra i regeringsförslaget och inte tillmätas någon större tilltro. Jag för

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

min del litar i det fallet betydligt mer på de medarbetare inom Sveriges Radio som kan organisationen och dess ekonomiska villkor, och jag litar mer på de redovisningar och föredragningar som getts i kulturutskottet.

Slutligen, herr talman, vill jag kort beröra närradion. På litet längre sikt är närradion det kanske allvarligaste inslaget i regeringspropositionen. Närradion innebär helt enkelt att ekonomiskt starka grupper i fortsättningen skall kunna köpa sig tid i etern. Det menar vi är att införa reklam-TV bakvägen. Visserligen sägs i lagförslaget att reklam skall vara förbjudet. Men ingenting hindrar exempelvis den lokala ICA-butiken att ställa utrustning och liknande till förfogande, och vad motprestationen sedan kommer att bli är lätt att föreställa sig.

Herr talman! Vi ser den föreslagna omorganisationen av Sveriges Radio som en onödig och dyr omorganisation som allvarligt hotar yttrandefriheten. Vi ser reformen som ett steg på vägen mot en kommande nordisk satellit-TV och en anpassning till de starka krafter som vill använda Sveriges Radio som ett instrument för sin maktutövning och ett medel för att kunna påverka människorna i stället för att omorganisationen skulle innebära att den svenska allmänheten fick ett bättre nyhetsutbud, ett bättre kulturutbud, mer teaterverksamhet, bättre filmer i TV.

Så några ord till Georg Andersson: Vi tycker från vänsterpartiet kommunisternas sida att det är positivt att man från socialdemokratiskt håll vill slå vakt om Sveriges Radios nuvarande organisation, och i många stycken sammanfaller också våra krav. Men på några avgörande punkter finns viktiga skillnader. Den första gäller utbildningsradions ställning. Socialdemokraterna vill att utbildningsradion skall vara fristående från Sveriges Radio i övrigt. Det är helt inkonsekvent och ologiskt, om man vill slå vakt om integriteten. När det sedan gäller lokalradion vill socialdemokraterna ha en särredovisning av anslagen. Också det öppnar vägarna för påtryckningsmöjligheter. Vi har sagt att lokalradion skall ha kraftigt ökade resurser – den har satts på svältkost alltför länge – men det skall ske genom att man ger ordentliga anslag till hela företaget. Där tycker jag att socialdemokraterna tagit upp alldeles för litet pengar. Vänsterpartiet kommunisterna har föreslagit en resursförstärkning på totalt 150 milj. kr., och av det kan vi tänka oss att 35 milj. kr. går till lokalradion. Vidare förde i radioutredningen två socialdemokrater fram kravet på att Sveriges Radio skall utträda ur Svenska arbetsgivareföreningen – ett krav som vpk fört fram under en rad år. Det kravet avvisas nu av socialdemokraterna i kulturutskottet. Då vill jag fråga Georg Andersson om han anser att det verkligen är förenligt med Sveriges Radio som ett företag i allmänhetens tjänst att vara med i den odemokratiska församlingen. Vi har i vår motion också tagit upp Nordsat. Vi hade en debatt om det förra veckan. Där vinglar socialdemokraterna som sanna liberaler från den ena sidan till den andra utan att veta vilket ben de skall stå på. Jag kan bara konstatera att man uppenbarligen inte är beredd att avskrika planerna på en nordisk satellit-TV, vilket jag beklagar.

Till sist den kanske mest avgörande frågan: Vi har från vpk förklarat att vi om möjligt vill riva upp det beslut vi i dag är i färd med att fatta om Sveriges

Radio. Var står socialdemokraterna i denna fråga? Är man beredd att efter ett eventuellt maktskifte återställa ordningen och sammanföra Sveriges Radio till ett sammanhållet bolag med ett avtal som värnar om yttrandefriheten, integriteten och ett gott programutbud?

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till samtliga vpk-motioner.

PER OLOF SUNDMAN (c):

Herr talman! Kulturutskottets betänkande nr 24 över radions och televisionens fortsatta verksamhet är omfattande. Dess värre är det också koncentrerat till sitt innehåll. Där behandlas inte bara de stora frågekomplexen utan också mängder av mindre enskildheter – en stor del av dem betydelsefulla, en del mindre viktiga. Ett stort antal talare har anmält sig i dag, och den totala anmälda talartiden är lång. Jag kommer tyvärr, herr talman, själv att överskrida den talartid jag ursprungligen beräknade.

I mitt anförande skall jag bl. a. lägga några allmänna synpunkter på rundradioverksamheten och den förestående organisationsändringen. En del synpunkter har redan framförts av utbildningsministern. Jag vill gärna passa på att nämna att Jan-Erik Wikström och jag sedan länge diskuterat radiofrågor tillsammans och att vi redan för fem år sedan, som Georg Andersson påpekade, lade fram en omfattande, resonerande motion kring rundradioverksamhetens organisation.

Utöver de mera allmänna synpunkterna skall jag beröra några delfrågor som särskilt uppmärksammats i debatten. Både de frågorna och andra frågor kommer att tas upp av andra företrädare för utskottsmajoriteten i kulturutskottet och konstitutionsutskottet.

I likhet med många andra här i kammaren tillhör jag den generation som vuxit upp med rundradioverksamheten. Själva termen "rundradio" myntades 1922, samma år som jag föddes – och samma år som televerket påbörjade sina första försökssändningar. Jag minns farbror Sven och kusin Alexander från min fem- sexårsålder och de laddade nyhetssändningarna under 1930-talet och kriget. Under 1950-talet bodde jag i en norrländsk avkrok där dagstidningarna alltid var minst ett dygn gamla och där radion var en omistlig kontakt med yttrevärlden – trots att den bästa sändningstiden på kvällarna regelmässigt fördärvades av sovjetiska störningssändare. De var inte riktade mot oss utan mot Radio Free Europe. Jag upplevde också där televisionens inbrott i en avlägsen fjällbygd, och jag såg dess enorma möjligheter som kultur-, kunskaps- och nyhetsförmedlare.

Men jag har inte bara varit en intresserad radio- och TV-konsument. Jag gjorde mitt första egna radioprogram på hösten 1957. Sedan dess och fram till det jag blev ledamot av riksdagen har jag medverkat inom ljudradio och television i praktiskt taget alla funktioner som står öppna för en frilansare.

Jag har varit ledamot av den nuvarande radionämnden från dess tillkomst 1967 fram till för två år sedan, och jag har därefter suttit i Sveriges Radios styrelse. Under min tid i riksdagen och dess kulturutskott har jag – som jag återkommer till och som Georg Andersson påpekade – helt naturligt starkt

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

engagerat mig i frågor som rör den svenska rundradioverksamheten och Sveriges Radios arbetsvillkor.

Herr talman! Med den här redovisningen vill jag ha sagt att jag har en hel del förstahandskunskap om den svenska radioverksamheten. Men jag vill också tillägga: Detta innebär inte att jag har tvärsäkra och helt bestämda synpunkter i alla detaljer på hur omorganisationen – som nu är nödvändig – skall se ut. Jag har aldrig haft några kategoriska patentlösningar till hands på hur programverksamheten bäst skall utformas. Och jag har alltid varit starkt medveten om svårigheten att i ord uttrycka den lag och det avtal som definitivt bäst skall dra upp de yttre ramarna för programverksamheten. Tvärsäkerheten finns i desto rikare mått på andra håll. Senast har den demonstrerats av de två föregående talarna från denna talarstol. De tycks veta hur man skall lösa alla problem – det är bara det att de inte är ense om hur lösningarna skall se ut.

Jag har sannerligen haft anledning att fundera över hur sammansatt radioproblematiken är efter det att radioutredningen lagt fram sitt betänkande, under remissbehandlingen i radiostyrelsen, under penetreringen av radiopropositionen och under arbetet i kulturutskottet. Jag har tvingats kombinera dessa funderingar med den parallella debatten och utredningsverksamheten kring en nordisk TV-satellit och mitt arbete i den förra året tillsätta videogramutredningen.

I en sådan situation inser man snart att det finns många alternativa lösningar, många nya vägar att pröva, och att det är nära nog omöjligt att i förväg med säkerhet avgöra vilken lösning, vilken väg, som slutligt är den bästa. Jag vet att jag inte är ensam om att inta en prövande och omprövande hållning i dessa frågor. Jag har mött denna hållning hos många enskilda bland Sveriges Radios medarbetare på olika nivåer.

Det är mot den bakgrunden av prövande och omprövande eftertänksamhet jag ställer mig bakom allt väsentligt i de förslag som framlagts i propositionen.

Vi här i riksdagen skall göra övergripande överväganden. Därvidlag är det naturligtvis av stor betydelse för oss att vi tar del av de synpunkter som läggs fram t. ex. av de anställda vid Sveriges Radio. De har praktiska erfarenheter och kunskaper, vilkas vikt inte får underskattas. Men vi får inte glömma att en facklig organisation också – det är självklart – till icke ringa del i sina uttalanden präglas av facklig strategi. Man vill ha mer pengar för programverksamheten, och då ställer man sig lätt avvisande till organisationsändringar, som kan befaras minska de egentliga programmedlen. Man vill i görligaste mån arbeta i lugn och ro, och man ställer sig därför avvisande till organisationsförändringar som innebär nya eller ändrade arbetsuppgifter. För en facklig organisation är det betydligt enklare att ta ställning i en sådan fråga än det är för oss i riksdagen; detta sagt i anledning av mycket kategoriska uttalanden från medarbetarna vid Sveriges Radio.

Det finns dock i dag anledning att något se på den svenska rundradions verksamhet och organisation genom åren.

De första försökssändningarna kom i gång år 1922, som jag nämnde

inledningsvis. År 1924 antog riksdagen en lag om – som det hette – ”den trådlösa telefonins utnyttjande för rundradioändamål”. Detta innebar att AB Radiotjänst bildades. Företaget hade sina första sändningar den 1 januari 1925.

Verksamhet och sändningstid ökade snabbt. De första skolradioprogrammen sändes redan 1928. Önskemål om två ljudradioprogram framfördes och avvisades första gången 1929. Den första egentliga radioutredningen utsågs 1933. Denna föreslog bl. a. att radiosändningarna skulle anföras ett statligt bolag. Detta förslag avvisades. AB Radiotjänst bestod; dock fick staten ökad representation i styrelsen.

År 1943 tillsattes en ny radioutredning. Denna lade fram sitt betänkande i januari 1946. Beslut fattades om nya sändningsfaciliteter, och man beslöt att sikta in sig på flera samtidigt sända program. Man räknade då med trådradiosändningar som den bästa tekniska lösningen. Radiotjänst bestod.

År 1952 tillsattes den s. k. dubbelprogramutredningen. Denna lade fram sitt betänkande 1955, i vilket konstaterades att utvecklingen gått snabbt och att trådradiosändningar inte längre var aktuella – FM-tekniken hade tagit över.

Televisionen stod för dörren. En TV-utredning tillsattes 1951. Denna föreslog försökssändningar 1952, och i oktober 1954 lade den fram sitt slutbetänkande.

År 1956 beslöt riksdagen att TV-sändningsnätet skulle byggas ut i statlig regi och att AB Radiotjänst skulle få ensamrätt till programverksamheten.

År 1955 började ljudradians P 2-sändningar. Året därpå startade de första reguljära TV-sändningarna. 1957 försvann AB Radiotjänst och ersattes med Sveriges Radio AB. Den väsentliga skillnaden var att folkrörelserna tillkom som aktieägare. I praktiken var det samma organisation som levde vidare. Tankar väcktes på att förstärka organisationen, men de avvisades. Detta hände gång på gång. Samtidigt avvisades gång på gång förslag om att bryta monopolet genom att införa en konkurrerande reklamfinansierad radio- och TV-verksamhet. Denna har tagits upp i dagens debatt av tidigare talare. Somliga roar sig ju med att måla spöken på väggen. Jag tror att vi kan säga att reklamfinansierade ljudradio- eller TV-sändningar numera är definitivt avförda från dagordningen. De hör inte hemma i dagens debatt.

År 1960 tillsattes den nya radioutredningen, som bl. a. fick till uppgift att fundera över regional verksamhet. Två år senare fick den tilläggsdirektiv att också syssla med TV:s framtid och då framför allt om och när vi skulle kunna etablera en andra TV-kanal.

År 1966 kom riksdagens beslut om två TV-kanaler i ”stimulerande tävlan”. 1967 fick vi en ny radiolag, en ny radioansvarighetslag och ett nytt avtal mellan staten och Sveriges Radio, och 1972 var de två radiokanalerna helt jämställda vad angår ekonomi och sändningstid. Till allt det här uppräknade kommer en serie ambitiösa utredningar inom Sveriges Radio.

Vi har alltså diskuterat de här frågorna länge och utvecklingen har varit snabb. Tekniken har förfinats och språngvis skapat nya förutsättningar för

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

etermedia. Det som under 1920-talet var en spännande och intressant lek vid knastrande kristallmottagare är i dag, på gott och ont, en betydande del av den verklighet i vilken vi lever – den verklighet som består av 22 000 timmar ljudradio och 4 500 timmar TV per år.

Det är egendomligt att denna växande programverksamhet så länge kunnat existera inom en enda organisation. I början av 1930-talet kunde de fast anställda programmedarbetarna vid radioföretaget samlas i ett rum och förevigas på samma fotografi. I dag uppgår de till ungefär 1 500. Den tekniskt arbetande och den administrativa personalen har ökat i antal i samma omfattning. Allt detta har fram till nu hållits samman inom ett enda företag.

Under de senaste decennierna har det i den allmänna debatten och här i riksdagen riktats kritik mot företaget. Det har beskrivits som för stort och för byråkratiserat för att på rätt sätt kunna gå i land med sina uppgifter. Den kritiken har ofta skjutit över målet – stundom grovt.

Å andra sidan är det uppenbart att starka krav gjorde sig gällande under 1960-talet, som syftade till en decentralisering av besluten inom radioföretaget, en strävan mot fler enheter med större självständighet.

1966 års proposition och riksdagsbeslut kan betraktas som ett första allvarligt steg i den riktningen. Vi fick ju då sex i hög grad självständiga programenheter. Av särskild betydelse var att de två TV-kanalernas relationer till varandra fick en speciell utformning och att distrikten fick en särskild organisation.

År 1975 kom beslutet om lokalradion. Den fick som bekant karaktären av dotterbolag. Året därpå var det dags för utbildningsradion som också den blev ett dotterbolag.

Det här är en tydlig utvecklingstendens, och i den utvecklingens förlängning framstår det förvisso inte som orimligt att låta också ljudradio och televisionen få karaktären av två självständiga programföretag – alltså att ta steget fullt ut och förvandla Sveriges Radio till en koncern med ett moderbolag och fyra dotterbolag. En utveckling i den riktningen har påbörjats, och det är naturligt att låta den fortsätta.

Det finns argument som talar mot en sådan organisation. De redovisas utförligt och utan överord i Sveriges Radios yttrande över radioutredningens betänkande. Jag har själv deltagit i arbetet med detta remissyttrande. Under den gångna hösten och vintern debatterades livligt ett par interna kanslihuspromemorior. Jag syftar på de mångomtalade s. k. horisontella resp. vertikala huggen. För mig framstod de där skisserade organisationslösningarna som omöjliga. Den koncernmodell som presenterades i radiopropositionen – modifierad med hänsyn till de synpunkter som framförts under debatten – finner jag emellertid väl värd att pröva.

Det ur organisatorisk synpunkt väsentligaste är givetvis att ljudradio och televisionen blir självständiga programföretag. Det bör påpekas att detta inte är en unik svensk tankegång. En sådan klyvning har redan genomförts t. ex. i Frankrike – jag säger det trots att Eva Hjelmström nyss nämnde Frankrike som ett skrämmande exempel. I den livliga debatten i Norge kring NRK:s,

Rikskringkastingens, verksamhet har krav framförts att ljudradio och television skall anförtrors två separata företag – detta trots att man där bara har en TV-kanal och ett ljudradioprogram.

I kritiken av propositionens organisationsförslag har man särskilt uppehållit sig vid integritetsfrågan. Man menar att fyra programproducerande företag skulle få svårare att bevara och stärka sin självständighet, sin integritet, gentemot statsmakterna och de starka organisationerna i vårt land. Jag tror inte det resonemanget håller inför en mera närgången prövning.

Om vi i dag sedan ett antal år tillbaka hade haft ett självständigt radioföretag och ett självständigt TV-företag och förslag väckts om att de skulle slås ihop till ett enda företag, tillsammans med lokalradion och ljudradion – då, i den situationen, hade man sannolikt med betydligt större rätt kunnat gå ut och varna för att integriteten var hotad.

Enligt propositionen skall vart och ett av dotterbolagen iakttaga saklighet och opartiskhet, och varje företag skall i princip i sin programverksamhet iakttaga skälig balans mellan olika åsikter och intressen. Också detta har uppfattats som ett hot mot programföretagens integritet och ett hot mot medarbetarnas yttrandefrihet. Risker är stor, sägs det i den socialdemokratiska partimotionen, att programmen blir mera utslätade och att möjligheterna att göra kritiska reportage och kontroversiella program blir beskurna. I vpk-motionen är man inne på samma tankegångar.

Det kan finnas skäl att erinra om att dessa grundläggande programregler är av gammalt datum. När Radiotjänst började sin verksamhet 1925 skulle man bl. a. iakttaga följande direktiv från statsmakterna:

”Rundradioprogrammen — skola hållas på hög ideell, kulturell och konstnärlig nivå, och vara präglade av vederhäftighet, saklighet och opartiskhet.”

Motiven till dessa krav på vederhäftighet, saklighet och opartiskhet är välgrundade, och de behöver inte rekapituleras här. De har hängt med genom åren, och de kommer att finnas kvar i överskådlig framtid. De mjukades upp i någon mån med 1967 års radioavtal, där det sägs att programverksamheten i sin helhet skall präglas av balans mellan olika åsikter. Radionämnden har accepterat att partiskhet i ett program eller ett programinslag i en TV-kanal kan balanseras av så att säga motsatt partiskhet i program eller programinslag i den andra kanalen – eller i ljudradion.

Behandlingen av denna fråga har dock inte varit problemfri i radionämnden, som man skulle kunna tro av debatten. Det har stundom varit besvärligt för radionämndens ledamöter att avgöra i vad mån ett fristående program på ett rimligt sätt balanseras av andra program. När det gäller t. ex. program riktade till barn har nämnden ställt högre krav på balans inom ett och samma program – eller i förekommande fall en och samma programserie.

Här bör man kanske också påpeka något som tydligen är bortglömt i diskussionen: vi befinner oss redan nu i en situation där vi har tre företag som vart för sig skall iakttaga balans i sin programverksamhet – det nuvarande Sveriges Radio, lokalradion och utbildningsradion. De tre företagen kan inte påverka varandras program – de är ju självständiga – och de kan alltså inte

räkna med en så att säga övergripande balans i programutbudet.

Med den nya organisationen får vi fyra programföretag som är självständiga i förhållande till varandra, och dessutom uttalas det i propositionen att den ena TV-kanalens program inte skall kunna balanseras av program i den andra kanalen. Det sista motiveras givetvis av de två kanalernas vidgade självständighet. Naturligtvis har balansproblemet därmed blivit mera påtagligt.

Men frågeställningen är mera komplicerad än den ser ut. Ingenting talar för att programproducenterna i Sveriges Radio hittills, när de gjort program som kan bedömas som partiska, före sändningen försäkrat sig om att detta program skulle balanseras av ett annat program. Det handlar alltså knappast om att det har förekommit en sorts planerad balans eller – om man så vill – en planerad partiskhet.

Men, som sagt, balansproblemet blir mera påtagligt med de nya reglerna. Jag har emellertid svårt att föreställa mig att de skall få de svåra konsekvenser för yttrandefriheten som många tycks föreställa sig, däribland Georg Andersson och Eva Hjelmström.

Från SIF-klubben, kulturarbetarna och författarkåren har det framförts synpunkter på detta. Man uttrycker oro för att yttrandefriheten skall inskränkas med detta nya krav på balans inom varje programföretag för sig. Georg Andersson riktade en direkt fråga till mig om hur jag ser på dessa kulturarbetares värderingar.

Jag tror helt enkelt att man felbedömer verkningarna av de nya reglerna. Jag tror inte att mångfalden kommer att bli lidande. Snarare finns det skäl att anta att den skall förstärkas. Detta ligger ju – det finner man vid litet närmare eftertanke – inbäddat i balanskravet. Sänds ett program av viss typ skall det balanseras av ett annat. Det är ju en garanti för ökad mångfald.

Jag tror inte heller på det resonemang om självzensur som har förts i flera sammanhang. Det hänger samman med att jag väl känner de s. k. kulturarbetargrupperna här i landet. Jag har stor tilltro till både deras och radiomedarbetarnas integritet och självständighet som personer.

Nu några ord om demokratibegreppet, som ju också har betraktats som en kärnfråga i debatten.

Den s. k. demokratibestämmelsen från år 1967 innebär ett avsteg från opartiskhetskravet på programverksamheten. Det stipulerades att Sveriges Radio skulle hävda de "grundläggande demokratiska värdena".

I propositionen föreslås att demokratiregeln skall överföras från avtalet till radiolagen. De socialdemokratiska reservanterna i utskottet delar – enligt reservationen 13 – majoritetens uppfattning att demokratibestämmelsen bör överföras till radiolagen. Däremot motsätter man sig formuleringsändringarna. Socialdemokraterna är som bekant inte ensamma om detta.

Man hävdar att en praxis utvecklats inom Sveriges Radio och radionämnden för hur den gamla formuleringen skall tolkas samt att en ändring skulle skapa nya tolkningssvårigheter. Enligt min bedömning förhåller det sig knappast så, att det kommer att bli några större tolkningssvårigheter. Här bör vi ha klart för oss att demokratiparagrafen under de elva år som den

nuvarande radionämnden fungerat har blivit aktuell bara vid ett fåtal tillfällen – jag tror att de kan räknas på ena handens fingrar; i vart fall på båda händernas fingrar. Det har alltså inte medfört några större problem.

I skriften "Radionämnden anser. . ." – av nämndens tidigare sekreterare, Lars Bergman – som utgör en översikt av nämndens beslut under fem och ett halvt år behandlas i ett avsnitt de ställningstaganden som nämnden gjort i anledning av demokratiregeln. Av texten framgår att hävdandet av de grundläggande demokratiska värdena innebär dels att man skall hävda det demokratiska statsskickets grundidéer, dels att man skall hävda principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet.

När nu demokratibestämmelserna föreslås överförda från avtal till radiolag har man alltså samtidigt genomfört ett förtydligande med ledning av hur bestämmelserna hittills tolkats. Någon ändring i sak är det helt enkelt inte fråga om. Detta framhålls faktiskt i den socialdemokratiska reservationen på denna punkt, där man bekräftar att innebörden i den nya formuleringen återfinns i den gamla – alltså är utskottsmajoritet och reserveranter egentligen överens på den här punkten.

Jag har, som jag nämnde, varit ledamot av radionämnden under åtskilliga år. Jag känner för egen del inget större behov av att genomföra den ändring som föreslogs av radioutredningen och som nu föreslås i propositionen och utskottets betänkande. Å andra sidan är det ju ingalunda ovanligt att man förtydligar en praxis när den förs in i en lagtext. På den här punkten följer jag helt enkelt konstitutionsutskottets yttrande. Frågan kommer senare i dag att tas upp av Sven-Erik Nordin liksom av Gunnar Richardson.

Demokratiregeln tas också upp i vpk:s partimotion. Där menar man att de gamla bestämmelserna om att radion skall hävda de grundläggande demokratiska värdena helt enkelt skall avskaffas och att de programmedarbetare som i framtiden kan komma att kritisera det demokratiska statsskicket löper risk att bli lagbrytare – underförstått löper risk att straffas. Det finns också en och annan representant för medarbetarna på radion som tror att det förhåller sig på det viset.

De här formuleringarna är – liksom åtskilligt annat i motionen – i och för sig intressanta, om också på ett annat sätt än vad motionsförfattarna tänkt sig, men det är naturligtvis svårt att diskutera detta här i kammaren. Det beror ju på att tankegångar, ordval och formuleringar hamnat litet vid sidan om det som vi andra upplever som verkligheten.

Jag skall nu säga något om frågeställningarna kring våld och våldsinslag i TV-programmen. Det är en sak som har diskuterats livligt, särskilt under senare år.

Den socialdemokratiska reservationen 9 ligger innehållsmässigt mycket nära skrivningarna i propositionen och utskottsmajoritetens betänkande.

I reservationen sägs – liksom i socialdemokraternas partimotion – att det numera är väl dokumenterat att "våldsinslag i underhållsprogram har en klart negativ inverkan på framför allt barn", och man uttalar sin förvåning över att departementschefen inte delar denna uppfattning. Här anstränger man sig

verkligen för att misstolka och hårdra propositionens formuleringar! Också propositionen tar upp våldsbilders och våldssekvansers negativa effekter, men där påpekas också att de undersökningar som hittills publicerats inte medger några entydiga tolkningar.

Propositionens skrivning är seriös och korrekt. Frågan om hur våldsinslag i filmer och TV-program påverkar sin publik har varit föremål för diskussion och forskning sedan åtminstone mitten på 1930-talet, och forskningen och debatten har successivt intensifierats efter televisionens snabba genom-
brott.

Detta är ett stort och komplicerat problemområde. Vi kan i dag inte ens på ett vettigt sätt förklara varför våldspräglade program framstår som attraktiva för så många människor, varför de samlar så stor publik, varför de tycks vara särskilt attraktiva för vissa yngre åldersgrupper.

Det man är mest rädd för när det gäller våldsförställningar är avtrubbningseffekten och tillvänjningseffekten – dvs. att våld kan komma att framstå som och accepteras som en tillåten metod att lösa konflikter. Det bjuder på stora svårigheter att frilägga och mäta sådan påverkan och att experimentellt belägga den. Det är uppenbart att graden och arten av effekterna varierar från individ till individ och också med de former under vilka vederbörande tar del av mediavåldet.

Videogramutredningen skall enligt sina direktiv särskilt granska hur barn och ungdom påverkas av TV-program och därmed också film. Utredningen har engagerat två experter för att göra en sammanställning och utvärdering av forskningen inom det här området. Hittills har tre promemorior satts på pränt som redovisar svensk, nordisk resp. internationell forskning. En sammanfattande utvärdering kommer att presenteras längre fram i år.

Här bör man också inskjuta att den aktuella forskningen ingalunda sysslar enbart med våldsförställningens effekter – utan med hur barn och ungdom över huvud taget påverkas av TV-tittande i sig, oavsett vad det är för program de tar del av. De frågeställningarna går inte att särskilja från våldsproblematiken.

Och här bör man göra ännu ett påpekande. Den mest omfattande grundforskningen har ägt rum i USA och Storbritannien. Forskningsresultaten – det gäller särskilt de amerikanska – är inte utan vidare tillämpliga på svenska och nordiska förhållanden. Vi har ett annorlunda programutbud och andra tittarvanor.

Helt oavsett om underhållningsvåldet har skadliga effekter eller ej finns det i vårt land en praktiskt taget enig opinion mot våldet i film, seriemagasin, kiosklitteratur och TV. Vi avvisar det redan av moraliska och estetiska skäl. Vi finner det t. ex. nödvändigt att ha en tämligen restriktiv filmcensur.

Sveriges Radio har kritiserats, stundom hårt, för för mycket våld i gestaltande program. Det gäller då framför allt eller nästan enbart importerade serieprogram. Radionämnden genomförde 1976 en granskning av sammanlagt 36 program, de flesta ingående i olika serier, alla utom en importerade.

Vid radionämndens beslut den 31 mars förra året framfördes viss kritik mot

inslag i en del program, men nämnden kunde inte finna att de granskade programmen stred mot radiolag och avtal. Tre reservanter anförde dock avvikande mening och ansåg att bl. a. Kojakserien passerat gränsen för vad lag och avtal kunde medge.

Det står helt klart att man från Sveriges Radios sida intar en restriktiv hållning till underhållningsväldet och att man har bestämda och ökande ambitioner att undvika våldsinslag. Det framgår tydligt vid jämförelser med programutbudet i andra länder. Det står också klart att man följer forskningen, och vi vet att man också bedriver egen forskning och genomför egna undersökningar.

Frågeställningarna var aktuella när vi fick 1966 års radiobeslut. De diskuteras bl. a. i skriften Radio och TV möter publiken 1972, en bok från publik- och programforskningsavdelningen vid Sveriges Radio. De togs upp på nytt i tvåkanalutredningens rapport nr 3 år 1975. De har penetrerats och debatterats vid många programkollegier och programseminarier – det senaste för ett par veckor sedan. Det råder ingen tvekan om att medarbetarna vid Sveriges Radio intar samma avvisande hållning till underhållningsväldet som vi i riksdagens kulturutskott och vi här i kammaren och den seriösa, allmänna opinionen. Det finns ingen grund för att tro att det skall bli annorlunda i framtiden.

Egentligen är reservationen 9 onödig. Den har ju i allt väsentligt samma innehåll som texten i propositionen och betänkandet.

Herr talman! Jag finner att jag redan håller på att tänga den tid som jag har antecknat mig för på talarlistan. Jag vill dock avslutningsvis något beröra kostnadsfrågorna och medelsanvisningen.

Från många håll – inte minst i motioner och av Georg Andersson från talarstolen för en stund sedan – har kostnaderna för organisationsändringen förts fram som ett tungt argument för att allt skall bli vid det gamla, eller snarare vid det nuvarande.

Det är självklart att själva omvandlingen av radioverksamhetens organisation kommer att medföra kostnader. Vissa överslagsberäkningar har gjorts av ledningen för Sveriges Radio. Om regeringen i propositionen skulle föra ett resonemang kring omläggningskostnaderna skulle detta också innebära att man lade sig i omläggningens genomförande. Och detta skulle strida mot de grundläggande principerna för rundradioverksamhetens självständighet gentemot statsmakterna.

För min egen del misstänker jag – och jag tror att det är på goda grunder – att kostnaderna kommer att bli högre än de mer optimistiska räknar med. Å andra sidan är det övergångskostnader. De kommer att främst beröra budgetåret 1978/79 och i viss mån också de därpå närmast följande budgetåren.

På den här punkten vill jag peka på den s. k. dragningsrätten – som nu föreslås höjd från 15 till 30 milj. kr. Om omständigheterna så kräver bör – enligt min mening – reglerna för dragningsrätten kunna ges en generös tolkning.

Frågan om medelsanvisningen för de kommande budgetåren har diskute-

rats ingående inom utskottets majoritet. Därvidlag har Georg Andersson helt rätt. Det är klart att man inom en grupp – ett utskott – på det här viset nogga diskuterar en viktig fråga och att olika åsikter och värderingar bryts mot varandra. Men vi har stannat för att föreslå att riksdagen godkänner de förslag till medelsberäkningar som läggs fram i propositionen.

Vid beräkningen av medelsanslagen har departementet utgått från innevarande budgetårs anslag, på vilket man lagt en automatisk kostnadsökning på 8,3 %.

Detta belopp kan komma att öka om utvecklingen av konsumentprisindex blir snabbare än beräknat. Denna form av kostnadsökningskompensation föreslås bli regel för framtiden.

Invändningar har riktats mot detta, och socialdemokraterna har föreslagit – det framfördes av Georg Andersson för en stund sedan här – att man i stället skall tillämpa en kombination av konsumentprisindex och lönekostnader.

Om båda de här olika reglerna kan sägas att de kan slå olika från år till år. Det är omöjligt att förutse vilken som ger det i längden rättvisaste utslaget. Utskottet har stannat för propositionens förslag.

Georg Andersson har här i talarstolen gjort ett stort nummer av att socialdemokraterna vill tillföra Sveriges Radio ytterligare medel för driftkostnader nästkommande budgetår. De föreslår i sin reservation att anslaget skall höjas med 24,1 milj. kr. utöver regeringens förslag. Till det vill jag foga en kommentar. Den sammanlagda lönesumman inom rundradioföretaget ligger på ca 500 milj. kr. Socialdemokraterna vill höja arbetsgivaravgiften, den s. k. löneskatten, med 3 %. Regeringen har genomfört en sänkning med 2 %. Enkel matematik ger vid handen att skillnaden är 5 %. Det betyder för Sveriges Radios del 25 milj. kr. Det slipper Sveriges Radio betala ut. Hade vi haft en socialdemokratisk regering hade den föreslagna höjningen på ca 25 miljoner ätit upp sig själv.

Radioutredningen föreslog att radioföretaget skulle få möjligheter att arbeta med rullande treåriga verksamhetsplaner. Som Georg Andersson påpekade har Jan-Erik Wikström och jag framfört den tankegången i vår motion 1973. Det är också helt riktigt att Thorbjörn Fälldin och jag hade det förslaget i en motion redan 1971.

Under hänvisning till det nuvarande samhällsekonomiska läget anser sig departementschefen inte beredd att nu tillstyrka en sådan ordning. Georg Andersson hakade sig fast vid det samhällsekonomiska läget. Jag hakar mig hellre fast vid ordet *nu* – inte *nu* beredd att tillstyrka en sådan ordning. På sikt framstår det dock, och därom tror jag att utbildningsministern och jag är helt ense, som angeläget att en sådan ordning kommer till stånd.

Herr talman! Innan jag slutar skulle jag vilja kommentera något av det som sagts av tidigare talare. Georg Andersson målade som sagt spöken på väggen. Privatisering av radion anar han någonstans bakom den nu framlagda radiopropositionen och det nu formulerade utskottsbetänkandet. Vart är centern på väg? frågade han. Mot en reklamradio? Är ni på väg att dra ut i härnad mot folkrörelserna? Jag behöver inte svara på frågorna. Det är för ljust här inne för att diskutera spöken!

Eva Hjelmström talade om balansen i programutbudet. Också Eva Hjelmström målar spöken på väggen, drar slutsatser som det sannerligen inte finns täckning för vare sig i propositionen eller i utskottsbetänkandet. Av någon egendomlig anledning föreställer hon sig att det någonstans finns inbäddat i texten att det inte bara är fråga om balans inom samma programföretag utan t. o. m. inom samma program. Hon säger att om hon vill göra ett kritiskt program om Volvo och Gyllenhammar vägrar att ställa upp, då blir det inget program. Jag skulle föreslå Eva Hjelmström att informera sig litet mer om vad radionämnden har för praxis när det gäller de här frågorna. Om någon vägrar medverka i ett program får det i princip ändå sändas, även om det råkar uppstå partiskhet i programmet.

Eva Hjelmström tog också upp den kära frågan om Nordsatprojektet. Jag tycker att det är roligt att resonera om det, men jag skall inte göra det nu. Den frågan hör inte hemma här, eftersom den helt riktigt håller på att utredas.

Sedan ställde också Eva Hjelmström en direkt fråga till mig. Jag fattade inte riktigt sammanhanget, eftersom jag råkade nysa just då hon formulerade frågan. Men det rörde sig om min uppfattning beträffande innebörden av ordet "ungefär". Hon tyckte att det var något misstänkt med det ordet och vill ersätta det med "allmänna riktlinjer". Jag får be Eva Hjelmström att tala om för mig vad "allmän" är för något.

Herr talman! Samtidigt som jag än en gång beklagar att jag har överskridit min taletid – jag tror att det är första gången under mina tio år i riksdagen som jag har gjort det – får jag yrka bifall till kulturutskottets hemställan på samtliga punkter.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

GEORG ANDERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Per Olof Sundman talade här om behovet av en prövande och omprövande hållning. Låt mig få säga att det börjar bli något prövande för oss i kulturutskottet att ständigt bevittna Per Olof Sundmans omprövande hållning.

Det var svårt att spåra någon entusiasm över propositionen i Per Olof Sundmans anförande, som mera var ett pliktskyldigt försvar. "Härtill är jag nödd och tvungen" kunde ha satts som rubrik över det. Det var väl också därför han ägnade så stor del åt historieskrivning och skildring av sina privata kontakter med Sveriges Radio – intressanta i och för sig men inte särskilt meningsfulla i den här debatten.

Jag vet att Per Olof Sundman inte älskar det förslag som han här är satt att försvara. Han är ledamot av radiostyrelsen och har i den egenskapen avgivit ett remissvar – det skedde i slutet av september 1977 – som har blivit helt överkört i kanslihuset. Nu försvarar han kanslihusets hållning. Det måste vara svårt att på det här sättet dagtinga med sin övertygelse. Jag kan förstå Per Olof Sundmans plågor.

Men skulle inte Per Olof Sundman ha kunnat undvika en del av de problem

som han nu har försatt sig i? Fanns det verkligen ingen möjlighet att komma in i det slutna rum där propositionen författades för att i tid slå näven i bordet?

Per Olof Sundman var en av de ivrigaste tillskyndarna av att radioutredningen kom till stånd. Men var det verkligen ett sådant här resultat han då tänkte sig? Jag tvivlar på det. Jag har tidigare nämnt hans förslag om treåriga budgeter, som han nu röstar emot. Jag vet att Per Olof Sundman har kommit till insikt om att Sveriges Radio behöver mera pengar för nästa år och att omorganisationen kostar, men också på den punkten avser han tydligen att rösta emot sin tidigare inställning i dag. I ett senare inlägg skall jag återkomma till medelsanvisningarna.

Jag har fått en känsla av att centern vill göra någonting för lokalradion och därför har medverkat till att häva restriktionerna i fråga om underredaktioner och begränsningen till residensstäder – någonting måste man ju göra för decentraliseringen. Men kan Per Olof Sundman nu förklara för oss hur lokalradion skall få resurser till detta inom den snäva ram som regeringen och utskottsmajoriteten anvisar?

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Per Olof Sundman vill inte diskutera spöken, säger han. Då vägrar han att diskutera med en väldigt bred remissopinion: med de tunga fackliga organisationerna, med den samlade kulturopinionen, med medarbetarna vid Sveriges Radio. De spöksyner som bl. a. jag målade upp här i form av en privatiserad radio och TV delar vi nämligen med alla dessa organisationer. Vi är alltså inte ensamma om att se det här förslaget som ett steg på vägen mot högerns gamla idé om en reklamfinansierad rundradioverksamhet.

Per Olof Sundman tar över huvud taget inte upp det jag särskilt pekade på i mitt första inlägg, nämligen närradio och när-TV som ett första steg på vägen mot att föra in reklam i etern. Faktum är ju att det inte finns någonting i lagförslaget om närradio och när-TV som garanterar att inte t. ex. det lokala köpmannaförbundet kommer att ställa utrustning till förfogande för organisationer och sedan förvänta sig gentjänster smygvägen.

Sedan var Per Olof Sundman åter inne på detta med opartiskhet, integritet och demokrati. Jag kan hålla med Georg Andersson om att det var en väldigt motsträvig och egendomlig argumentation som Per Olof Sundman förde. Den var t. o. m. motsägelsefull i flera stycken. Beträffande opartiskheten sade Per Olof Sundman t. ex. att radionämnden har accepterat att hela programutbudet skall bedömas och inte varje kanal och företag för sig. Därefter sade Per Olof Sundman att det redan i dag finns tre företag och att de skall bedömas för sig. Men ett faktum är ju att ett program inom lokalradion kan vägas mot ett program inom riksradien.

Per Olof Sundman försökte också vinna en billig poäng genom att säga att om vi i dag hade haft fyra företag och slagit ihop dem, då hade integriteten hotats. Varför? Jag pekade tidigare på Frankrike, där man nu diskuterar just en sammanslagning, därför att det nuvarande systemet lett till en enorm

byråkratisering och ökade kostnader samt därför att man bakvägen fört in reklam.

PER OLOF SUNDMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart, Eva Hjelmström, att det är litet knepigt att förstå det där med spöken. De är ju svåra att se. Vad jag menade med spöken var Eva Hjelmströms resonemang om att de nya reglerna skulle innebära inte bara vad de faktiskt innebär, nämligen balans inom varje programföretag för sig, utan också balans inom samma program. Det kravet finns inte. Det kallar jag för spöken.

Frågorna beträffande närradion kommer att tas upp av en annan talare.

Jag sade inte att integriteten skulle bli hotad, om vi hade ett stort antal företag och slog ihop dem. Det beror på hur sammanslagningen går till och vilka företag man har haft tidigare. Jag är eftertänksam och vill gärna pröva, ompröva och tänka efter innan jag tar ställning. Det kanske är ovanligt i en del politiska kretsar. Men jag vill betona att jag gör så. Därför tog jag upp det tidigare i mitt inlägg.

Jag sade att om vi hade haft fyra företag i dag och Jan-Erik Wikström föreslagit att vi skulle slå ihop dem till ett enda företag, hade vi säkerligen fått – det är en spådom från min sida – en störsjö av protester mot detta sätt att försöka centralisera, styra och påverka företagens programutbud.

Georg Andersson undrade om jag hade några kanaler till kanslihuset. Bästa Georg Andersson, skall jag redogöra för min vänskap med Jan-Erik Wikström och tala om att jag stundom pratar med folk? Det har ju inte alls med sakfrågan att göra. Georg Andersson frågade vidare om jag verkligen hade väntat denna proposition. Nej, inte riktigt. Det som kanske mest förvånar mig är att förslagets utformning är så lik en motion som jag var med om att formulera 1973. Det var faktiskt litet oväntat.

GEORG ANDERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Per Olof Sundman har varit med och undertecknat mycket. Han har undertecknat radiostyrelsens remissvar också, och där står det: "Avgörande för Sveriges Radios ställningstagande är framför allt att den nuvarande organisationen ger stark integritet, möjligheter till samlat ansvar för programverksamheten, bättre förutsättningar för en övergripande planering samt bättre utnyttjande av befintliga resurser av skilda slag."

Det var Per Olof Sundmans ståndpunkt i september 1977. När kulturarbetare och andra opinionsbildare har samma mening nu, då säger Per Olof Sundman i sin höga visdom att nu felbedömer de verkningarna av den nya organisationen. I sitt huvudanförande, tror jag det var, sade sig Per Olof Sundman ha stor tilltro till kulturarbetarna. Varför tar han inga intryck av dem, när de ger sin mening till känna inför utskottet och på annat sätt?

Så var det frågan om medelsanvisningar. Nu erkänner Per Olof Sundman att det uppstår kostnader med omorganisationen, men han säger att dessa går inte att precisera. Men radioledningen har ju presenterat en beräkning. Per Olof Sundman säger vidare att propositionen har avstått från att beräkna

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

kostnader. Det är allvarligt att man lägger fram ett organisationsförslag där man medvetet har avstått från att beräkna kostnadskonsekvenserna. Men därtill skall sägas att det ansvariga statsrådet Jan-Erik Wikström gång på gång har hävdad att han räknar inte med att det uppstår några kostnader. Ni måste samordna er på något sätt.

För egen del säger alltså Per Olof Sundman att det uppstår vissa övergångskostnader, och han hänvisar då till dragningsrätten. Nu börjar det bli riktigt virrigt. Dragningsrätten är ju ett lån som Sveriges Radio får ta för att klara överkostnader ett år men som man är skyldig att återbetala ett annat år. Det är väl inte så den här omorganisationen skall finansieras, för den kommer att kosta pengar nästa år och nästa år och nästa år. Det uppstår aldrig någon möjlighet att återbetala lånet. Den beräknade kostnaden ligger på 20 miljoner per år.

Slutligen en riktig fadäs i debatten: Per Olof Sundman hänvisar i argumentationen om kostnadskompensationen till att socialdemokraterna ju vill höja arbetsgivaravgiften – alltså går de 20 miljonerna åt till det! Men, Per Olof Sundman, i en automatisk kostnadskompensation måste självfallet kostnader av typ arbetsgivaravgift och annat sådant ingå. Här har Per Olof Sundman hamnat alldeles vilse. Jag beklagar det. Debatten kan ju verka helt förvirrande om inte det här klarläggs.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Per Olof Sundman säger att han är eftertänksam och gärna vill ompröva. Då tycker jag att han omedelbart skall ompröva sin inställning till det här regeringsförslaget. Efter att ha hört hans andra inlägg är jag ännu mer förvånad över att han över huvud taget kunnat ställa sig positiv till det.

Per Olof Sundman tog upp frågan om balansen. Det är möjligt att jag har läst propositionen alltför snävt, och då är det naturligtvis positivt att få höra att det inte är varje program som skall vara balanserat. Men faktum kvarstår ju att i fortsättningen skall varje programföretag för sig, varje TV-kanal för sig, svara för opartiskheten och inte det totala utbudet inom Sveriges Radio-TV, vilket alltså kommer att utgöra ett hot mot yttrandefriheten.

Sedan till de frågor som ställdes i det förra inlägget, när Per Olof Sundman nös. Vad jag framhöll om allmänna riktlinjer och detaljregleringar var helt enkelt detta: Vad riksdagen skall göra är att dra upp allmänna riktlinjer för verksamheten, exempelvis att Sveriges Radio skall värna om de demokratiska värdena. Vad riksdagen däremot inte skall göra är att detaljreglera verksamheten vid Sveriges Radio, lägga sig i de enskilda programmen.

Det finns i propositionen en rad skrivningar som jag inte kan tolka annat än som detaljregleringar, och därför frågade jag efter kulturutskottets inställning. Kulturutskottet har nämligen sagt att man skall ha ungefär samma grad av detaljreglering som f. n. Det har tidigare varit en av kärnpunkterna att man över huvud taget inte skall ha några detaljregleringar från statsmakternas sida.

Sedan till kostnadsfrågan. Det är verkligen förvånande att höra Per Olof Sundman. Först säger regeringen att man skall satsa på distrikten och se till

att de får egna resurser och skall kunna gå ut och göra program. Men då måste man, som jag framhöll tidigare, bygga upp en viss organisation. Man måste ha administration, ateljéresurser för TV t. ex. Man måste ha medarbetare, tekniker, journalister. Det är en organisation som förhoppningsvis kommer att kvarstå i framtiden, om man nu bygger upp den, och det måste automatiskt medföra ökade kostnader och inte, som Per Olof Sundman säger, bara övergångskostnader.

Det är den stora miss man gjorde med lokalradion: man trodde att det inte skulle kosta pengar. Men det har den gjort och det skall den få göra. Det borde man beakta också när det gäller distriktsverksamheten.

PER OLOF SUNDMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Georg Andersson tog upp mitt lilla räkneexempel med arbetsgivaravgiften-löneskatten. Men så enkelt är det inte som Georg Andersson säger. Den kostnadskompensation han talar om kommer ju först därpå följande år.

Georg Andersson var litet överraskad över att jag drog in dragningsrätten här och tyckte det var förvirrat. Jag vill påpeka att jag där i mycket hög grad uttalar en personlig mening. Jag sade att jag ville peka på att dragningsrätten fanns och att det var min förhoppning att reglerna för dragningsrätten skulle tolkas generöst om det visar sig längre fram i vinter att omställningskostnaderna skulle bli höga.

Georg Andersson sade också att radioledningen har preciserat omläggningskostnaderna. Nej, radioledningen har inte gjort det vare sig inför utskottet eller i radiostyrelsen. Däremot har man gjort översiktliga beräkningar av vad det ungefär kan komma att kosta.

Tyvärr är det omöjligt att i dag avgöra hur stora övergångskostnaderna blir. Det beror helt och hållet på hur man genomför omläggningen, om man finner mjuka och bra former, det tempo som man anslår etc.

Eva Hjelmström förde på tal detta med "ungefär", i samband med min nysning. Det gällde formuleringen i utskottsbetänkandet – "ungefär samma grad av detaljreglering".

Utskottet har alltid försökt undvika att göra detaljlägganden eller komma med bestämda synpunkter till Sveriges Radio för olika delar av verksamheten. Däremot har kulturutskottet utvecklat en teknik att skriva i sina betänkanden på ett sådant sätt att man ger vissa vinkar till radioledningen hur man tycker att pengarna bör användas. Man uttrycker alltså en mening utan att låta den följas av några bestämda direktiv.

Förste vice talmannen anmälde att Eva Hjelmström och Georg Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

HILDING JOHANSSON (s):

Herr talman! Låt mig gå direkt in i debatten.

I konstitutionsutskottet har vi mycket ingående diskuterat demokratibe-

stämmelsen. Jag betraktar den föreslagna ändringen som både meningslös och farlig. Meningslösheten har demonstrerats av förändringens anhängare. Under behandlingen i konstitutionsutskottet försäkrade man mig gång efter annan att man inte avsåg att snöra in demokratibegreppet. Jag tar fasta på detta. I olika dokument förklarar man också att den nya formuleringen inte i sak skall tolkas annorlunda än de gamla formuleringarna i avtalet. Detta har f. ö. nyss understrukits av utskottets talesman. Mot den bakgrunden är det naturligt att på nytt ställa frågan: Varför vill man då ändra ordalydelsen?

Man kan inte hävda att den nuvarande ordalydelsen är så oklar att den vållar tolkningsbekymmer. Som bekant har både Sveriges Radio och radionämnden liksom majoriteten av remissinstanserna avstyrkt ändringen. Vi kan inte här i riksdagsbehandlingen se bort ifrån att såväl Sveriges Radio som radionämnden hör till de avstyrkande remissinstanserna. Det har inom båda dessa instanser utbildat sig en praxis byggd på den nuvarande formuleringen. Ändrar man ordalydelsen finns det risk för tolkningsproblem. En tid föreställde jag mig att det närmast var litterära skäl som dikterade ändringsförslaget. Efter P.O. Sundmans anförande nu kan jag inte förstå att ens detta är fallet. P.O. Sundman kände inget behov av att ändra. Men sedan föll han in i ett allmänt resonemang av typen: Kan man ändra, så skall man väl ändå göra det. Jag tror att det är ett farligt sätt att resonera på när det gäller lagtexter. I varje fall är det svårt för mig att uppfatta detta skäl som särskilt starkt.

Det finns i själva verket inga skäl redovisade för ändringarna. Det farliga ligger i att man vill ändra ordalydelsen utan att kunna redovisa klara skäl för detta. Som jag redan nämnt kan detta ge upphov till tolkningsproblem. Det farliga ligger även i att man använder en annan och mer begränsad formulering än den som finns i regeringsformen. Det verkar som om de som skrivit denna paragraf inte har beaktat den av riksdagen fastställda formuleringen. Där sägs det i 1 §: "Det allmänna skall verka för att demokratins idéer blir vägledande inom samhällets alla områden." Varför vill man inte använda sig av en sådan formulering? Vad finns det mot bakgrund av denna formulering för motiv för att föreslå att programföretag skall i programverksamheten "hävda det demokratiska statsskickets grundidéer"?

När man använder dessa olika formuleringar är det lätt att uppfatta skillnaden på det sätt som jag en gång gjorde, nämligen att man i detta sammanhang vill snöra åt demokratibegreppet. Nu har man flera gånger försäkrat att detta ingalunda är syftet. Men är det då inte riktigt att hålla fast vid den nuvarande formuleringen – och helst stiga upp här i talarstolen och förklara att vi bör hålla fast vid den nuvarande formuleringen?

En följd av den valda formuleringen är att man tvingats lägga till: "samt principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet". Självfallet ställer vi oss bakom dessa värderingar. De är en del av de grundläggande demokratiska värdena. Men vad har man för garantier för att man i denna formulering har fått med alla de värden som man vill att programbolaget skall hävda? Det är alltid farligt att välja en uppräkningsmetod. Då måste man se till att uppräknningen blir fullständig. Väljer man en

mera allmän formulering av typen demokratins idéer eller de grundläggande demokratiska värdena, så undgår man denna risk.

Vid eventuella tolkningstvister kan man oavsett alla deklarationer här i kammaren inte komma bort ifrån att man använt formuleringen "det demokratiska statsskickets grundidéer". I en tid då man får ett allmännare demokratibegrepp och då man alltmer talar om det demokratiska samhället, knyter man an till det demokratiska statsskicket. Man nöjer sig inte heller med att tala om det demokratiska statsskickets idéer utan snävar åt begreppet ytterligare genom att tala om "grundidéer". Skall man fästa avseende vid ordalydelsen måste väl detta ändå innebära en begränsning av demokratibegreppet. Man har förklarat att man inte avser någon inskränkning när man använder denna formulering – ändå håller man fast vid den, och däri ser jag en fara för framtiden. Man kan komma att tolka formuleringen, herr talman, som om den avsåg någonting – och då kan man endast tolka den som en insnörning av demokratibegreppet.

Jag vet att det i allmänhet är föga meningsfullt att vädja till någon att byta ståndpunkt under riksdagsdebatter. I det här fallet, när det gäller denna bestämmelse, ligger det något annorlunda till. P.O. Sundman har ju förklarat att han vill inta en eftertänksam och omprövande hållning. Använd nu timmarna fram till voteringen för en omprövning på denna punkt i överensstämmelse med vad radionämnden och Sveriges Radios styrelse har föreslagit! Jag tror det finns fler än P.O. Sundman som har denna inställning till problemen. Tänk då efter! Eftersom man har förklarat att ändringen inte har någon reell innebörd bör man kunna rösta mot den meningslöshet ändringen innebär, för att undvika de problem och faror som ligger i denna meningslöshet.

Herr talman! Nu har konstitutionsutskottet även gått in på organisationsfrågorna. Det sker just utifrån ett yttrandefrihetsperspektiv – självfallet är detta ett viktigt perspektiv. Låt mig erinra om att regeringsformens frihetskapi- tel inleds med en bestämmelse om yttrandefriheten. Det gäller att värna om denna yttrandefrihet i alla medier. Låt mig också få påminna om att regeringsformen innehåller ett stadgande om informationsfriheten. Det är självfallet lika väsentligt att denna informationsfrihet upprätthålls i alla medier.

För etermediernas del ligger i denna frihet ett krav på mångfald i programutbudet. För att kunna tillgodose detta krav på mångfald fordras en skäligen balans mellan åsikter och intressen – om detta föreställer jag mig att vi alla är helt överens.

I Sverige har vi emellertid även varit angelägna om att åstadkomma reella förutsättningar för yttrande- och informationsfriheten. Det främsta exemplet på detta är tidningsstödet. På etermediernas område gäller det närmast att forma organisationen på ett sådant sätt att man får de bästa förutsättningarna för en reell yttrandefrihet och allsidighet.

Den organisation som nu föreslås i propositionen och som tillstyrktes först av majoriteten inom konstitutionsutskottet och därefter av majoriteten inom kulturutskottet försämrar enligt min mening den reella yttrandefriheten.

Organisationsförändringen förklaras gagna mångfalden i programutbudet. Såvitt jag förstår begränsas denna genom att vart och ett av programbolagen skall svara för att kraven på opartiskhet, saklighet och balans i utbudet uppfylls. Det sker inom ett mindre programutbud än inom radions och televisionens samlade utbud. Ett partiskt program kan inte balanseras på samma sätt som nu kan ske i något annat etermedium. Det har redan hänvisats till att radionämnden vid sin bedömning av program vid flera tillfällen har hänvisat till programutbudet i dess helhet. Den föreslagna organisationen får sålunda till resultat en begränsning av den reella yttrandefriheten. Till detta kommer enligt min mening att vart och ett av de olika programbolagen har mindre möjlighet än ett samlat programbolag att stå emot påtryckningar från en regering eller riksdag som i en viss situation vill påverka programutbudet i en viss riktning utan att ändra lagen. Det får naturligtvis sin största betydelse i allvarstider.

SVEN-ERIK NORDIN (c):

Herr talman! De propositioner som vi nu behandlar, nr 91 och nr 144, berör flera lagfrågor inom konstitutionsutskottets beredningsområde. Handläggningsordningen har sålunda blivit den att konstitutionsutskottet avgivit ett eget yttrande till kulturutskottet. Jag skall därför med utgångspunkt i de tankegångar som präglat utskottsmajoritetens yttrande koncentrera mig på frågor som berör radiolagen, radionämnden och försöksverksamheten med närradio.

Den lagstiftning som skall reglera den framtida rundradioverksamheten är viktig. Den är viktig därför att vi här möter medier som tränger in i varje hem och som påverkar våra levnadsvanor, vår åsiktsbildning och vår kulturuppfattning.

Om man undantar småbarnen ägnar genomsnittssvensken ca 2 1/2 timmar per dag åt radio och TV – och det är ändå inget världsrekord; vi svenskar är ju framför allt tidningsläsare. Men låt mig beträffande det internationella perspektivet beröra under vilka skiftande former som radio- och TV-verksamheten bedrivs ute i världen. I Västeuropa och framför allt i USA präglas rundradion av ett starkt kommersiellt inflytande. Det är det pris man där betalar för mångsidigheten och valmöjligheten. I öststaterna står rundradion som en del av statsapparaten i regimens tjänst. I Norden – framför allt i Sverige – har vi valt att skapa en rundradio i allmänhetens tjänst.

Det är en ganska unik skapelse – ett monopol, inom vars ram man skall tillgodose å ena sidan krav på opartiskhet och saklighet, å andra sidan krav på en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet. Det är en svår uppgift att leva upp till.

Det har tagit över 50 år att uppnå full politisk uppslutning kring den principiella lösning som ett monopolföretag av Sveriges Radios typ är. Jag säger detta eftersom vi den här gången inte har mött några partikrav på att privatägda radioföretag skall skapas. Vi har heller inte mött några krav på ett regimägt radioföretag. Låt oss hoppas att de striderna inte återkommer.

Konsekvensen bjuder att de lagar som skall reglera radioverksamheten i

vårt land måste vara anpassade till den företagskonstruktion som vi har stannat för. Men inte bara det – lagarna måste också vara anpassade till den svenska demokratin i modern mening, såsom den är formad i vår grundlag och med framför allt respekt för den enskilda människans privatliv och integritet.

Det är från denna utgångspunkt jag vill granska den socialdemokratiska reservationen beträffande "demokratiparagrafen" i den nya radiolagen. Låt mig först notera att socialdemokraterna, till skillnad från vpk, är villiga att gå så pass långt som att till lag lyfta upp det nuvarande radioavtalets formulering att man i programverksamheten skall "hävda de grundläggande demokratiska värdena". Men varför motsätter man sig propositionens formulering att programföretag "skall i programverksamheten hävda det demokratiska statsskickets grundidéer, samt principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet"? Vad är det för fel på den formuleringen?

Radioutredningens majoritet ansåg ju att föreskriften i det nu gällande radioavtalet var oprecis i sin formulering och att den *kan* ges både vida och snäva tolkningar. Föreskriften kunde därför inte sättas in i den nya lagen utan omformulering.

Nu hävdar socialdemokraterna att en ny formulering kan befaras skapa nya tolkningsproblem. Jag hävdar, liksom utskottsmajoriteten och det föredragande statsrådet, att den nya formuleringen i sak inte skall tolkas annorlunda än nuvarande bestämmelse i radioavtalet. Jag understryker att *vad det är fråga om är ingenting annat än en kodifiering av redan tillämpad praxis* och jag ställer frågan: Är inte reservanterna här i färd med att alldeles i onödan skapa motsättningar?

Den här s. k. demokratiparagrafen är ju i sig själv unik, *det* är vi väl ändå överens om. Det är den enda paragrafen i avtalet som föreskriver att Sveriges Radio skall vara partisk – man skall vara partisk till förmån för de grundläggande demokratiska värdena. Och socialdemokraterna är ju beredda att låta denna partiskhet bestå, eller hur? Då är vi ju ense på den punkten.

En intressant fråga i sammanhanget är hur och när "demokratibestämmelsen" kom till. Den fanns inte med i det radioavtal som löpte ut den 30 juni 1967. Men den fanns i praxis. Forskar man en smula bakåt i tiden, hittar man ett beslut från 1948 i AB Radiotjänsts styrelse – Sveriges Radio hette ju på den tiden AB Radiotjänst. Den 11 mars 1948 uttalade Radiotjänsts styrelse: "Styrelsen beslöt på förekommen anledning uttala, att Radiotjänst uppfattar försvaret för de demokratiska värdena som en av sina främsta uppgifter. I praktiken innebär detta att upplysning om tanke- och yttrandefrihetens betydelse har sin givna plats i programmet. Opinionsriktningar, vilkas verksamhet riktar sig mot demokratin, sådan denna uppfattas inom västerländsk kultur, får icke ensidigt komma till tals och får icke lämnas oemotsagda. Vidare bör tillses, att försätlig propaganda mot demokratin icke insmyger sig i tillsynes opolitiska programpunkter." Detta uttalande upprepades av styrelsen när TV infördes.

Tisdagen den
23 maj 1978

*Radions och tele-
visionens fortsatta
verksamhet, m. m.*

Programledningen fastslog 1948 "att radion har skyldighet att hävda den västerländska demokratins grundprinciper, särskilt dess krav på rättssäkerhet samt tanke-, yttrande- och församlingsfrihet". Man kan fråga sig vad det var som initierade händelsen. Styrelsen talar om "på förekommen anledning". Vintern 1948 var som bekant händelserik. I februari månad ägde den s. k. Pragkuppen rum. Det var då som Tjeckoslovakien blev ett slutet samhälle, det var då kommunisterna tog makten. Sedan dess har vi inte fått vara med om några inträngande radioreportage från Tjeckoslovakien. Vi har fått nöja oss med att ta del av ishockeyreferat.

Det var alltså 1948 som Sveriges Radio själv formulerade sina regler om demokratin, och här var det inte fråga om något kortfattat honnörssord, man talade om den "västerländska demokratin." Följer man sedan programreglerna framåt genom åren, finner man att grundreglerna på demokratiavsnittet har hängt kvar. Det kan då inte skada om riksdagen vågar stifta en lag, där demokratins tankegångar är någorlunda utvecklade, låt vara att vi inte nu talar om den "västerländska demokratin". Bakgrunden visar alltså på en praxis som väl stämmer med formuleringen i det nya lagförslaget och som tillsammans med uttalandet om en vidsträckt yttrandefrihet borde kunna lugna de kritiska rösterna.

Riksdagen har för övrigt även på andra områden lagreglerat radions verksamhet. Vi fick ju en radioansvarighetslag i december 1966, som tog sikte på att skydda den enskildes intressen.

Låt mig vidare peka på tredje stycket i 6 § förslaget till ny radiolag. Där föreskrivs skyldighet att sända beriktigande och genmäle liksom föreskrift om skydd för enskilds privatliv. Det överensstämmer med de regler som man nu undan för undan börjar tillämpa inom tidningspressen. Det är bra att den enskilde medborgaren nu får detta skydd. Här måste jag dock notera att vpk inte vill införa några bestämmelser om genmäle.

Konstitutionsutskottet har ägnat ganska stor uppmärksamhet åt radionämnden, som ju är det statliga organ som skall övervaka att rundradions programverksamhet utövas opartiskt och sakligt, att radioavtalet följs. Det är onekligen på sin plats att understryka vilken betydelsefull roll radionämnden spelar och att dess verksamhet bör lyftas fram i ljuset. I ett par motioner, som väcktes vid fjolårets riksdag men som behandlas först nu, underskattar man radionämnden. Man säger att den finns för syns skull, att det inte tjänar något till att klaga osv. Det är en felsyn. Radionämnden gör en betydelsefull insats. Den faller när det behövs, den kritiserar när det är befogat och den friar när klagomålen är obefogade. Men har den fällt eller kritiserat, så rättar sig Sveriges Radio efter detta. Det kan man se i programreglerna, som citerar och bygger på radionämndens uttalanden. Att nya övertramp förekommer ändrar inte denna bedömning, men de övertrampen bör radiokonsumenterna klaga på. Det är då väsentligt att radionämndens verksamhet blir väl känd.

Utskottet avvisar motionskravet att radionämnden som sådan skall ges behörighet att meddela föreskrifter om de framtida programmets innehåll och utformning. Enligt min mening gränsar en sådan behörighet till censur. Radionämnden får i framtiden större resurser enligt propositionens förslag.

Den kan då ägna mera tid åt principiellt viktiga ärenden och en ökad granskning på eget initiativ. Radionämnden tillförs, enligt propositionen, en kvalificerad tjänsteman. Av propositionen framgår inte helt klart var gränsen går för denne tjänstemans befogenheter. Utskottet har med anledning av ett par motioner i ärendet ansett sig böra uttala att alla fällande och kritiserande beslut skall fattas av radionämnden och alltså inte av vederbörande tjänsteman.

Utskottet har också behandlat frågan om försöksverksamhet med närradion. Här mötte vi en mycket intressant fråga. Den är för all del inte ny. Den har diskuterats länge och var högaktuell strax före lokalradions tillkomst. Framför allt har vissa religiösa samfund – men inte alla – rest krav på någon form av vad man kallar fri radio, där man kunde få komma till tals oftare än i den reguljära radion. Och det erkännandet måste ges att i förhållande till antalet medlemmar och sin omfattande verksamhet får de frireligiösa samfunden inte mycket tid i rundradion i nuläget. Man skall dock ha klart för sig att en permanent närradio, med full rikstäckning, med nu känd teknik inte är lätt att lösa. Risker är stor att underlag och teknik bara räcker till en begränsad del av Sveriges yta, och då skapar vi obalans mellan glesbygd och tätort. Skapar vi en permanent närradio, som förbehålls organisationerna, uppstår frågan om vilka organisationer som har ekonomiska och personella resurser att göra egna program. Vi lever, herr talman, i de starka organisationernas samhälle, men det är ju inte deras problem vi främst skall lösa och underlätta. Den starke formar väl alltid *sin* värld, men vilken värld får den svaga chans att forma?

Hur än närradio skall gestalta sig är utomordentligt svårt att säga på förhand. En försöksverksamhet under parlamentarisk ledning är därför på sin plats. Socialdemokraterna vill lägga försöken helt i lokalradions hand. Men jag menar att man nog får de bästa erfarenheterna om lokalradion fortsätter sina försök med den s. k. allemansradion jämsides med den begränsade försöksverksamhet med närradio som propositionen föreslår. Då får vi en allsidig erfarenhet.

När det gäller frågan om ansvarighet för närradion har man i propositionen försökt jämställa närradion med en tidning. Det kan inte vara en bärande tanke. Om den enskilde radiolyssnaren känner sig kränkt i ett av närradions försöksprogram, framstår det som långsökt att han måste gå till pressens opinionsnämnd. Det naturliga är att skriva till radionämnden – programmet kommer ju ur samma högtalare som riksradians och ljudradians program. Rätten att klaga på närradions program är självklar. Här möter vi ånyo frågan om den enskildes rättssäkerhet, hans krav på respekt för privatlivet, hans rätt till integritet, den svages ställning gentemot den starke. Vi måste redan från början garantera den enskildes och minoriteternas rättigheter också i närradioverksamheten. Utskottet har – på grundval av en centerpartimotion i frågan – ansett att regeringen bör överväga hur granskningen av närradions program skall ske.

Sammanfattningsvis tror jag man kan säga att propositionerna och utskottsbetänkandet lägger en god grund för 1980-talets radiopolitik – en

radio i allmänhetens tjänst.

Det TV-program som just pågår har visst till rubrik: Vem älskar Sveriges Radio? Jag har, herr talman, med det sagda lämnat min variant av en kärleksförklaring. Jag fullföljer det genom att yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det demokratiska statsskicket, frågar Sven-Erik Nordin, vad är det för fel med den formuleringen? Felet med den formuleringen är, som många talare redan har framhållit, att den är betydligt snävare än den förra formuleringen i radioavtalet om att värna om de demokratiska värdena. Det finns problem också i de stater som har ett formellt demokratiskt statsskick. Det finns kvinnoförtryck. Det finns förtryck på arbetsplatserna. Det finns en rad problem som man här kan ta upp enligt den förra formuleringen men inte enligt den som regeringen nu föreslår. Jag skulle vilja fråga Sven-Erik Nordin: Vad är det för fel på den gamla formuleringen?

Det finns också andra problem med den nya formuleringen. Hur skall man i fortsättningen kunna skildra t. ex. den tredje världens unga stater, som ofta inte uppfyller de kriterier som de borgerliga här ställer upp?

Jag kan inte underlåta att tycka att när man hör Sven-Erik Nordin tror man sig förflyttad tillbaka till – som vi säger i vår motion – det kalla krigets dagar, till McCarthy-periodens USA. Vad Sven-Erik Nordin vill göra är att inskränka demokratin till att gälla de västerländska kapitalistiska staterna. Och de som vågar hävda att det skulle förekomma problem i dessa stater skulle alltså kunna fällas, eftersom man nu upphöjer den här avtalsparagrafen till lagtext.

Sedan tog Sven-Erik Nordin upp genmälesrätten. Där har vi helt enkelt pekat på att den förstärkta genmälesrätten kan utgöra ett allvarligt hot mot en granskande journalistik. Vi är i det avseendet inte heller ensamma – Kooperativa förbundet har gjort sammanledes. Det finns en risk för att företrädare för starka grupper kommer att utnyttja bestämmelsen för att försvåra radions möjligheter att kritiskt granska olika företeelser i det här samhället.

Vidare uppehöll sig Sven-Erik Nordin länge vid närradion och sade att den starke formar sin värld. Det är alldeles riktigt. Men sedan försökte han framställa närradion som ett instrument för den svagare, fastän det är precis tvärtom; rent ekonomiskt kommer det att bli omöjligt för ekonomiskt svaga grupper att begagna sig av närradion, eftersom den kostar pengar.

Ännu en fråga – som hittills inte tillräckligt betonats här i kammaren – är det enkla faktum att närradion kommer att konkurrera med lokalradion.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Sven-Erik Nordin tyckte att vi skapade motsättningar i onödan. Om detta nu är Sven-Erik Nordins uppfattning är det mycket lätt för honom att komma ur dessa motsättningar, nämligen genom att hålla fast vid den formulering som vi f. n. har. Det är tillkomsten av förslaget om en ny

formulering som har lett till motsättningarna på den här punkten.

Sven-Erik Nordin säger att den nuvarande formuleringen är oprecis. Vari ligger då det oprecisa? I stället för den skulle man ha en formulering som är mera utvecklad. Denna utvecklade formulering innebär emellertid att man inskränker demokratibegreppet, om man menar någonting alls med formuleringen.

I nästa ögonblick förklarar Sven-Erik Nordin att den föreslagna bestämmelsen i sak inte skall tolkas på ett annat sätt än den nu gällande. Men det här är ju meningslösheter, och detta har jag försökt visa i mitt tidigare anförande.

Det är svårt att se att den formulering man använt representerar höjden av precisering. Det talas där inte om det demokratiska statsskicket – vilket nogsnamt har uppmärksamrats – utan det talas om det demokratiska statsskickets grundidéer. Hade man velat vara väldigt precis, skulle man ha räknat upp dessa grundidéer. Av allt att döma räknar man till dem inte principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet, eftersom man föreslår ett tillägg av denna innebörd. För min del har jag alltid som grundvalen för det demokratiska statsskicket sett just det som står uttryckt i den här förklaringen, men regeringen och majoriteten inom konstitutionsutskottet och kulturutskottet räknar tydligen inte detta som demokratins grundidéer. Vad har man då för grundval för demokratin inom det lägret?

Det här börjar bli intressant ur flera synpunkter, men framför allt innebär denna formulering att man hela tiden talar om statsskicket, när vi i allmänhet börjar tala om det demokratiska samhället. Det betyder en inskränkning även då det gäller värderingen av detta på hemmaplan, om man nu skall tillmäta formuleringen något värde.

SVEN-ERIK NORDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Det är uppenbart att Hilding Johansson och jag inte står särskilt långt från varandra, men det tjänar ingenting till att vi försöker ägna tiden här åt att övertyga varandra – särskilt som Hilding Johansson anser att villkoret då är att jag skall helt ansluta mig till den socialdemokratiska reservationen.

Medge en sak, Hilding Johansson! Det måste väl ändå ha hänt en hel del sedan 1967? Vi hade år 1967 i det här landet ingen debatt om terroristgrupper, vi hade möjligen på den tiden en liten debatt om jämställdhet, då frågan om jämställdheten mellan könen låg i sin linda. Vi hade inte heller den grundlag som vi nu har – då levde vi egentligen efter en rätt odemokratisk grundlag. Skulle inte en sådan förändring få ta sig uttryck när vi nu går att formulera en lag? Måste vi vara fast i gamla formuleringar? Detta till Hilding Johansson.

Sedan beträffande vpk:s funderingar om genmälesrätten.

Kom ihåg en sak: Vi har två parter i detta sammanhang! Den kritiskt granskande journalisten är den ena parten. Alla de som i ett program kan bli kränkta av den kritiska journalisten är den andra. Här gäller det den svage –

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

den svaga människan, lyssnaren, som känner sig utlämnad. Programmet behöver i sig inte vara tillkommet i onda avsikter. Är det inte den enskilda svaga människan som vi först och främst måste slå vakt om före rätten för en kritiskt granskande journalist att få hantera en enskild människa alltför hårt? Jag kan inte dela vpk:s uppfattning på den här punkten.

Sedan har Eva Hjelmström missuppfattat mig på en punkt. Jag har icke sagt att närradion innebär någon fördel för den svage. Jag har tvärtom sagt att den svage löper ofantliga risker i ett närradiosystem. Det är av det skälet som jag har skrivit motionen om att man redan från början måste ha bestämmelser som ger rätten till genmäle, rätten till att få en felaktig uppgift korrigerad och möjligheter att vända sig till den enda naturliga instansen, radionämnden.

Jag hoppas att det vid det här laget står klart vad jag har menat. I annat fall hänvisar jag till motionen, där det framgår klart och tydligt.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Tre saker!

För det första: Vad som hänt efter 1967 är framför allt att vi har fått ett vidare demokratibegrepp i den svenska debatten. Som ett resultat av detta vidare demokratibegrepp vill man på borgerligt håll nu snöra ihop demokratibegreppet i en lag för Sveriges Radio.

För det andra: Sven-Erik Nordin åberopar terrorismen. Är det terrorismen som är anledningen till den föreslagna ändringen i formuleringen? Det var för mig en nyhet – en verkligt häpnadsväckande nyhet, därför att jag har aldrig kunnat föreställa mig att någon i Sveriges riksdag betraktar terrorism som ett uttryck för demokrati. Terrorism är något högst odemokratiskt.

För det tredje: Sven-Erik Nordin åberopar den nya grundlagen. Med risk för att bli beskyldd för tjatighet måste jag erinra om att riksdagen i den använt uttrycket demokratins idéer – inte det demokratiska statsskickets idéer – och klart och entydigt förklarat att de skall bli vägledande inom samhällets alla områden. Det var mot bakgrund av denna formulering i regeringsformen som jag ställde frågorna i mitt huvudanförande. Nu får jag höra en annan tolkning av grundlagen: därför att vi har fått en ny regeringsform skall man snöra ihop demokratibegreppet.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan hålla med Hilding Johansson om att när man lyssnar på företrädare för borgarna blir man mer och mer förvånad. Det är alltmer häpnadsväckande uttalanden som görs. Den ene efter den andre stiger upp och förklarar att det minsann inte föreligger någon skillnad mellan demokratiskt statsskick och demokratiska värden – det är samma sak. Utbildningsministern har också framhållit det på ett tidigt stadium. Men sedan, när man börjar diskutera vad demokratiska värden egentligen innebär, då blir man alltmer oroad. Jag kan hålla med Hilding Johansson om vad han sade om terrorismen. Den är i högsta grad antidemokratisk, och det är inte den vi skall diskutera här i dag. Det gäller nu möjligheterna att också i länder med formellt demokratiskt statsskick kritiskt granska inskränkningar i demokra-

tin, i de demokratiska värdena.

Sedan till genmälesrätten. Där försöker Sven-Erik Nordin säga att det är den svage som kan känna sig utlämnad till den granskande journalisten. Men det finns redan möjligheter att stoppa och förhindra någonting sådant. Det förefaller mig snarare – och det har vi erfarenhet av vad gäller ledande företrädare för borgerligheten – som om man vill stoppa en kritisk granskning av ledande politiker och andra personer med makt i samhället.

Sedan vill jag till slut beklaga om jag missuppfattade Sven-Erik Nordin när det gäller närradion. Jag är helt överens med honom om att den kan bli oerhört farlig för den enskilde, att den i första hand kommer att bli ett instrument för ekonomiskt starka organisationer och grupper. Men då tycker jag också att Sven-Erik Nordin skall dra konsekvenserna av det och i stället sortera in närradion under lokalradion, som vi har föreslagit.

SVEN-ERIK NORDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att jag och vpk har litet olika uppfattningar om hur man skall tolka begreppet demokrati, åtminstone såsom jag upplever den svenska demokratin. Det är uppenbart att vpk fortfarande hämtar en del impulser från andra håll och riktningar i världen än den demokrati vi under mycken möda byggt upp i det här landet. Det finns ingen anledning att fortsätta den debatten.

Jag övergår till att notera att Hilding Johansson återigen upprepar uttrycket att vi försöker göra ramarna snävare. Jag försäkrar att departementschefen, utskottet och jag själv inte anser att den nya formuleringen är någonting annat än en lagfästning av den praxis som Sveriges Radio redan tillämpar. Jag gör faktiskt anspråk på att vi får bli trodda på vårt ord. Skulle utvecklingen gå i en annan riktning lär vi nog få ta itu med den saken. Det här är, herr talman, måhända en onödig lek med ord. Det väsentliga är väl ändå att vi innerst inne har en bestämd uppfattning om vilken innebörd vi vill lägga in i de här orden.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! När nu både kulturutskottets och konstitutionsutskottets talesmän har tagit till orda kan det kanske vara naturligt att jag något kommenterar den debatt som hittills har ägt rum.

Socialdemokraternas förslag till organisation är inkonsekvent och i många avseenden illa genomtänkt. Man vägrar inse att de förändringar som har inträffat under den gångna avtalsperioden kräver att radio-TV-verksamheten ges nya ramar. Jag tänker då särskilt på lokalradions och utbildningsradions tillkomst. Socialdemokraterna föreslår att sändningsrätten helt skall tillkomma Sveriges Radio. Samtidigt föreslår man att utbildningsradion skall vara ett helt självständigt företag. Det är en säregen ordning. Eftersom det finns ett obestridligt samband mellan sändningstid och pengar finns det risk för att staten, som skall svara för pengarna till utbildningsradion, också måste lägga sig i sändningstiderna. Vårt förslag är här genomtänkt. Moderbolaget fördelar sändningstider och medel mellan bolagen.

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

Socialdemokraterna säger sig värna extra mycket om lokalradions självständighet och utveckling, och det vill man göra genom att låta lokalradion fortfara att vara ett dotterbolag till Sveriges Radio, som fortfarande ensamt skall ha sändningsrätten. Samtidigt vill man att staten skall specialdestinera pengarna till lokalradion. Vad blir det då av friheten för lokalradion?

Vårt förslag innebär, som jag förut sagt, att moderbolaget fördelar anslag och sändningstider mellan alla programföretagen. Moderbolaget blir den enda kontaktpunkten mellan statsmakterna och radioföretagen. Det innebär den minsta risken för statlig påverkan på programpolitiken. Programföretagen blir jämställda i förhållande till moderbolaget.

I socialdemokraternas modell ställs lokalradion och utbildningsradion i strykclass.

Vid sidan av det nyss nämnda huvudmotivet – att skapa en radio- och TV-organisation som tar hänsyn också till lokalradions och utbildningsradions behov för framtiden – har ett huvudsyfte med propositionen varit att stärka radions ställning, att låta den komma fram ur TV:s slagskugga. Detta sker bäst genom att låta radion bli ett särskilt företag, med egen teknik och egna redaktioner utanför Stockholm.

Socialdemokraterna hävdar nu att radion skulle få en försvagad ställning genom att den fråntas sin egen distriktsorganisation. I debatten tycks man ha glömt bort att radion inte alls har någon distriktsorganisation i dag. Sveriges Radio har distrikt, som är direkt underställda radiochefen. Distrikten skall producera program för både radio och TV.

Socialdemokraterna vill att distrikten skall få en starkare ställning. Men det är en förstärkning som samtidigt innebär en försvagning av hela radions ställning.

Propositionen och utskottsmajoriteten ger riksradien en styrkeposition då det gäller att avgöra hur programverksamheten ute i landet skall vara organiserad. Radion får själv avgöra hur många och hur stora redaktioner man skall ha ute i landet eller om man skall välja att söka samarbete med lokalradion och med TV-företaget. Framför allt vill vi slå vakt om de två ljudradioföretagens möjligheter att samarbeta med varandra, på frivillighetens grund och på villkor som de själva bör ha frihet att utforma. Det vore förmåtet av oss att tro att vi kan överblicka vilken lösning som är bäst i en framtid. En sak kan vi i varje fall med säkerhet konstatera. Lokalradion har de bästa möjligheterna att bygga ut ett finmaskigt bevakningsnät över hela landet. TV kan här aldrig erbjuda samma möjlighet. Det måste därför vara gålet att – som socialdemokraterna vill – fjättra riksradien till TV-distrikten.

Man har sagt att den nya organisationen innebär mer byråkrati och ökade kostnader. Först vill jag säga att jag inte tror att mastodontorganisationer nödvändigtvis är billigast och mest effektiva. Det finns många exempel på att en verksamhet i mindre skala ger bättre utbyte. Det finns absolut ingen anledning att utgå från att den nya organisationen skall bli mer byråkratisk och mer dyrbar än den nuvarande. Den nya organisationen skall självfallet inte innebära en fyrdubbling av det nuvarande Sveriges Radios organisation.

Syftet med uppdelningen i flera bolag är bl. a. att förkorta beslutsvägarna. Om man tar vara på den nya organisationens möjligheter, bör byråkratin kunna minskas. Och det är Sveriges Radio som skall genomföra den nya organisationen. Vi har ingen anledning att i detalj linjera upp administration och beslutsvägar inom koncernen.

Georg Andersson visade nu en plötslig generositet mot Sveriges Radio, som i historiskt perspektiv kan verka något förvånande. Varför gjorde Georg Andersson aldrig någonting för att tillföra ytterligare resurser då socialdemokraterna var i majoritet i riksdagen? Var det inte så att socialdemokraterna häromåret röstade emot en förstärkning med 30 miljoner till Sveriges Radio? Med den linjen skulle Sveriges Radio i dag ha haft 30 miljoner plus årligt påslag mindre varje år för programverksamheten. I dag bjuder man över – och det har man rätt att göra. Socialdemokraternas förslag innebär dock att man litet lättsinnigt tömmer mera pengar ur radiofonden.

Och så till demokratibegreppet.

Propositionens förslag till demokratiparagraf i radiolagen är i allt väsentligt hämtat från radioutredningen. Bakom utredningens förslag stod inte bara de borgerliga ledamöterna utan också den socialdemokratiske ordföranden Hans Löwbeer och den socialdemokratiske riksdagsledamoten Ingemar Leander. Formuleringen utarbetades under medverkan av den socialdemokratiske statsvetaren professor Jörgen Westerståhl.

Vad var då radioutredningens skäl för att föreslå en ändrad lydelse? Det nya är i själva verket inte kravet på att radio och TV skall hävda det demokratiska statsskicket. På just det sättet har paragrafen hittills tolkats av Sveriges Radio. Det i sak nya är i stället det andra ledet: ”— — — principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet.”

Skälet till att utredningen fann sig behöva föreslå en sådan precisering av demokratibegreppet var den omfattande kritiken mot Sveriges Radio för att man inte ansåg sig kunna vara partisk till förmån för jämställdheten mellan könen och för att man i alltför hög grad tillät slappt underhållsväld i programmen.

Utredningen stod inför starka krav på att dessa frågor skulle markeras särskilt i avtalstexten. Utredningen ansåg att sådana formuleringar skulle bli alltför inskränkande på företagets frihet och att det fanns risk för att yttrandefriheten skulle kunna inskränkas. I stället valde utredningen att göra en markering i demokratiparagrafen.

De som kritiserar den föreslagna formuleringen läser sällan hela paragrafen utan stannar vid den första hälften, den del som inte är ny.

Man påstår att den nya lydelsen skulle tvinga Sveriges Radio att i alla sammanhang hävda just det statsskick som vi har valt i Sverige, med parlamentarism, kommunal självstyrelse och annat. Självfallet förhåller det sig inte så. Vad radio och TV åläggs att vara partiska till förmån för är inte någon speciell demokratisk teknik utan, just som det står, ”det demokratiska statsskickets grundidéer”.

Till yttermera visso står detta uttryckligen understruket i förarbetena, i

propositionstexten och i radioutredningens förslag, som propositionen hänvisar till.

Hur detta kan tolkas som en inskränkning av yttrandefriheten är fullständigt obegripligt.

GEORG ANDERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jan-Erik Wikström skrev en artikel i Expressen i går; den har återopats tidigare här i dag. I den artikeln hävdar han att en skillnad mot den nuvarande situationen blir att även kvinnornas rättigheter skall värnas med den nya lagformuleringen. Han har nu i sitt inlägg återkommit till samma tes. Jag frågar mig då: Menar verkligen Jan-Erik Wikström att den nuvarande utformningen av radiolag och avtal inte ålägger Sveriges Radio att värna kvinnornas rättigheter? Jan-Erik Wikström har ju varit ledamot av radionämnden en tid. Ansåg han sig då inte ha något stöd i lag och avtal för att kritisera program som var diskriminerande mot kvinnor?

Det här är en intressant fråga. Den har behandlats tidigare i riksdagen, och kulturutskottet hade i anledning av motioner i ärendet anledning att skriva följande i sitt betänkande nr 32 år 1976: "Utskottet — — vill dock påpeka att föreskrifterna i nuvarande radiolag och i avtalet mellan staten och Sveriges Radio om att företaget skall iakttä saklighet och opartiskhet samt hävda de grundläggande demokratiska värdena självfallet inte är förenliga med en könsdiskriminerande behandling vare sig den riktar sig mot kvinnor eller män."

Så skrev utskottet i mars 1976, och bland undertecknarna fanns Jan-Erik Wikström. Han satt med i utskottet och formulerade denna skrivning med hänvisning till nuvarande formulering av avtal och lag. Jag kräver nu att Jan-Erik Wikström förklarar sig. Här försöker han i sista stund hitta ett försvar för den omotiverade nya formuleringen, och han använder då samma argument för denna som han använde till förmån för den gamla formuleringen 1976. Detta är något egendomligt för oss som nu har försökt följa den här diskussionen en tid.

Låt mig kommentera några andra inslag i Jan-Erik Wikströms senaste anförande. Han säger att socialdemokraterna är inkonsekventa och har ett illa genomtänkt förslag. Jag kan säga att vi på samtliga punkter har ett starkt stöd av remissopinionen. Vi har vid utskottsbehandlingen fått starkt stöd från de opinioner som givit sig till känna där. Jag tycker att detta borgar för att vårt förslag inte är så illa genomtänkt. Däremot tycks propositionen ha tillkommit mycket hastigt över jullovet.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tar gärna olika talare på orden, och jag har försökt göra det under denna debatt. Men tyvärr nödgas jag än en gång peka på den motsägelse som finns mellan nyformuleringen och förklaringen att den skall tolkas som om den gamla formuleringen stod kvar. Jag tycker fortfarande att det är meningslöst att ändra en sak och samtidigt förklara att ändringen ingenting innebär i sak. Varför skall man då ändra, om man inte helt enkelt

tycker att det är roligt att se någonting nytt? Men det kan knappast vara motiv för en lagstiftare.

Jan-Erik Wikström åberopade tre personer, som han väl uppfattade som auktoriteter på detta område, nämligen Hans Löwbeer, Ingemar Leander och Jörgen Westerståhl. Jag har respekt för dem alla tre, och självklart har de rätt att föra fram sina meningar. Men jag kan inte upphöja någon av dem till en sådan auktoritet att jag endast för att de intar en ståndpunkt skulle ansluta mig till den. Enligt ett vanligt källkritiskt resonemang får man väl betrakta den socialdemokratiska gruppmotionen såsom ett bättre uttryck för den socialdemokratiska uppfattningen än dessa personers synpunkter.

Jag har varit inbegripen i diskussioner med Jörgen Westerståhl om demokratibegreppet. Nu finns han inte här i kammaren, och följaktligen skall jag inte polemisera mot honom. Det demokratibegrepp som han rör sig med innebär att man begränsar demokratin till att avse endast statsskicket och inte samhället i övrigt. Men i den svenska riksdagen talar vi nu allmänt om företagsdemokrati, ekonomisk demokrati osv. Det är värden som vi har fört in i denna debatt och som sedan – särskilt efter 1967 för att använda Sven-Erik Nordins årtal – har betytt väldigt mycket.

Sedan fäste jag mig också vid att utbildningsministern i hög grad uppehöll sig vid det omtalade tillägget. Jag har tidigare sagt att jag i sak står bakom detta. Men varför skall man då inte ta upp allt det andra som också finns infört i grundlagen utan endast dessa formuleringar som återfinns i den nuvarande regeringsformen? Om man gör en sådan uppräknings, måste man göra den fullständig. I annat fall finns det anledning att fråga varför inte också andra värden som hör till demokratis grundvärden ingår.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman Jag konstaterar att Jan-Erik Wikström har en annan förklaring än de föregående talarna till att man snävat in demokratibegreppet. De övriga talarna har sagt att det rör sig om formaliteter och preciseringar men inte några inskränkningar.

Jan-Erik Wikström framhåller att det har varit svårigheter vid tolkningen och att det utbildats en praxis, som då skulle innebära att man inte kan vara partisk så till vida att man bekämpar kvinnoförtryck och liknande företeelser i samhället. Jag kan visst hålla med honom om att det finns programinslag i Sveriges Radio som, för den händelse man tillämpar denna paragraf om att värna om de demokratiska värdena, bestämt skulle utgå, därför att de redovisar en kvinnouppfattning och innehåller ett underhållningsväld som inte kan anses stå i överensstämmelse med denna paragraf. Men det, menar jag, behöver inte innebära att man snävar in begreppet. Tvärtom, som så många tidigare har framhållits, ger det gamla uttrycket "de demokratiska värdena" en betydligt större handlingsfrihet och en betydligt större möjlighet att slå vakt om jämställdheten, att slå vakt om den ekonomiska demokratin och inte minst att också skildra tredje världens unga stater på ett rimligt och vettigt sätt.

Sedan var Jan-Erik Wikström inne på radion igen och hävdade att

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

propositionen syftar till att stärka radions ställning. Det går ju inte att komma ifrån att det i dag finns ett nära samarbete mellan radio och TV ute i distrikten, ett samarbete som man nu slår sönder. Uppsplittningen innebär att man måste bygga upp nya organisationer på var sitt håll. Jan-Erik Wikström hävdar att det visst inte kommer att kosta pengar, att det visst inte kommer att innebära ökad byråkrati. Tvärtom, säger han, kommer byråkratin att minska genom att man tvingas bygga upp fyra nya fristående företag.

Det är litet oroväckande i det längre perspektivet, om Jan-Erik Wikström tror att uppsplittningen kommer att innebära sänkta kostnader. Vi fick över huvud taget inte något som helst besked från Jan-Erik Wikström när det gäller kostnadsfrågorna och hur man skall kunna finansiera alla de förslag och de vackra målsättningar som ställs upp i propositionen med de njugga penningmedel som ställs till förfogande.

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Georg Andersson undrade på vad jag byggde det resonemang som jag fört om demokratiparagrafen. Sveriges Radio har tolkat den gamla demokratiparagrafen så att den inte gör det möjligt för radion att vara partisk till förmån för jämställdhet. Det har man dokumenterat i en skrivelse; jag minns nu inte om den var riktad till jämställdhetsdelegationen eller var ett svar på ett brev från Fredrika-Bremer-förbundet. Detta kan tyvärr inte kulturutskottet ändra på genom ett allmänt uttalande. Det är den tolkning som Sveriges Radio har gjort, och det var detta som låg bakom att radioutredningen arbetade med denna fråga.

Om man nu alltså vill att Sveriges Radio skall vara partisk till förmån för jämställdhet så krävs det ett klarläggande, och det har radioutredningens majoritet velat göra. I övrigt är det ingen ändring i förhållande till den gamla regeln.

Hilding Johansson säger nu att den socialdemokratiska partimotionen väger tyngre än radioutredningens majoritet. Ja, jag räknar inte antalet huvuden, men jag vill inte frångå Jörgen Westerståhl, Hans Löwbeer och andra någon auktoritet, utan jag vill gärna titta på vad de faktiskt står för. Jag är övertygad om att de var borta av en god vilja att underlätta för Sveriges Radio att bl. a. bevaka jämställdhetens principer.

Nu gör inte vi något stort nummer av detta i propositionen, för det kan ju finnas skäl för både det ena och det andra, utan det är Hilding Johansson som blåser upp det så enormt. Men tag då den diskussionen med Jörgen Westerståhl, för jag vill inte underkänna hans auktoritet på det här området.

Jag vill gärna försvara utredningens majoritet. Jag tycker att den har gjort ett gott arbete, när den har försökt underlätta för Sveriges Radio att vara partisk till förmån för jämställdheten. Ungefär så enkelt är det.

Eva Hjelmström undrar hur man nu skall finansiera detta. Svaret är: Genom de licensmedel som står till förfogande – alltså det belopp man hade i fjol plus kostnadskompensation plus 50 nya reformmiljoner. Sveriges Radio har fullständig frihet att använda de pengarna. Vi vet inte hur mycket man

kommer att satsa på lokalradio, hur mycket man kommer att satsa på regional-TV osv., och vi tycker inte att det är riksdag och regering som skall avgöra detta, utan det skall företaget göra självt.

Sedan vill jag gärna tillägga, eftersom jag inte hann med det i mitt förra inlägg, att det kan vara viktigt att komma med ytterligare ett klarläggande när det gäller kravet på opartiskhet, saklighet och balans i programverksamheten. Ett program eller ett programinslag som sänds av ett programföretag kan inte balanseras av ett program eller programinslag som sänds av ett annat programföretag. Detta innebär t. ex. att ett program som sänds av utbildningsradion inte kan balanseras av Sveriges Radios radio- eller TV-program. En sådan regel tillämpas redan i dag.

Utgångspunkten för hur man skall bedöma om programverksamheten i ett företag har balans skall vara vad som framstår som naturligt för publiken. Den som skall pröva frågor om balans skall således sätta sig i publikens ställe och inte i programföretagets ställe. Han skall ta ställning till om den som har tagit del av det partiska programmet har haft rimlig möjlighet att känna till existensen av det balanserande programmet. Så är fallet exempelvis i den löpande nyhetsförmedlingen, i en programserie eller i fråga om program till vilket programföretaget hänvisar i samband med sändningen.

Detta innebär ett krav på att programföretagen planerar partiskheten. Eller med andra ord att den producent som framställer ett partiskt program före sändningen försäkrar sig om att motbalans finns och att hänvisning till det balanserande programmet sker i de fall det inte är fråga om löpande nyhetsförmedling eller en programserie.

En sådan planering bör ske redan i dag. Det kan inte vara rimligt att programmakarna i efterhand går och letar efter program som kan ha balanserat ett redan sänt program.

Sammanfattningsvis: Det är alltså även i fortsättningen fritt fram för alla tänkbara udda synpunkter och ståndpunkter, så länge man också släpper fram motsidans argument.

HILDING JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Säkert är förslaget från majoriteten inom utredningen uttryck för en god vilja. Men om denna goda vilja leder fel, så tycker jag man skall kritisera den. Jag har den allra största respekt för Jörgen Westerståhls kunskaper om demokrati, men jag förbehåller mig rätten att ha en annan uppfattning.

Nu är det dock inte Jörgen Westerståhls uppfattning vi diskuterar, utan det är regeringens och utskottsmajoritetens. Det är de som lagt förslaget, och de får ta ansvaret för det.

När jag sedan återopat den socialdemokratiska gruppmotionen var det inte för att räkna några huvuden, som utbildningsministern fått för sig, utan för att jag betraktade det mera som ett uttryck för socialdemokratins uppfattning på denna punkt än de tre personers mening som Jan-Erik Wikström återopade.

Av det senaste inlägget från utbildningsministerns sida framgick att det

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

egentligen var ett skäl som bestämt hans ställningstagande, nämligen att man skulle få ett klart uttryck för tanken på jämställdhet mellan könen och att Sveriges Radio-TV skall vara partiskt på denna punkt. Jag delar den uppfattningen att Sveriges Radio skall vara partiskt på den här punkten. Men om nu detta var det enda skälet, varför har man då fört in begreppet "det demokratiska statsskicket"? Kan inte könslikställigheten räknas in i de demokratiska värdena? Detta sker ju i vår regeringsform. Skall inte Sveriges Radio kunna tolka detta utifrån den regeringsform som riksdagen har antagit?

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Utbildningsministern tog Sveriges Radio till intäkt för att avvisa den tidigare formuleringen om de demokratiska värdena. Där tror jag dock att utbildningsministern skall se upp litet, för såväl Sveriges Radios styrelse som dess medarbetare i SIF-klubben är helt överens om att avvisa det nya förslaget och visar på att det innebär en inskränkning. I själva verket var det ju inte heller Sveriges Radio som utbildningsministern lutade sig mot utan Jörgen Westerståhl, och det tycker jag är tämligen ointressant i sammanhanget.

Låt mig sedan gå över till något betydligt intressantare, nämligen detta med pengarna. Där vidhåller jag mitt tidigare förslag om en enkel lektion i matematik. Utbildningsministern hänvisar till 50 miljoner i reformpengar. Som jag framhöll tidigare skall emellertid de pengarna till icke oväsentlig del kunna användas i programproduktionen i kvalitetshöjande syfte. De skall också användas till att bygga ut den regionala riksprogramproduktionen med en veckotimme. Likaså skall de räcka till att starta regionala TV-sändningar inom en region. De skall också räcka till att bygga ut ett mindre dagblock i TV och att förstärka lokalradion osv. Jag skulle kunna göra uppräknningen ännu längre. Men bara omorganisationen kostar i runda tal 20 miljoner. Sedan tillkommer ökade kostnader för personalutbildning i samband med omorganisationen. Vidare finns det en rad eftersatta behov. Därefter finns lokalradions krav. Den har länge suttit på svältkost. Jag frågar mig: Hur skall 50 miljoner räcka till allt detta?

GEORG ANDERSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker det är litet märkligt att Jan-Erik Wikström så lättsinnigt viftar bort det uttalande som ett enigt kulturutskott gjorde 1976 och som han själv var med om att formulera. Det gör att man som kulturutskottsordförande blir litet betänksam. Om det är så man hanterar utskottsbetänkanden i övrigt, så är det nedslående, minst sagt.

Sedan har Jan-Erik Wikström kommit tillbaka några gånger och välvilligt sagt en del vackra ord om lokalradion. Men får jag där ändå markera att lokalradion behandlas snävt i propositionen. Vi vill i vår motion och genom våra reservationer prioritera utvecklingen av lokalradion. Propositionen har skapat mycket stark oro inom lokalradioföretaget, som har fått snäva ramar och pekpinningar om att man inte bör bygga ut underredaktioner. Nu har

emellertid ett enigt utskott sagt ifrån att sådana pekpinnar skall inte regeringen använda. Lokalradion ges också i uppdrag att fungera som någon sorts distriktsorganisation inom ljudradion, och det medför risk för att lokalradion inte kommer att kunna fullgöra sin funktion som verkligt lokal radio.

Slutligen ytterligare några ord om organisationsförändringen, en fråga som jag också tycker att Jan-Erik Wikström hanterar lättsinnigt. Han säger att våra förslag är illa genomtänkta, men han presenterar ingen kostnadskalkyl för sitt eget förslag. Vi har nu inhämtat vad omorganisationen kan innebära, och man har sagt oss att organisationsförändringen medför att ca 1 350 anställda i Stockholm och i distrikten får väsentligt ändrade arbetsförhållanden. En lång rad väl fungerande arbetsgrupper bryts upp. I flertalet fall blir det fråga om lokalmässiga förflyttningar, i ett antal fall kan det bli fråga om byte av arbetsuppgifter eller yrke, och omorganisationen kommer under lång tid att gå ut över den egentliga programverksamheten. Det är detta som är det allvarliga, att man ödsplar tid, kraft och pengar på en omorganisation som egentligen bara regeringen vill ha. Och så förhindrar man på det sättet att programverksamheten utvecklas. Organisationsförändringen innebär en personalökning i storleksordningen 100 personer och en kostnadsökning på uppskattningsvis 20 miljoner per år. Vad har Jan-Erik Wikström för underlag när han sedan säger att detta inte är någon stor affär, att detta inte behöver kosta mer än marginella summor övergångsvis?

Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Herr talman! Först vill jag till Georg Andersson säga att man faktiskt inte kan stifta lagar genom att göra uttalanden i ett utskottsbetänkande. Det är självfallet riktigt vad kulturutskottet sade för några år sedan, men det väsentliga är om det är tillräckligt för att Sveriges Radio skall kunna vara partisk till förmån för jämställdheten.

Jag är glad över att Hilding Johansson något har tonat ner aggressiviteten och i likhet med mig och andra diskuterar det här som två olika sätt att formulera någonting om vilket vi i sak är överens. Den här debatten har fyllt en stor funktion om vi har kommit därhän. Litet äreräddning tycker jag ändå att det har blivit för de socialdemokratiska ledamöternas i radioutredningen goda vilja och omsorg om Sveriges Radios integritet.

Så till det där med pengar. Eva Hjelmström gör det lätt för sig när hon räknar upp allt som skall hända under hela avtalsperioden och jämför det med de 50 miljonerna. Men medelsanvisningen 50 miljoner avser ju det första året, och vad vi talar om i propositionen är sådant som skall hända under den här sju-åttaårsperioden.

Det har sagts att Sveriges Radio skulle ha lämnat kostnadsuppgifter om vad omorganisationen skulle kosta. De beräkningarna avsåg – och några andra siffror har jag inte sett – en helt annan organisation än den som föreslås i propositionen: en organisation utan moderbolag och utan möjlighet till byte av tjänster mellan programbolagen. De siffrorna är ganska ointressanta i det här sammanhanget.

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

Det vore nyttigt att tala om vad omorganisationen faktiskt kommer att innebära. Jag tror att det är klara överdrifter i debatten när det gäller förändringarnas karaktär och storleksordning – det är faktiskt inte fråga om så våldsamma förändringar. En ganska framstående radioman sade vid ett tillfälle "off the record": Detta är naturligtvis en logisk organisation. Det enda felet är att inte vi på Sveriges Radio själva har kommit på den här modellen. Så kan man också uttrycka det.

I en sådan här debatt, herr talman, betonar man skillnaderna mellan partierna, det blir om reservationerna som man talar. Men det viktiga är ju inte vad som skiljer oss åt utan vad som förenar oss. Det som skiljer oss åt rör sig mest om organisatoriska frågor, som man kanske rent av kan våga beteckna som detaljer, även om de självfallet inte är oviktiga.

Men vi är ense om alla grundläggande principer för hur radio och TV skall arbeta i vårt land: integritet, publicistisk frihet, styrka mot alla yttre påtryckningar.

Radions och televisionens speciella ställning gör att vi måste ställa krav på att verksamheten skall präglas av saklighet och opartiskhet. Det är vi också helt ense om.

Finansieringen är vi också ense om; ingen reklam utan endast mottagaravgifter och för vissa delar – utbildningsprogram och utlandsprogram – skattefinansiering.

Vi är ense om mera pengar till programverksamheten, det är bara beloppen som skiljer sig åt.

Vi är också ense om en ökad decentralisering av programsvaret och om en ökad geografisk decentralisering genom satsning på distrikten.

Vi är ense om att bygga ut lokalradio och regional-TV.

I själva verket är vi också ense om mycket då det gäller organisationen. Vi är ense om att lokalradio och övrig radio och TV skall höra hop i en koncern, även om vi är ense om antalet dotterbolag.

Vi är även ense om att lokalradion och utbildningsradion skall vara självständiga i sin programverksamhet, men vi vill inte gå så långt att vi gör utbildningsradion till ett helt självständigt företag.

Man kan, efter en debatt där vi har talat väldigt mycket om skillnaderna i åsikter, också säga att vi i själva verket är ense om det mesta. Det känns riktigt att även understryka det.

Förste vice talmannen anmälde att Eva Hjelmström och Hilding Johansson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

TYRA JOHANSSON (s):

Herr talman! Låt mig först bara säga till Jan-Erik Wikström att de uppgifter som socialdemokraterna i kulturutskottet här lämnat angående kostnadskonsekvenserna har utskottet fått under utskottsarbetet, alltså efter propositions-skrivningen.

I övrigt tänker jag ägna mig åt de tre socialdemokratiska reservationerna nr

8, 9 och 11, som handlar om egenproduktion, våld och publikkontakt.

I propositionen diskuterar utbildningsministern förhållandet mellan egenproduktion och främmande produktion. Han redogör något för vad som sagts i remissvaren om detta. De flesta remissinstanser har förordat en ökad egenproduktion. Anledningen är att så många utländska program är undermåliga. Det är också där som det mesta underhållningsvåldet förekommer. Som sagts förut i dag är ett av de kulturpolitiska målen att motverka kommersialismens negativa verkningar. Det borde alltså vara självklart att gå in för en minskning av import av denna typ. En anledning att använda sig av mer främmande produktion är att den i allmänhet blir billigare. Utbildningsministern säger emellertid att det inte endast är av ekonomiska skäl som han är positiv till en så hög andel främmande produktion, utan han menar att man härigenom skall kunna ge den svenska publiken vidgade kontakter med skilda utländska förhållanden och miljöer.

Det låter väldigt bra, men så fungerar det ju inte, utan det är nog snarare så att utbildningsministern i denna argumentation gjort en dygd av nödvändigheten. Han är inte beredd att ge Sveriges Radio erforderliga pengar, och så blir resultatet i stället detta att vi får en mängd relativt billiga men undermåliga program utifrån. Vi är rädda för en därmed följande förflackning av programutbudet.

Vi noterar också att den ökade regionala produktionen kommer att ge möjligheter till öknings av produktionen också i Stockholm. Från Sveriges Radios sida har man påpekat att det inte är möjligt att öka omfattningen av gestaltande program och annan tung produktion utan väsentligt bidrag från Stockholmsproduktionen. Den socialdemokratiska oppositionen i kulturutskottet menar alltså att Sveriges Radio måste ges ekonomiska möjligheter att öka egenproduktionen för att därigenom kunna motsvara sitt kulturpolitiska ansvar.

Jag yrkar bifall till reservationen 8.

Det har förvånat oss att utbildningsministern tagit så lätt på våldsskildringar och våldsinslag i TV-programmen. Han menar att inga entydiga slutsatser kan dras av publicerade undersökningar. Av utredningar som gjorts av Sveriges Radio kan vi emellertid inhämta så klara bevis, att vi finner det högst anmärkningsvärt att utbildningsministern kan ta ett så allvarligt problem med en klacksparck. Än mer förvånande var det att finna, att kulturutskottets borgerliga majoritet inte heller ville ta kraftfullare tag i detta. Och nu har utskottsmajoritetens talesman, Per Olof Sundman, ivrigt försvarat propositionens svaga skrivning. Varför måste ni invänta så otvetydiga bevis? Varför är de här programmen så viktiga för er?

Just den billigare, utländska produktionen har i TV medfört ett stort utbud av underhållningsvåld. Man kan fråga sig vad dessa program egentligen har för syfte, om de över huvud taget har något existensberättigande i vår TV. Det borde vara en självklarhet att skilja på underhållning och våld. Vi menar inte att Sveriges Radio skall skydda svenska folket från vetskapen om att det finns våld i världen. I nyhetsprogrammen är det nödvändigt för objektivitetens och informationens skull att visa på våldet här hemma och ute i världen. Men när

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

man gör våldet till underhållning kommer vi i ett helt annat läge.

Utbildningsministerns skepsis till trots är det alltså i dag väl dokumenterat att sådan underhållning är skadlig för barn och ungdomar. Av de utredningar som gjorts av forskare vid Sveriges Radio framgår det att huvuddelen av dem som tittar på TV är barn mellan 9 och 14 år. Det framgår också att det är barn med sociala problem som löper den största risken att påverkas av det importerade underhållningsvåldet. Barn med trasiga hemförhållanden ser helst på vuxenunderhållning, exempelvis de amerikanska och engelska serierna. De blir matade med idealbilder av främmande lyxmiljöer, glorifierat våld och förlegade könsroller. Det ligger i sakens natur att just dessa barn inte hindras av föräldrarna att se på program som är olämpliga för dem. I stället visar undersökningarna att dessa barn ser mycket litet på de speciella barnprogram som är tillrättalagda för dem.

Inom TV 2 importerar man nu ca 70 % av alla underhållningsprogram, och de egenproducerade blir allt färre. Den programforskning som hittills genomförts visar alltså att det är barn vilkas föräldrar har låg social status och dålig ekonomi som ser mest på TV. Det är också dessa barn som lättast blir påverkade av programmens innehåll. Just dessa barn ser speciellt mycket på våldsfilmerna – och det gör också aggressiva, deprimerade och ångestladdade barn. Barn som känner otrygghet och har svårt med kontakter med jämnåriga är särskilt mottagliga för TV:s värderingar. Utredarna konstaterar också att TV-våldet har långsiktig påverkan. Våldsprogrammen gör de unga tittarna mer avtrubbade och likgiltiga än tidigare – man accepterar våldet som en lösning av konflikter.

Det är alltså en skrämmande bild av TV:s makt och inflytande som målas upp i dessa undersökningar. Det framgår klart att det är barn som redan är i riskzonen som påverkas mest. En rad av dessa utlandsproducerade program innehåller helt enkelt andra värderingar än vad vi har här i Sverige. Detta är ett argument såväl för vad jag förut sagt om ökad egenproduktion som för vad jag nu vill övertyga kammarens ledamöter om, nämligen att riksdagen bör ge regeringen till känna vad vi sagt i vår reservation rörande underhållningsvåldet i televisionen.

Jag yrkar därmed bifall, herr talman, till reservationen 9.

I reservation nr 11 talar vi om vikten av bättre kontakt mellan Sveriges Radio och dess publik. Radioutredningen underströk vikten av detta, och i vår partimotion nr 1796, som det tidigare hänvisats till ett antal gånger i den här debatten, tar vi upp även denna fråga. Men det förslag om regionala publikråd som utredningen lade fram kritiserades av remissinstanserna. Man menade att det skulle bli en alltför tungrodd organisation och att ansvarsfördelningen skulle bli oklar. Utbildningsministern har heller inte gått på detta förslag och menar i stället att dotterföretagen årligen skall inbjuda moderbolagets ägare, dvs. folkrörelserna, pressen och näringslivet, till konferenser om den egna programverksamheten. Vi har i vår motion anslutit oss till vad Sveriges Radio föreslog i sitt remissvar, nämligen publikforum och de kontakter med organisationer, näringsliv och skolor som anordnas i anslutning till publikträffarna. Vi anser att det bör vara en uppgift för Sveriges

Radio att finna formerna för att ytterligare fördjupa och förstärka publikkon-
taktarna. Vad vi sålunda anfört föreslår vi riksdagen att ge regeringen till
känna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 11.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av
kammarens förhandlingar.

PER OLOF SUNDMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara kort beröra vad Tyra Johansson sade om
våldsprogrammen. Hon hävdade att våldsproblematiken avfärdas med en
klackspark i propositionen och att också utskottsmajoriteten gör det. Det är
ingen korrekt beskrivning. Vi intar – allihop i den här kammaren – samma
negativa hållning till underhållningsvåld i television och för den delen även
på film och i seriemagasin. Den enda punkt där vi skiljer oss åt litet grand är
när reservanterna säger att forskningen är helt enig om att våldsprogrammen
har skadliga konsekvenser. I propositionen skrivs något försiktigare,
nämligen att forskningens resultat icke är entydiga. Detta är en korrekt och
seriös beskrivning. Jag vill gärna upprepa att videogramutredningen sedan
ungefär ett år tillbaka ivrigt har sysslat med denna fråga och håller på att
sammanställa material. Det beskriver också att forskningen icke är entydig.
Men detta är ett oerhört stort och komplicerat område. En sak är vi alltså ense
om: Det skall vara så lite våldsunderhållning som möjligt i Sveriges Radios
program.

Jag varnade också i mitt första inlägg för att, när man resonerar om
våldsinslag i underhållningsprogram, överföra iakttagelser som har gjorts i
Amerika på svenska förhållanden. Vi har en annan programpolitik här i
Sverige och ett helt annat utbud av program. Det kan nämnas att vid en
undersökning startad i Amerika 1972 – jag har för tillfället glömt dess namn –
skulle man undersöka våldsutbudet i ett antal radioföretags TV-program.
Bland de uttagna radioföretagen var också Sveriges Radio. Sveriges Radios
program måste dock uteslutas ur undersökningen, av det enkla skälet att det
inte fanns tillräckligt med våldsinslag i programutbudet för att ta med
programmen i undersökningen.

Man brukar ibland tala om att man inte skall sparka upp öppna dörrar. Jag
vill i detta sammanhang varna för att man anstränger sig alltför mycket att
stänga dörrar som redan är stängda.

TYRA JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är ändå så, Per Olof Sundman, att forskningen numera är
enig på ett helt annat sätt än förut, och det är därför denna debatt har blivit så
mycket intensivare på senare år.

Nu säger Per Olof Sundman att det är värre i Amerika, det går inte att
jämföra osv. Men faktum är att det trappas upp mera här, och dessutom är det
just amerikanska program med många våldsinslag vi får se mycket av.

Jag förstår fortfarande inte varför ni är så rädda att ta i litet i denna fråga,

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

*Radions och tele-
visionens fortsatta
verksamhet, m. m.*

som nu Per Olof Sundman säger att han tycker är viktig. Han säger att utbildningsministern också har tyckt det. Vi fick en bättre skrivning så småningom i utskottsbetänkandet, men ni ville ändå inte gå med oss så långt som att ge detta till känna. Jag förstår inte riktigt varför ni inte vill ta i, om ni verkligen är lika eniga som vi om att underhållningsvåldet måste tas bort så långt det går i TV.

PER OLOF SUNDMAN (c) kort genmäle:

Herr talman! Diskussionen är egentligen akademisk på den här punkten. Det är mycket möjligt att vi kunde ha enats om den skrivning som finns i den socialdemokratiska reservationen. Men jag tycker det ser litet lustigt ut om riksdagen ger till känna någonting som skrivs i propositionen.

TYRA JOHANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Men, Per Olof Sundman, det sägs ju inte klart ut i propositionen. Man talar där om försiktighet m. m. Vi menade att det var för svagt skrivet – det var det som var felet.

GUNNAR RICHARDSON (fp):

Herr talman! När det gäller radions och televisionens fortsatta verksamhet finns det skilda meningar i en viktig fråga – den gäller den organisatoriska ramen för verksamheten – och därtill i en rad relativt obetydliga detaljfrågor. I flera fall är skillnaderna små, för att inte säga i det närmaste obefintliga. I något fall har i sak oväsentliga skillnader i den allmänna debatten tilldragit sig ett obegripligt stort intresse och tillmätts en stor betydelse som saknar all rimlig grund. Detta gäller förslagen till ändringar i radiolagen.

Det ligger i sakens natur att debatten rör de frågor som man är oenig om. Detta kan då lätt tolkas så, att meningsskillnaderna om hur radio- och TV-verksamheten i vårt land skall utformas är mycket större än de i själva verket är. – Det man är enig om glider man lätt över eller berör inte alls.

Det finns därför skäl att notera att det nu råder allmän enighet om den väsentligaste av alla principer, nämligen principen om en fri och ansvarig rundradio i allmänhetens tjänst. Friheten knyter an till den demokratiska traditionens grundläggande idéer om fri opinionsbildning och vidsträckt yttrande- och informationsfrihet. Markeringen av ansvaret betingas av den betydelse som etermedierna har i fråga om inte bara information och opinionsbildning utan också kulturverksamhet i vidare bemärkelse.

Det förhållandet att vi nu – till skillnad från när radiofrågan vid tidigare tillfällen varit aktuell, senast 1966 – inte alls diskuterat frågan om ett från staten helt fristående radio- och TV-företag har märkligt nog inte alls uppmärksamrats i debatten. Det är viktigt att konstatera att det råder allmän uppslutning kring tanken att radio- och TV-verksamheten i Sverige skall ske i allmänhetens tjänst.

Detta förhållande utgör den viktigaste utgångspunkten när det gäller att ta ställning till relationen mellan staten och de företag som ges rätten att bedriva rundradioverksamhet. En annan viktig utgångspunkt måste vara det faktum

att radio och television har en genomslagskraft som inget annat medium, att etermedierna har en betydelse för de enskilda människornas orientering i vårt samhälle och i hela vår omvärld – och därmed indirekt påverkande opinionsbildningen – som överträffar alla andra medier och att människornas behov av underhållning och förströelse av allehanda slag till den överlägset största delen tillgodoses genom radio och TV. Till detta kommer att den enda reella valmöjlighet en enskild människa har är att bestämma vilken knapp på radio- eller TV-apparaten han eller hon vill knäppa på eller knäppa av. Någon möjlighet till andra initiativ finns inte. Däri består radions och televisionens stora begränsning.

I ett system med en fri och i publicistiskt avseende oberoende radio och television ankommer det på programföretagen att utforma programmen inom de ramar som radiolagen och avtalen med staten ger. Dessutom förekommer allmänna uttalanden i såväl proposition som utskottsbetänkande som skall vara vägledande för programverksamheten. Det som främst karakteriserar de svenska radioföretagen är sålunda deras fria och oberoende ställning. Det är viktigt att notera att förhandsgranskning inte får förekomma, liksom att vi i framtiden får ett medelstilldelningssystem som garanterar största möjliga integritet. Allt detta förutsätter en vilja att följa de givna riktlinjerna och de gjorda överenskommelserna. Ansvaret är frihetens följeslagare.

Den nu gällande radiolagen utgår ifrån den förutsättningen att Sveriges Radio har ensamrätt att avgöra vilka program som skall sändas. Denna ensamrätt skall enligt 6 § utövas opartiskt och sakligt. I det avtal som träffats mellan staten och Sveriges Radio och som mera i detalj reglerar verksamheten heter det i 8 § att bestämmelserna om opartiskhet och saklighet skall tillämpas "med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet skall råda i rundradion".

Radioutredningen har i sitt betänkande föreslagit att denna bestämmelse skall föras in i radiolagen. Utredningen anför två skäl: dels att den är viktig för tillämpningen av de grundläggande kraven på saklighet och opartiskhet, dels att den skall gälla alla programföretag som har sändningsrätt.

Regeringen har följt radioutredningens förslag och föreslår sålunda att detta tillägg införs i radiolagen. Det är en viktig markering. Vad beträffar tillgodosendandet av kravet på opartiskhet i den föreslagna nya organisationen förhåller det sig så som här har påpekats av flera talare, att varje programbolag skall ha ansvar för att sändningsrätten utövas opartiskt och sakligt. Det innebär att ett program som sänds av ett programföretag inte kan balanseras av ett annat program, som sänds av ett annat programföretag. Detta är en naturlig konsekvens. Men det finns också skäl för en sådan tillämpning även inom den organisation som oppositionen vill ha. Man kan nämligen med fog fråga sig, om det är rimligt att ett klart partiskt program i TV som rör en kontroversiell fråga, t. ex. kärnkraftsfrågan, kan balanseras av ett program i radio, eller tvärtom. Det finns ju många som ofta ser på TV men sällan lyssnar på radio. Det finns också de som enbart lyssnar på radio. Man måste vidare räkna med att TV:n har en helt annan genomslagskraft än radion.

Är det f. ö. rimligt att en TV-producent gör ett öppet partiskt program i den fromma förhoppningen att det eventuellt skall balanseras av ett eventuellt kommande program i radio? Det skulle ju innebära att endast tillfälligheter skulle medverka till att radiolagens bestämmelser efterlevs.

Vad gäller de båda TV-kanalerna, så bör enligt föredragande statsrådet dessa jämföras i fråga om kraven på opartiskhet och saklighet. Det finns dock skäl att lägga märke till det påpekande som utbildningsministern gör i det att han framhåller att de båda kanalerna under vissa förutsättningar kan träffa överenskomelser om att balans skall åstadkommas mellan de båda kanalerna.

I den socialdemokratiska reservationen 12 och i vpk-motionen, liksom i anföranden här i kammaren av bl. a. Georg Andersson och Eva Hjelmström, hävdas att detta skulle innebära en kraftig inskränkning av den reella yttrandefriheten och risk för att programmen skulle bli utslätade. Möjligheten att göra kritiska reportage och kontroversiella program skulle kraftigt beskäras, heter det.

Dessa påståenden har därtill förekommit i framställningar av olika slag och i den allmänna debatten. Det märkliga är emellertid att några sakliga skäl för att resultatet verkligen skulle bli det befarade inte har framförts – så har ju inte heller skett i dagens debatt.

Utskottet har därför följdriktigt framhållit att farhågorna saknar all grund.

Ett partiskt program förutsätter skilda parter eller skilda meningar. Vad är det då som hindrar att man gör ett kritiskt och allt annat än utslätat program om en kontroversiell fråga – låt mig åter nämna kärnkraftsfrågan – och låter båda parter komma till tals, antingen i samma program eller i två program inom en inte alltför lång tidrymd? Varför skulle ett program bli utslätat, om båda parter i en stridsfråga får komma till tals? Det är väl snarare tvärtom. Vilket program blir mest utslätat, ett där Palme ensam – eller Fäldin ensam – lägger ut texten om energipolitiken eller ett program där de båda kombatanterna får mötas öga mot öga?

Detta tal om risken för utslätade och menlösa program har nu pågått i månader utan att man gett några sakskalet – det är på tiden att vi får höra argumenten.

Det bör också observeras att objektivitetskravet faktiskt sedan länge i vissa fall tillämpas också på enskilt program. Detta gäller bl. a. rätt till medverkan på grund av ämnets art, t. ex. i debatt mellan politiska partier – radion får ju inte utesluta något av partierna. Det gäller tillfälle för part att bemöta kritik i samma program och ensidig framställning i fristående program. I Lars Bergmans bok Radionämnden anser . . . ges många exempel på detta. För att allmänhetens förtroende för Sveriges Radio inte skall äventyras är det viktigt att man inte frångår denna praxis. Det är helt enkelt ett livsvillkor för ett radioföretag i allmänhetens tjänst. Eva Hjelmström påstod att en persons vägran att medverka i ett program skulle leda till att programmet inte kan sändas. Detta är inte sant. Enligt den praxis som sedan länge tillämpats förhåller det sig inte så. Någon ändring på den punkten kan inte komma i

fråga.

Det har ibland hävdats att programtiden skulle vara alltför begränsad för att det skulle vara möjligt att planera in sådana programinslag i kontroversiella frågor. Detta är inget hållbart argument. Under verksamhetsåret 1975/76 omfattade radions sändningar – de tre kanalerna tillsammans – 18 758 timmar. Siffran lär nu vara ännu högre. Det blir 51,4 timmar per dygn eller 360 timmar per vecka. Det går inte att hävda att det med den sändningsvolymen inte skulle vara möjligt att få utrymme för program som balanserar varandra.

Vad televisionen beträffar är visserligen sändningstiden kortare, men den är ändå ganska betydande. Av den tabell som jag visar på skärmen framgår att den enda kanal som vi hade 1960/61 i genomsnitt sände 24 timmar per vecka eller 3,4 timmar per dag. Sedan dess har TV 2 tillkommit, och båda kanalerna har fått ökad sändningstid. Verksamhetsåret 1975/76 uppgick den till 52,5 timmar per vecka i TV 1, 40,8 timmar per vecka i TV 2, sammanlagt 93,3 timmar per vecka. Motsvarande siffror gällande den sammanlagda sändningstiden per dag var 7,5, 5,8 resp. 13,3 timmar.

För att illustrera hur många halvtimmesprogram detta motsvarar har jag gjort den sammanställning som just nu visas på bildskärmen. Den genomsnittliga programtiden är säkerligen något längre än en halvtimme, men det spelar mindre roll. Vill man räkna med entimmesprogram, får man halvera talen. Denna tabell visar att den totala sändningsvolymen för en månad 1975/76 motsvarade 450 halvtimmesprogram i TV 1, 350 i TV 2 och 800 sammanlagt. Den slutsats man måste dra av dessa faktiska uppgifter är, att det inte går att på allvar hävda att det inte skulle finnas utrymme för programinslag som balanserar varandra i kontroversiella frågor. De högröstade protesterna klingar falskt och tomt. Sakligheten skall man aldrig behöva ge avkall på. Opartiskheten kan man utan svårighet nå i det samlade utbudet inom en TV-kanal under en begränsad tid, och inom hela TV-företaget går det ännu lättare. Om man därtill lägger den i radiolagen nya anvisningen att vid tillämpningen av denna paragraf en vidsträckt yttrandefrihet och informationsfrihet skall råda, så borde allt avsiktligt misstänkliggörande och allt dunkelt konspirationstänkande kunna förpassas till demagogins skräpkammare.

Kravet på opartiskhet gäller dock inte obetingat. Jag tänker då inte på de mest flagranta avstegen från denna princip, som att sportjournalisterna uppenbarligen kan få vara hur partiska som helst då Ingemar Stenmark eller Björn Borg firar sina triumfer, då Tre Kronor finns på plats i ishockeyrinken eller då det svenska fotbollslandslaget skall plocka poäng i VM-turneringar. Den ohejdade partiskhet och ogenerade chauvinism som präglar sportjournalistiken tycks inte besvära någon.

Nej, jag tänker på en annan, inte bara tolererad utan direkt rekommenderad partiskhet. Enligt gällande radioavtal åligger det Sveriges Radio att i programverksamheten hävda de grundläggande demokratiska värdena. Denna bestämmelse har självfallet inte inneburit något hinder för att skildra odemokratiska förhållanden eller att återge odemokratiska meningssytringar.

Den här, som radioutredningen uttrycker det, "ansetts innebära en skyldighet för Sveriges Radio att markera ett avståndstagande från eller att bemöta antidemokratiska uttalanden".

Denna fråga har ju återkommit i debatten i flera omgångar, beroende på att både konstitutionsutskottet och kulturutskottet har behandlat den. Jag skall begränsa mig till några få synpunkter.

Eftersom den nuvarande formuleringen ansetts oprecis, och då man därtill menat att den bör föras in i radiolagen och inte endast finnas med i avtalet, har radioutredningen sökt finna en precisare formulering. Det är ju en riktig ambition att i all lagstiftning söka nå största möjliga precision. Man har därvid tagit fasta på två sidor av demokratibegreppet, som man ansett vara de mest väsentliga i det här sammanhanget, nämligen det demokratiska statsskicket och respekten för människovärdet.

Vad gäller det demokratiska statsskicket har man velat ta fasta på vad man ansett vara kärnan i folkstyrelsens principer, dvs. fri åsiktsbildning, allmän och lika rösträtt samt fria och hemliga val. Man har uttryckligen markerat att formuleringen inte avser olika tekniker, t. ex. parlamentarism, folkomröstning eller kommunal självstyrelse. Utbildningsministern har ju också alldeles nyss markerat detta här.

Också uttrycket "det demokratiska statsskickets grundidéer" markerar detta. Genom tillägget "samt principen om alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet" ville radioutredningen fästa särskild vikt vid de sidor av demokratibegreppet som radionämnden vid några tillfällen hänvisat till i sin tolkning av demokratiparagrafen. Att man i vissa sammanhang markerar vissa sidor av begrepp av typen demokrati är naturligt – konstigare är det inte.

Eva Hjelmström och Hilding Johansson har frågat om begreppets innebörd. Jag tycker att man i det sammanhanget bör ha klart för sig huvudprincipen att Sveriges Radio skall vara opartisk och att det från denna ledande princip bör göras så få avsteg som möjligt.

Man har frågat efter exempel på oprecisa tolkningar av demokratibegreppet, och jag skall ge ett par exempel.

I en av de motioner som behandlats av riksdagen påstås att det i en reell demokrati också inläggs begrepp som rätten till arbete, till bostad och till social trygghet etc. – vad nu "etc." kan stå för. Allt detta är gott och väl och viktigt, men det är en annan sak. Även om inte alla menar att rätten till bostad ingår i demokratibegreppet, så finns det bevisligen en del som anser detta, och det är en onödigt oprecis innebörd.

Ett annat exempel på en oprecis innebörd av demokratibegreppet är den språkliga praxis som finns inom de kommunistiska s. k. folkdemokratierna. Vi vet alla att dessa regimer inte lever upp till de krav som man i de verkliga demokratierna ställer i fråga om bl. a. fri opinionsbildning. Diktatur är ett riktigare uttryck än demokrati i det sammanhanget.

Ett tredje exempel är de demokratiska strävandena i den tredje världen, vilka man talat om. Det är riktigt som det har sagts att det inte är någon speciell form av demokrati som skall värnas. Varje stat bör också kunna

komma fram till sin form av demokrati. Däremot kan vi inte bortse från grundidéerna, t. ex. fri opinionsbildning, fria och hemliga val, och vi kan inte annat än fördöma rasism och politiskt våld även om sådant förekommer i tredje världens nya stater, som försöker komma fram till ett demokratiskt styrelseskick.

Om vi inte fördömer detta värnar vi inte om de demokratiska värdena – då förräder vi dem i stället.

I den socialdemokratiska partimotionen liksom i diverse andra sammanhang har den tanken framförts, att en ny formulering skulle kunna leda till en annan tolkningspraxis inom radionämnden. Om det mot all förmodan skulle förhålla sig så har den möjligheten starkt begränsats genom konstitutions- och kulturutskottets yttranden. I det förra yttrandet framhålls att det inte är avsikten att den nya formuleringen skall i sak tolkas annorlunda än den nuvarande bestämmelsen i radioavtalet. Kulturutskottet har instämt i detta, och om riksdagen följer förslaget kommer det rimligtvis att bli vägledande för såväl programbolagens som radionämndens tolkningar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till kulturutskottets hemställan på samtliga punkter.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag tänker inte närmare diskutera Gunnar Richardsons inlägg. Vi har redan i tre debattronder behandlat opartiskheten, demokratin och integriteten.

Helt kort vill jag bara uppmana Gunnar Richardson att i fortsättningen lyssna till vad som tidigare sagts här i kammaren. Då skulle han inte behöva upprepa tidigare inlägg av borgerliga ledamöter och inte heller kunna påstå att enigheten är total här i kammaren. Även hans eget uttalande ger belägg för att enigheten inte är total.

I dessa frågor finns det två linjer. Här finns en linje som är företrädd av borgarna, där man vill inskränka på yttrandefriheten och där man menar att t. ex. rätten till arbete inte ingår i begreppet demokrati.

Här finns en andra linje som är företrädd av vänsterpartiet kommunisterna och också av socialdemokraterna, vilka vill slå vakt om yttrandefriheten och lägga en vid innebörd i begreppet demokrati.

GUNNAR RICHARDSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Huvudprincipen för Sveriges Radios verksamhet bör vara kravet på opartiskhet. Från detta krav gör man vissa avsteg. Ett rekommenderat avsteg är att partiskt ta ställning för det demokratiska statsskicket grundidéer. Det innebär i praktiken inte någon insnävning i förhållande till de nuvarande bestämmelserna, utan det innebär en precisering.

Vi måste utgå från att det kan vara rimligt att i vissa sammanhang fästa uppmärksamheten på de sidor av ett begrepp som har särskild relevans i ett visst sammanhang, och det gäller just i det här sammanhanget.

Det mest relevanta är inte att i en radiolag nämna att till det goda i samhället hör rätten till bostad, rätten till arbete m. m. Det väsentliga är vad

man här tagit fasta på, nämligen den fria åsiktsbildningen, den allmänna lika rösträtten, de fria och hemliga valen. Lagen ingår i ett kulturpolitiskt sammanhang, inte i ett bostadspolitiskt sammanhang.

EVA HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag har, Gunnar Richardson, inte påstått att rätten till arbete skall skrivas in i radiolagen. Jag har påstått att rätten kan innefattas i begreppet de demokratiska värdena, däremot inte i begreppet det demokratiska statsskicket. Däri ligger skillnaden. Om Gunnar Richardson inte har förstått det vid det här laget, vill jag bara beklaga det.

GUNNAR RICHARDSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag nämnde ytterligare ett exempel på oprecis innebörd, som kan ligga snubblande nära. I det internationella språkbruket möter vi begrepp av typen folkdemokrati; man gör anspråk på att betraktas som en demokratisk stat, men i själva verket är det fråga om dess motsats, nämligen diktatur. Bl. a. av den anledningen finns det skäl att markera att det handlar om det demokratiska statsskickets grundprinciper.

Jag vill dock återigen betona att det inte här gäller teknik eller form. I den propaganda som förts fram har man nämnt detta, t. o. m. i Sveriges Radio. I ett luncheko i slutet av förra veckan talade man om det nya förslaget. Man använde begreppet det demokratiska styrelseskickets former. Det var en förfälskning av vad regeringsförslaget innebär.

LARS-INGVAR SÖRENSEN (s):

Herr talman! I vår motion 1796 yrkar vi bl. a. att utbildningsradion skall ges en fri och självständig ställning som eget företag. Motiven härför är att utbildningsradion får sina medel direkt ur statsbudgeten, att skattebetalarna står för dess ekonomi och att dess uppgift är andra än Sveriges Radios. Utbildningsradion skall efter egna förutsättningar och med egen ekonomi, men i fri samverkan med Sveriges Radio och med möjlighet att använda SR:s resurser, fullgöra sina utbildningspolitiska uppgifter. Dessa uppgifter tror vi socialdemokrater att utbildningsradion bäst fullgör som eget företag och på eget ansvar och medan samhället garanterar friaste möjliga ställning. För att detta företag skall kunna utvecklas på rätt sätt behövs emellertid en betydligt starkare ekonomi. Denna uppfattning delas av de flesta remissinstanserna. Vi kommer fortsättningsvis att verka för detta.

I radiopropositionen föreslår också utbildningsministern att kvalificerade teaterprogram, vilka är ekonomiserade genom det statliga budgetarbetet, bör göras tillgängliga för en större publik. Detta kan ske genom s. k. transmittering via etermedia, radio eller TV. Vi delar denna uppfattning.

Repertoaren vid våra institutionsteatrar måste göras tillgänglig för den breda allmänheten, som genom sina skatter ytterst bär upp kostnaderna för den. Sveriges Radio är en resurs som kan bidra till detta, men det innebär också problem. Att överföra innebär konstnärliga problem som måste lösas och vilka man måste beakta, om man vill stå för det kvalitetskrav som

utbildningsministern själv uppmärksammat på annan plats i sin proposition. Kan dessa problem lösas utan att man får en teaterform för en "elit" eller en A-publik, och en annan av lägre dignitet för "folket" eller en B-publik, så ingår denna transmission som en självklarhet bland övriga kulturutbud i vår kulturpolitik. Den kan då omfatta hela fältet av angelägen scenteater, inte bara institutionsteatrar av typ. Dramaten och Operan i Stockholm. På dessa villkor och med beaktande av det därmed förenade experiment- och utvecklingsarbetet är vi, herr talman, beredda att tillstyrka försöksverksamhet med överföring av angelägna scenteaterutbud till etermedia.

Jag går nu, herr talman, över till att tala om närradion och dess naturliga koppling till lokalradion.

Lokalradion skapades nyligen för att tillfredsställa medborgarnas krav på ökad information och debatt om det lokala skeendet. Tanken var att medborgarna skulle få ett medium varigenom de bättre skulle få insyn i det samhälle där de har sin vardag. Genom sin existens skulle lokalradion skapa ytterligare förutsättningar för en fördjupad debatt i samhällsfrågorna. Den skulle fördjupa demokratin. Den skulle verka för de mål utbildningsministern nu säger att närradion också skall verka för.

Lokalradion har nu varit i gång i ett år. Förutsättningar har skapats för att nå målen enligt propositionen. Programutbudet har börjat finna sina rätta former. Medarbetarna har börjat lära sig tekniken och dess närhet till människor och problem. Man kan, med mer medel och stöd från beslutsfattarnas sida, börja röra sig framåt, utvecklas. Därmed har denna radioform också kunnat börja ge allt fler enskilda och grupper i samhället den röst utbildningsministern nu talar om att närradion skall ge. Knappt har allt detta börjat ske, helt enligt riksdagens och folkets uttalade önskningar och beställningar, så kommer utbildningsministern springande med sin närradio.

Frågan uppstår osökt: Vad ligger bakom iveren att berika allmänheten med idén om närradion? Vilka grupper kan man inte ge en röst i lokalradion? Vilka grupper vill man egentligen ge en röst i närradion?

Sanningen är ju den att ingen krävt någon närradio! Sanningen är också att många varit skeptiska och att de flesta remissinstanser uttalat sig för att lokalradion skall få utvecklas i fred framför närradion. Risk finns nu att två medier kommer att konkurrera om samma lyssnare och med likartade uppgifter och målsättningar men med helt olika förutsättningar – till glädje för vem och på vilkas uppdrag?

Man måste ställa sig dessa frågor inför den situation som uppkommer om propositionen antas utan inskränkningar. Regeringen delar upp SR i fyra företag och skriver avtal om programverksamheten med vart och ett av dem för sig. Nyss stod utbildningsministern här i talarstolen och förklarade att friheten inte behöver motiveras; det är inskränkningen som skall motiveras. Så kan man naturligtvis säga. Men om varje företag för sig skall svara för sitt programutbud med iakttagande av opartiskhet och saklighet måste redan detta i sig – som tidigare har påvisats – innebära en inskränkning. Hur vill Jan-Erik Wikström motivera den?

Tisdagen den
23 maj 1978

*Radions och tele-
visionens fortsatta
verksamhet, m. m.*

Man kan i konsekvensens namn experimentera i tanken och gå ännu längre i den dividerande inskränkning som Jan-Erik Wikström planerar i sin proposition. Lokalradion producerar i dag program vid 24 olika stationer. Teoretiskt hörs dessa stationer inte utanför sina sändningsområden. Egentligen innebär Jan-Erik Wikströms krav på opartiskhet att vardera stationen då skulle klara sin egen saklighet och opartiskhet inför sin publik, precis så som nyss sades här i talarstolen. Därmed skulle det också behövas 24 olika avtal, ett för vardera lokalradiostationen. Ett partiskt program i Luleå kan ju knappast balanseras av ett annat partiskt program i motsatt riktning i t. ex. Göteborg – i varje fall inte om man anlägger de krav och motiveringar som Jan-Erik Wikström nu talar om. Ministern säger ju i företalet till propositionen att "programmen skall balanseras mot varandra inom ramen för varje programföretags utbud". Emellertid finns det en möjlighet för utbildningsministern att ta sig ur dilemmat. Regeringen har ju i dag majoritet, och ni gör som ni vill. Det betyder väl i det här sammanhanget att ni inte frånträder divideringen i fyra företag, men det hindrar inte i och för sig att ni tecknar ett enda avtal med moderföretaget om programutbud och programpolitik och låter frihet och ansvar dväjas inom detta avtal för hela området. Då får företagen som nu möjlighet att balansera sina utbud över hela fältet – något som det hittills inte funnits anledning att klaga över. Tvärtom! Under åren har ju utvecklats en värdefull form för balansering av den utomordentligt svåra frågan om frihet och ansvar.

Herr talman! När vi till sist ändå går med på att uppta försöksverksamhet med närradion så är det under uttalande av starka betänkligheter. Här skall man nu bygga ut ett medium i vilket ingen balans skall garanteras – i enlighet med i övrigt uttalade krav i propositionen – och som Jan-Erik Wikström så vältaligt argumenterade för här. I denna s. k. allemansradio skall råda något slags total frihet. Jag frågar nu bl. a. Georg Andersson: frihet – för vem, för vilka? För den enskilde lyssnaren måste det bli en bisarr upplevelse att den ena stunden lyssna till ett balanserat och sakligt program – med propositionens krav kan det bli fråga om ett nog så försiktigt och välfriserat utbud – och i nästa ögonblick få ta del av ett s. k. närradioprogram. I denna frihet att bruka ett medel som kräver utstuderad teknik, kunskap och pengar döljs många problem. Den intima rösten och det intensiva tonläget, som herr Wikström talade om förut här, kan vara ett stundens barn och ett spontanitetens uttryck – men det är oftare ett välregisserat och tekniskt avancerat medel i händerna på dem som har makt och pengar bakom sig. Vi i kulturutskottet som deltog i USA-resan häromåret för att studera etermedia och eterpolitik gjorde nog så intressanta iakttagelser på detta område däröver.

En allemansradio i god kommunikation med lokalradion och under dess programansvar kan säkert utvecklas i tjänst hos folket och till försvar för de demokratiska värdena. Men en s. k. fri allemansradio i händerna på starka och medvetna organisationer och grupper eller utnyttjad av kommersiella krafter kommer inte att göra det. Och det är naivt att tro att en fri allemansradio skulle lämnas i fred av dessa krafter. Här gäller i hög grad herr Wikströms egna ord, sagda här alldeles nyss: Etermedia hotas främst genom

sin egen genomslagskraft – sin dominans. Det är de redan resursstarka och medvetna som med sina maktanspråk främst inser detta. Det blir också dessa som främst kommer att gripa detta medel om vi inte ser upp. Vad jag här har sagt om närradion bör självfallet också gälla när-TV.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till de 17 reservationer som vi har fogat till utskottets betänkande.

INGRID DIESEN (m):

Herr talman! Låt mig till att börja med påtala den egendomliga konstruktionen av dagens talarlista, som gör att det är först efter nära fem timmars debatt som en moderat ledamot av denna kammare har möjlighet att delta i diskussionen.

I dag har kammarens ledamöter en ganska sällan återkommande möjlighet att debattera hela den verksamhet som bedrivs i svensk radio och television. Kulturutskottet har också under arbetsamma vårveckor utarbetat ett betänkande som följer tätt intill propositionen. Innan jag går in på ett par speciella områden i utskottets betänkande vill jag gärna anlägga några allmänna synpunkter på programverksamheten.

Sveriges Radio har ett stort ansvar när det gäller att ge publiken såväl saklig information som kvalificerad underhållning. Hur man lever upp till detta ansvar är en fråga som diskuteras flitigt av såväl kritiker som allmänhet och radions anställda. Man kan i det här sammanhanget ställa frågan: Tänker de ansvariga på Sveriges Radio på att de verkligen bör vara Sveriges radio och inte bara Sveriges Radios radio?

Kanalkonkurrensen i TV tycks ha medfört att man jagar höga tittarsiffror medan man samtidigt anklagar publiken för att bara vilja se underhållningsprogram. Det senare vill man utesluta genom att förhindra s. k. slalomåkning mellan kanalerna. De samhällsprogram som man anser att publiken skall ta del av består ofta av ensidig samhällskritik. Kanske beror det inte bara på publikens dåliga smak utan också på programmens dåliga kvalitet och ensidighet att man hoppar över samhällsinformationen och debatterna. Jag tycker att vi skall fundera litet över den frågan. Kraven på objektivitet och saklighet gör att det fordras god vilja och gott omdöme från de ansvarigas sida.

Kvaliteten på den underhållning som bjuds oss är heller inte alltid sådan som den borde vara med de resurser som Sveriges Radio ändå förfogar över. Men kanske är den bistra verkligheten att vi i vårt lilla land har en brist på skapande begåvningar på det här området. För mig får gärna tusen satiriker blomma, om bara det som flödar från deras pennor är elegant satir och inte bara perfida personangrepp. Den dramatiserade journalistik som så ofta presenteras på våra teatrar frestar mig ibland att tro att vi kanske inte har så stora reserver av kreativitet.

Därför tycker jag att statsrådet gör rätt i att framför allt satsa på kvalitet och låta andelen inhemsk produktion t. v. behållas på nuvarande nivå.

Att erbjuda publiken större valfrihet måste vara en viktig uppgift för Sveriges Radio. Jag tycker inte man skall vara rädd för att låta tittarna och

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

lyssnarna själva avgöra vad de vill se och höra, och tycker inte att man skall försöka begränsa utbudet. Skall det vara så mycket svårare för den enskilda människan att avgöra om hon vill se ett program eller ej, än det är för medborgaren att lämna sin röst på valdagen? Valfrihet i stället för omyndigförklaring är vad publiken sätter värde på.

Låt mig som en sammanfattning av dessa funderingar citera ett uttalande av den kloke TV-recensenten Urban Andersson. Han skriver: "Vad man saknar i svensk TV är program som kunnigt, seriöst och nyanserat skildrar förhållanden och missförhållanden i det här samhället, program där man någon gång försöker nå in i det som är människors mångfasetterade vardag, utan ideologiskt facit i bakfickan, program där människor kunde känna igen sina liv och där de kunde ge röst åt sina känslor och tankar, sin kritik och bitterhet, sin lycka och glädje."

Låt mig efter detta citat säga att jag hoppas att de nya programbolag som nu bildas skall kunna ge oss något av allt detta. Jag är övertygad om att den största delen av Sveriges Radios anställda är skickliga yrkesmän, som sätter en ära i att göra goda program.

I propositionen har understrukits vikten av kvalitet, behovet av kvalitetsförbättringar. Föredraganden nämner här nyckelorden professionalism, tillgänglighet, förnyelse, variation och bredd. Jag har observerat att utbildningsministern just har utkommit med en samlingsvolym av tal som han givit titeln "Frihet, mångfald, kvalitet".

Låt mig berätta att när en arbetsgrupp i moderata samlingspartiet förra hösten gav ut en programskrift om moderat kulturpolitik, så angav vi i inledningen tre nyckelord: frihet, mångsidighet, kvalitet. Det gläder mig att konstatera att utbildningsministern delar vår uppfattning.

Radioutredningen utvecklade ganska utförligt rundradions kulturella ansvar, vilket skulle gälla att tillgodose behovet av underhållning, att spegla utvecklingen inom kulturområdet och att bedriva en egen skapande verksamhet. Hittills har i synnerhet TV försummat vissa sektorer av kulturlivet.

I det här sammanhanget tas frågan om transmissioner upp, dvs. TV-inspelningar av teaterföreställningar. Det finns självfallet både för- och nackdelar med en sådan överföring.

På teatrarna finns ett visst motstånd, därför att man tror att det konstnärliga resultatet blir sämre. En scenföreställning där man som på Operan eller Dramaten spelar för en salong och tre rader kräver ett annat utspel än den intimare TV-teatern. Inspelningen kan vara störande för den publik som inspelningsskvällen besöker teatern, men kan å andra sidan kanske också vara en särskild krydda. Fördelarna är bl. a. att publiken känner sig vara närvarande vid den aktuella föreställningen – jag menar då TV-publiken runt om i landet. På teatrarna är man också väl medveten om den stora uppskattning som tittarna runt om i landet känner över att få vara med om sådana evenemang.

Jag tycker därför att man med glädje kan instämma i statsrådets förslag att det nya TV-företaget bör eftersträva att teckna avtal med teatrarna, i första

hand Operan och Dramaten. Jag tycker det är helt naturligt att samarbetet i första hand skall gälla just dessa två teatrar. Man är ute i landet väl medveten om de stora statliga bidrag som ges dessa teatrar, vilkas repertoar man så sällan har möjlighet att ta del av. Det är av olika skäl önskvärt att deras verksamhet kan komma fler till godo. I utskottets betänkande har också understrukits det som sägs i propositionen – att samarbete också skall kunna ske med regionala teatrar, riksteaterensembler och fria teatergrupper. Däremot anser jag inte att det finns behov av en försöksperiod, vilket föreslås i en socialdemokratisk reservation. Jag tror att både fördelar och nackdelar är väl kända och att tekniken redan kan bemästras.

Låt mig sedan övergå till att tala om en av de publikgrupper som särskilt skall beaktas i programverksamheten. Jag tänker på våra minoriteter och invandrare, för vilka propositionen föreslår förstärkta insatser. Här behövs det information om det svenska samhället, men också i stor utsträckning program som hjälper våra språkliga minoriteter att behålla sitt språk och sin kultur. Det finns redan återkommande program för finländare och jugoslaver, liksom också för greker och turkar. Självfallet är det viktigt att man tillgodoser behovet för de stora grupperna, men dessa har å andra sidan genom sina starka egna organisationer möjligheter till kontakt och sammanhållning. Svårare är det för mindre och spridda minoriteter, och det är viktigt att också de behoven tillgodoses.

I en motion har Margaretha af Ugglas och jag fäst uppmärksamheten på de ca 30 000 balter som finns här i vårt land. Det var länge en allmän uppfattning att dessa hade inpassats i det svenska samhället och därför inte skulle komma i åtnjutande av anslag från olika myndigheter. Den inställningen har nu brutits.

Den baltiska minoritetsgruppen har, samtidigt som de flesta lärt sig svenska, under sin vistelse i vårt land gjort stora ansträngningar för att uppehålla sitt språk och sitt kulturarv. De har givit ut egna tidningar och tidskrifter, tryckt egna böcker, startat egna skolor. Ett visst samhällsstöd har på senare år kommit dem till del.

Men Sveriges Radio har intagit en kallsinnig attityd till framställningar om radio- och TV-program för dessa grupper. Och ändå är ju balterna en grupp människor som är avskurna från alla förbindelser med sina gamla hemländer och därför har särskilda svårigheter att bevara sin kultur. När man emellertid i upprepade framställningar har vänt sig till Sveriges Radio med begäran om en kvart i veckan har man fått ett bleklagt nej.

Såväl för äldre, isolerade personer ur dessa grupper som för andra och tredje generationer, av balter skulle ett radioprogram på deras hemspråk betyda oerhört mycket. Det är därför glädjande att utskottet ställt sig så positivt till vår motion och att riksdagen nu föreslås ge regeringen till känna vad som anförts beträffande minoriteter och invandrare.

Speglar TV verkligheten? är en fråga som ofta kommer upp till diskussion. Det är visserligen sant att katastrofer ofta inträffar, att krig, förstörelse och våld finns i vår värld, men denna verklighet blev aldrig förr så påträngande som när vi dagligen möter den i TV. De här inslagen kan ge barn och ungdom

en känsla av hopplöshet, av livsångest. Vi vuxna, avtrubbade människor kanske inte riktigt inser barns fruktansvärda ångest, som kan utlösas också av annat än våldsprogram.

Såväl konstitutionsutskottet som kulturutskottet har tagit upp frågan om våld i TV. Båda utskotten ansluter sig till den inställning som visas i propositionen. Kulturutskottet uttalar också: "Enligt utskottets mening är det en oavvislig skyldighet för programföretagen att låta programutbudet präglas av stor försiktighet när det gäller våldsskildringar och våldsinslag. I alldeles särskild grad bör försiktighet iakttas när det gäller program som är avsedda för barn eller som genom sin placering kan beräknas bli sedda av barn." Detta uttalande borde tillfredsställa riksdagen utan något särskilt tillkännagivande.

Under senare år har det forskats både här i Sverige och ute i världen om hur våld på TV kan påverka barn och vuxna. En tidningsartikel nyligen som rapporterade om forskning i USA hade rubriken: "Snälla TV-program gör mannen trevligare hemma." Man hade delat in män i olika grupper, som under en vecka fick se bara en viss sorts program. Det visade sig att underhållningsgruppens tendens till aggressivt uppträdande minskade under veckan, medan våldsprogramstittarna var lika aggressiva som vanligt och uppträdde lika sårande. Det är männens hustrur som har uttalat sig om deras betcende. Och inför det resultatet ville man väl gärna säga till det nya programbolaget: "Snälla TV, tänk på att kanske de svenska männen också kan bli trevligare i de svenska hemmen!"

Herr talman! Jag yrkar på alla punkter bifall till utskottets hemställan.

INGEGÄRD FRÄNKEL (fp):

Herr talman! Frågan om närradio och när-TV är sannerligen inte någon ny fråga. Redan 1960 års radioutredning framlade ett enhälligt förslag om särskild rundradio. Trots att den inte ingick i direktiven, fann den senaste radioutredningen denna fråga så betydelsefull att den gjorde en skiss till en särskild ljudradio-TV. Propositionens förslag till utredning och försöksverksamhet beträffande vad som för enkelhetens skull nu kallas närradio och när-TV bygger i allt väsentligt på denna skiss.

Vad som gjorts under beredningen i departementet är att man i nära samarbete med televerkets experter undersökt tillgången på frekvenser samt kostnaderna för närradion, att man haft överläggningar med upphovsrättsorganisationerna för att konstatera att hithörande frågor inte kommer att innebära några svårigheter för försöksverksamheten och att man utarbetat förslag till närmare bestämmelser.

Konstitutionsutskottet och kulturutskottet tillstyrker nu propositionen, alltså att en försöksverksamhet med närradio sätts i gång. En parlamentarisk utredning får i uppdrag att lägga upp försöksverksamheten och närmare analysera de problem som sådana sändningar kan aktualisera. Utredningen skall lämna förslag på hur en permanent verksamhet med närradio och när-TV skall se ut.

I den socialdemokratiska reservationen säger man nej till regeringsför-

slaget och vill i stället ha en försöksverksamhet med en utvidgad lokalradio – alltså en försöksverksamhet inom den allmänna rundradions ram. Detta går rakt emot tankarna i radioutredningen. Där sade man enhälligt att det finns behov på det lokala planet som inte tillgodoses av den allmänna rundradion och som enligt utredningens mening inte kan tillgodoses av denna. "Ideella, religiösa, fackliga och politiska folkrörelser och organisationer har sålunda behov av att nå både sina egna medlemmar och allmänheten med program som lokalt informerar om och anknyter till den egna verksamheten."

I detta syfte var utredningen allmänt sett positivt inställd till en utvidgning av etableringsrätten på detta område. Det innebär emellertid inte att man går ifrån den syn på radio- och TV-verksamheten som benämns "public service broadcasting" och som innebär ett uppdrag från samhällets sida att sända rundradio i allmänhetens tjänst. Utredningen konstaterar enhälligt att det är väl förenligt med en sådan syn att ett avgränsat område förbehålls annan programverksamhet än sådan som bedrivs på statligt uppdrag.

Närradion är alltså en helt annan sorts radio än riks- och lokalradion. Den ingår inte i något statligt nät av radiosändare, och den får inte ett öre av licenspengarna. Därför är det en omöjlighet, som utskottets ordförande framhöll i sitt inledningsanförande, att utskottet skulle vilja inskränka på lokalradion till förmån för närradion. Närradion utgör en möjlighet för lokala grupper av olika slag att använda sin yttrandefrihet. Verksamheten leds av dessa grupper, som också skall bekosta den. Sändarna är mycket svaga, och de som medverkar i programmen skall inte påräkna någon ersättning. Beträffande ansvarighet gäller samma regler som för pressen. Kommersiell reklam är förbjuden.

Det är alltså här fråga om en ren amatörism. Om det nu finns intresse hos grupper av lyssnare kan närradion bli ett värdefullt tillskott till det kulturella utbudet. Den kan också komplettera den reguljära radions masskommunikation med en närkommunikation.

Skulle då inte – som socialdemokraterna tycks mena i sin reservation – lokalradion kunna fylla den funktionen? Ja, visst kan lokalradion gå in med reportage och diskussioner som gäller ett mycket avgränsat geografiskt område, men det är mot dess principer att kontinuerligt följa vad som sker inom varje sådant område. Dessutom är det ju omöjligt av ekonomiska skäl. Närradions kostnader blir bara en bråkdel av lokalradions. Detta är helt förklarligt, eftersom lokalradion är och skall vara en professionellt utformad radio, under det att närradion innebär en amatörverksamhet.

Dessutom ger närradion de enskilda grupperna möjlighet att sända på sina egna villkor, vilket ju inte gäller inom lokalradion. Där är det lokalradion som prövar om programmet blir "tekniskt, juridiskt och programmässigt försvarbart".

Utskottet är positivt till lokalradion och till dess försök med "allemensradio". Men "allemensradion" tillhör lokalradion, och den verksamheten är alltså av en helt annan karaktär än den närradio som utredningen och propositionen föreslår. Så i verkligheten innebär ett bifall till s-reservationen helt enkelt rent avslag på förslaget om närradio.

Tisdagen den
23 maj 1978

*Radions och tele-
visionens fortsatta
verksamhet, m. m.*

Det har i motioner och även i denna debatt uttryckts en del farhågor i fråga om närradion. Det har anförts att den skulle kunna bli en tätortsradio, eftersom frekvenserna inte skulle räcka till. Men det intressanta är ju att under beredningens gång har man funnit att tillgången på frekvenser är avsevärt större än vad man tidigare trodde, och den kommer att ytterligare ökas inom en nära framtid.

I propositionen sägs också i fråga om försöksverksamheten: "Det är angeläget att olika landsdelar, olika typer av orter (glesbygd, förort och tätort) och olika typer av sammanslutningar blir representerade så att man får ett hållbart underlag." På många andra ställen i världen försöker man just nu med en grannskapsradio som är av ungefär samma typ som närradion och som kan ge en möjlighet att ersätta masskommunikation med närkommunikation. Den kan stimulera till sådana kulturaktiviteter ute i bygderna som vi i kulturutskottet så ofta har efterlyst.

Vidare har det framförts att kostnaderna skulle bli så höga att endast penningstarka organisationer skulle ha råd att sända. På grund av den låga sändareffekten och framför allt de frivilliga insatserna blir kostnaderna emellertid överkomliga – sändarnas räckvidd blir bara ca 5 km. Under försöksverksamheten kan televerket tillhandahålla en sändare till en total årskostnad av 7 000 kr., och den sändaren kan ju delas av flera grupper. Studioutrustningen är mycket enkel. Televerket har beräknat anskaffningskostnaden till ungefär 35 000 kr., men den kan också bli avsevärt lägre. Studioutrustningen kan ofta placeras i ett vanligt sammanträdesrum, och även den kan ju användas av flera grupper.

Farhågorna för att reklam skulle smyga sig in är överdrivna. I propositionen stryker utbildningsministern tydligt under att det inte får förekomma reklam. Dessutom är ju den begränsade räckvidden för sändningarna och verksamhetens frivilliga karaktär i sig själv ett skydd mot kommersialismen. En överträdelse av förbudet innebär också att tillståndet dras in.

Eftersom nu samma regler i princip skall gälla som för pressen, med undantag för reklamen, finns det inga krav på åsiktsbalans. Däremot finns behov av skydd för personlig integritet och kontroll av sakuppgifter. I motioner har förslagits att radionämnden skall kunna pröva programmen i detta hänseende.

I propositionen tas också denna fråga upp där det sägs: Även om alltså, i likhet med vad som gäller för pressen, inga bindande etiska regler föreskrivs är det givet att den sändande sammanslutningen bör ålägga sig krav på kontroll av sakuppgifter, på skydd för personlig integritet och på att lämna beriktigande av felaktiga sakuppgifter.

I likhet med konstitutionsutskottet anser kulturutskottet att regeringen bör pröva motionärernas förslag i detta avseende. Det kan göras med ledning av resultatet av försöksverksamheten.

Det är, herr talman, naturligt att en ny verksamhet möts med många frågetecken och farhågor. Utskottets förslag innebär en möjlighet att genom praktiska försök pröva om den tanke som två radioutredningar varit överens om är riktig. Man binder inga stora ekonomiska eller personella resurser

under försöksverksamheten. Riksdagen kommer alltså att vara helt fri att ta ställning till frågan om en eventuell permanent närradio när ett utredningsförslag i en framtid föreläggs den. De principiella frågorna har diskuterats i årtionden. Den tekniska utvecklingen har underlättat en lösning av frågan. Det är bara genom praktiska försök som vi kan gå vidare. Låt oss därför göra det.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag och avslag på den socialdemokratiska reservationen på denna punkt.

BARBRO ENGMAN-NORDIN (s):

Herr talman! Jag vill gärna kommentera en del av mina motionskrav.

1960 års radioutredning föreslog ett system med treåriga, rullande verksamhetsplaner. Tyvärr genomfördes aldrig detta förslag av den dåvarande regeringen.

Erfarenheten har sedan dess visat på behovet av att vidta effektiva åtgärder för att skapa bättre möjligheter till långsiktig planering. I direktiven till 1974 års radioutredning sade departementschefen: "De sakkunniga bör överväga former för medelstilldelningen till Sveriges Radio så att långtidsplaneringen underlättas utan att för den skull statsmakternas möjligheter att bestämma utvecklingstakten för radio- och TV-verksamheten begränsas."

Radioutredningen utformade ett system utifrån dessa två krav. Resultatet blev identiskt med utredningsförslaget för 1960 års radioutredning: treåriga rullande verksamhetsplaner.

Remissinstanserna var över lag eniga med utredningen på den här punkten. Många trodde att något äntligen skulle bli gjort åt de problem som systemet med ettåriga budgetar skapat. Alla som ägnat den minsta tanke åt Sveriges Radios problem måste kunna sätta sig in i de olägenheter som ett sådant budgetsystem innebär för Sveriges Radio med dess långsiktiga produktionsbeslut och åtaganden.

Men regeringen är lika fullt beredd att göra om det gamla misstaget att inte genomföra förslaget med rullande treårsplaner. Argumentationen blir inte bättre av att vi enligt utskottets talesman skall läsa det hela som att det kommer. Än obegripligare blir det bara.

Det konstiga är att förslaget har avvisats med motiveringen att det skulle bli för dyrt i nuvarande ekonomiska situation. Det är verkligen ett obegripligt argument. I verkligheten skulle det naturligtvis inte bli ett öre dyrare att driva Sveriges Radio med en rullande verksamhetsplan. Tvärtom skulle kanske de planeringsvinster som ett sådant system medför ge en motsatt effekt. I varje fall skulle det innebära stora fördelar för Sveriges Radio. Enligt förslaget skall Sveriges Radio till varje års anslagsframställning utarbeta alternativa treårsplaner för verksamheten. Dessa verksamhetsplaner skall alltså vara rullande, i den meningen att de varje år kompletteras med intäkter, kostnader och verksamhetsplaner för ett nytt år. Statsmakterna har med detta system full möjlighet att varje år pröva verksamheten och besluta om medelstilldelningen. Sedan planen fastställts skulle Sveriges Radio och televerket ha frihet att fatta beslut inom ramen för planen. De skulle då också ha möjlighet att

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

skjuta utgifter över budgetårsgränsen.

Det är fullständigt obegripligt att utbildningsministern ännu en gång avstår från att lösa denna planeringsfråga, när vi i utredningen har pekat på en lösning som utbildningsministern själv säger sig vara sympatiskt inställd till och trots att det saknas något hållbart argument för att avvisa förslaget, eftersom det här systemet också går att applicera på det organisationsförslag som utbildningsministern har presenterat. Erfarenheterna har i många år sagt att denna förändring måste genomföras, och det är också en bedömning som remissinstanserna gör. På denna punkt får man verkligen hoppas att utbildningsministern får bakläxa av riksdagen.

När det nuvarande tvåkanalsystemet infördes i TV varnade många för att det som kallades "stimulerande tävlan" i praktiken skulle bli en jakt efter höga publiksiffror i stället för tävlan om kvalitet. Det har också många gånger visat sig att det fanns en hel del fog för de farhågorna. I Sveriges Radios egen utvärdering av TV-verksamheten under åren 1969–1974 visade det sig bl. a. att de intervjuade producenterna inte upplevde någon stimulerande tävlan utan just en jakt på publiksiffror.

Det är naturligtvis en överloppsgärning att påpeka det stora ansvar som Sveriges Radio har på grund av sin fasta förankring i allmänhetens vardag. TV-tittandet är den dominerande kvällssysselsättningen. Fyra av fem invånare lyssnar på radio och ser på TV varje dag. Den enskilde ägnar i genomsnitt mellan en och två timmar per dag åt TV.

Det är också helt klart att etermedierna har en genomslagskraft som saknar motsvarighet. En nyligen genomförd undersökning visar att det absolut vanligaste samtalsämnet på jobbet är vad man såg på TV dagen innan.

Hela tanken med en renodlad kanalkonkurrens var egentligen dödfödd från början, helt enkelt av det skälet att den är orättfärdig mot publiken. Det som i stället behövs är en samordning av hela programverksamheten både när det gäller ämnesvalet och sändningstiderna. Sveriges Radio tvingades också successivt förändra principerna för koordinationen efter 1966 års beslut, bl. a. därför att man fick utomordentligt hårda publikreaktioner. Med det uttalade syftet att öka publikens valfrihet förordade man i 1966 års proposition, att för att programverksamheterna skall få den självständighet som är önskvärd bör samordningen av programplaneringen i princip begränsas till fördelning av sändningstider på olika huvudkategorier, exempelvis nyheter, underhållning, teater etc. Med en sådan ordning uppnås att program av samma typ inte sänds på samma tid samt att man får gemensamma ut- och ingångar mellan programmen.

Till sina grunddrag upprätthölls denna samordningsprincip fram till hösten 1972. Men ganska snart visade publiksiffrorna oroande tendenser. TV-publiken utnyttjade i stor utsträckning valfriheten till att undvika de informativa programmen och uppsöka underhållningsprogrammen. När alltså Sveriges Radio sökte genomföra den av statsmakterna rekommenderade valfriheten blev effekten sjunkande publiksiffror för de informativa programmen.

Ingrid Diesen hade den filosofin att kvaliteten i programutbudet berodde

på dålig vilja hos Sveriges Radios medarbetare att uppfylla kraven i bl. a. avtalet. På annat sätt kan man inte tolka påståendet att de informativa programmen genomgående var ensidiga. Men det kostar pengar att göra bra program. När resurserna är knappa är det därför – till gagn för publiken – nödvändigt att planera utbudet.

En renodlad kanalkonkurrens av det slag som infördes genom 1966 års beslut innebär mindre möjligheter till ämnesmässig bredd och täckning än i ett samplanerat system. Det är därför enligt min mening nödvändigt att inför dagens beslut starkt ifrågasätta de luddiga skrivningar om samordning som finns i betänkandet och i propositionen.

Radioutredningen fann att en grundläggande koordination är helt nödvändig, och i den slutsatsen instämde många remissinstanser. Men i propositionen finns inga förändringar gentemot 1966 års beslut. Kanalkonkurrensen skall bestå, helt utan modifieringar.

I radioutredningen föreslog vi att samordningen skulle läggas direkt under företagsledningen. Utbildningsministern har inte kunnat gå på den linjen av ett mycket enkelt skäl: Han vill inte ha någon företagsledning, han har slagit sönder organisationen och inte heller när det gäller TV-verksamheten är han intresserad av någon samordning. Utbildningsministern är så rädd för det han kallar toppstyrning, att varje tanke på samordning faller samman av det skälet. Enligt utskottsmajoriteten är det i denna fråga en gradskillnad mellan min uppfattning och utskottets. Det är alldeles fel. Det rör sig inte om någon gradskillnad. Ni är helt enkelt oeniga i sakfrågan.

I propositionen är man inte intresserad av att förändra synen på konkurrensen mellan kanalerna. Tvärtom slår man på nytt fast principen om att det skall vara två konkurrerande kanaler. Sedan hoppas man att det skall ske något slags samordning. Men hur denna samordning skall ske och vilken sorts samordning det skall vara vet ingen. När då utskottet talar om att mitt krav på samordning blir tillgodosett vid en handläggning av samordningsfrågorna på det sätt som avses i propositionen, så förstår jag inte vad det är för handläggning man menar – jag har inte kunnat spåra någon. Jag har inte kunnat finna annat än stilla förhoppningar om någonting – och det är oklart vad.

När det sedan gäller den numera berömda 6 § i radiolagen så har väl få saker ägnats så lång tid i denna kammare. Jag och Anders Färm har haft en annan uppfattning än utredningsmajoriteten om ändringen av demokratibegreppet. Vi kunde inte se några skäl för att göra en ändring. Några sådana skäl kan jag fortfarande inte se, framför allt inte efter att ha hört de borgerliga företrädarna, t. ex. Per Olof Sundman.

Radionämnden har här utbildat en praxis som fungerat väl. Nu sade Per Olof Sundman att radionämndens behandling inte hade varit problemfri. Men tror då någon att den föreslagna ändringen kommer att bli problemfri för radionämnden? Nej, snarare kommer problemen att öka. Det allvarliga är dock att det inte går att hela tiden tala om behovet av en mycket vidsträckt yttrandefrihet och sedan vidta åtgärder som bara skapar oro för att syftet är det rakt motsatta.

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

Den kritik som nu riktas mot dessa fullständigt omotiverade ändringar möts då av konstitutionella argument. Detta är ett tecken på argumentnöd. Utskottet har hos konstitutionsutskottet fått söka stöd för att förslaget inte innebär sådana risker för yttrandefriheten som befarats. Det är ju uppenbart att den borgerliga majoriteten i kulturutskottet fått springa till den borgerliga majoriteten i konstitutionsutskottet för att skaffa sig något argument i en debatt som man annars inte skulle kunna klara. Och det är inget övertygande argument.

Det intressanta är ju om konstitutionsutskottet möjligen har funnit att den nuvarande ordningen på något sätt inneburit någon inskränkning i yttrandefriheten. Så är det naturligtvis inte. De enda argument som används mot förslaget i motionerna är alltså rent formella. I verkligheten används de bara för att dölja att man gjort en politisk bedömning. Vad som fortfarande står kvar efter denna debatt är att de förändringar som föreslås kommer att innebära att utrymmet för kontroversiella program minskar.

LARS AHLMARK (m):

Herr talman! Det är många som önskat ge radions och televisionens fortsatta verksamhet ett ord med på vägen. Jag skall därför nöja mig med att beröra ett par punkter, nämligen lokalradion och närradion.

I propositionen talas om att de framlagda förslagen utgår från den grundsyn om radio och TV i allmänhetens tjänst som präglar gällande avtal mellan staten och Sveriges Radio. "I allmänhetens tjänst" är en formulering som ingen kan ha några invändningar mot, men dess sakliga innehåll är därmed inte särskilt väl definierat. En allmänhetens tjänare kan nämligen vara mer eller mindre lyhörd för den allmänhet som betjänas. Och det är inget tvivel om att många människor uppfattar de för programmen ansvariga inom radio och TV som ganska litet benägna att lyssna på synpunkter och att låta sig påverkas av de reaktioner som skilda program väcker.

För monopolföretag med stor genomslagskraft är det viktigt att kunna skilja på vad som är att upplysa och vad som är att söka uppfostra, vad som är att informera och vad som är att indoktrinera. Alltför många tycker sig vara utsatta för en åsiktpåverkan i stället för att beredas tillfälle till en självständig värdering och bearbetning.

Hur skall man kunna förändra den situationen utan att gå in med en detaljstyrning av programpolitiken, vilket skulle inrymma många risker och därför är oacceptabelt? Jag tror att en ökad valfrihet i etermedia är den enda framkomliga vägen. Möjligheten att "välja bort" det som inte känns riktigt och angeläget blir därmed ett effektivt instrument i detta sammanhang.

Såväl lokalradion som den föreslagna närradion bidrar till en sådan valfrihet. De är också etermedia med en kortare väg mellan lyssnarna och dem som är ansvariga för programmen. Mot den bakgrunden är det väsentligt att den positiva hållning till lokalradio och närradio som präglar utskottsbe-tänkandet även får sitt genomslag i den fortsatta utvecklingen.

Lokalradion skall i sin verksamhet vara inriktad på kultur och samhällsarbete, på näringsliv och organisationer inom sändningsområdet. Dess styrka är

den möjlighet medarbetarna har att lära känna kulturskapare och folkrörelserepresentanter, politiker och näringslivsfolk inom regionen. När man ser vilken liten kontaktyta radio och TV på riksplanet tycks ha med människor inom skilda samhällssektorer – ett antal inne-personer figurerar ständigt – måste man glädja sig åt den breddning lokalradion i det avseendet representerar.

Lokalradion utgör även ett värdefullt komplement till lokalpressen – i särskilt hög grad i regioner med ensidig presstruktur. Men om detta skall fungera i praktiken, måste lokalradion vara etablerad även utanför huvudorten. Lokalpressen skulle inte kunna överleva utan sin ofta detaljrika information från många, även små, orter inom spridningsområdet. Lokalradion måste utifrån sina speciella förutsättningar eftersträva en liknande förankring. Att bygga upp en sådan struktur, som kan ha varierande utformning i olika lokalradiodistrikt, kräver ett betydande resurstillskott och kan inte ske per omgående. Men det är synnerligen viktigt att dessa synpunkter beaktas vid den kommande fördelningen av medel mellan de olika programbolagen.

Jag hänvisar till det tillkännagivande utskottet föreslår i fråga om lokalradion. Det är en klar markering av den vikt utskottet tillmäter lokalradion i det framtida samlade etermediautbudet.

Så några ord om närradion. Andra frågor, såsom frågorna om organisationsförändringen och demokratiparagrafen, har kommit i centrum för den allmänna diskussionen. Men den långsiktigt mest betydelsefulla delen av propositionen kan visa sig vara den som gäller närradion.

Vi har i vårt land kommit att betrakta radio och TV som förmedlare av ett centralt producerat utbud, näst intill oåtkomligt för den enskilde. Med lokalradion har den känslan luckrats upp, men i fråga om de enstaka programmen sker alltjämt produktionen i etermedia på företagets och dess tjänstemäns villkor. Nu öppnas möjligheten för olika organisationer att själva presentera sig för allmänheten och hålla en regelbunden och personlig kontakt med medlemmarna. Denna verksamhet kan naturligtvis inte bedrivas inom ramen för lokalradions sändningsrätt med möjlighet för lokalradion att godkänna eller förkasta inslagen. I närradion gäller det ju att ge skilda grupper möjlighet att själva utforma vad man vill föra fram. Det kan inte få filteras av lokalradion. Den övergripande balansen uppnås genom att flera intressenter får verka på varje försöksort med närradio. En effekt av närradion är säkert att allmänhetens inställning till etermedia blir mindre högaktningsfull. I gengäld blir förståelsen större för de krav som ett framgångsrikt programutbud ställer. Detta är något som de professionellt verksamma inom radio och TV kommer att ha nytta av.

Skall etermedia arbeta "i allmänhetens tjänst" förutsätter det att den enskilde inte bara är en passiv lyssnare eller tittare utan också får en aktiv roll. Rätt utformade har lokalradio och närradio särskilda förutsättningar att uppfylla det villkoret. De bör därför ges goda utvecklingsmöjligheter. Den föreliggande propositionen tillgodoser dessa önskemål.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

CARL-HENRIK HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Vi som står långt ner på talarlistan och måste tala efter kl. 17.00 får ju inte våra anföranden utsända i TV. Det visar hur orättvist det är i denna värld och hur svårt det är att i praktiken genomföra principen att alla skall ha samma rätt att framträda i radio och TV.

Utbildningsministern började sitt anförande med att uttrycka vad han själv betraktar som en självklarhet – att Sveriges Radio är till för lyssnarna och tittarna. Jag vill utvidga den självklara satsen en smula. Sveriges Radio skall vara till för hela allmänheten – även för dem som exempelvis inte tittar så mycket på TV, därför att de tycker att det f. n. finns alltför många dåliga och direkt skadliga program.

När jag sagt det vill jag emellertid inte instämma i vad som tyvärr var en grundton i utbildningsministerns tal, nämligen att bara säga att så många i dag är missnöjda med eller likgiltiga inför Sveriges Radios programutbud. Det fanns i utbildningsministerns tal en kverulantisk ton gentemot Sveriges Radios medarbetare, vilken jag bestämt vill ta avstånd ifrån. När herr Wikström använder sådana fraser som att "kreativiteten inte alltid blommat på Gärdet", myntar han en sats som enligt min mening bara kan hänföras till kategorin språkblomster. I en stor debatt om radions och televisionens framtid hade jag faktiskt väntat mig att landets utbildningsminister skulle ha sagt i varje fall något ord om de många utmärkta insatser som medarbetare och andra medverkande gör för att åstadkomma goda program i radio och television, trots den snålhet på medel som råder.

Tyvärr kommer möjligheterna att göra goda program att bli sämre efter det beslut som nu kommer att genomdrivas av den borgerliga majoriteten. Tyvärr kommer svårigheterna att öka för Sveriges Radios medarbetare. Det är väl också därför att de anställda på Sveriges Radio har denna bedömning som det bland dem finns en starkt kritisk inställning mot regeringens förslag om en splittring av organisationen och övriga förändringar.

Vid behandlingen av den här frågan har man att notera en utomordentligt anmärkningsvärd sak, som redan påtalats av flera talare men som jag vill ytterligare understryka. Det finns nämligen ett kompakt motstånd mot huvudlinjerna i förändringarna från SIF-klubben på Sveriges Radio, Sveriges Lokalradio och Sveriges Utbildningsradio – en klubb som organiserar 95 % av bolagens anställda. Det finns ett kompakt motstånd mot utbildningsministerns förslag från samtliga kulturarbetarorganisationer. De stora fackliga huvudorganisationerna har varit kritiska mot huvudlinjerna i radioutredningens betänkande. Här kommer förändringarna att genomtrufas med en knapp röstövertikt. Visst skall majoriteten avgöra, men bör den inte också ta hänsyn till denna kör av kritiska röster? Det finns inget som helst belägg för att regeringens förslag skulle ha någon stark förankring bland den stora allmänheten. Om man vill slå vakt om de grundläggande demokratiska värdena, alternativt om det demokratiska statsskickets grundidéer, bör man

väl visa detta också i praktiken.

Man måste, herr talman, ställa frågan vilka som är de drivande motiven bakom de förändringar i radio- och TV-politiken som regeringsförslagen innebär. Är det bara klåfingrighet, lust att visa att man har den politiska makten och kan genomföra vad man vill? Eller är syftet mera långtgående, nämligen att öppna möjligheter för fortsatta förändringar, som innebär en radiopolitik av gammalt högermärke? Utbildningsministern sade själv i sitt inledande anförande, att det inte handlade om klåfingrighet. Motiven måste alltså vara de senare.

Regeringen och den borgerliga riksdagsmajoriteten tar ett utomordentligt stort ansvar, om de genomtrumfar de föreslagna förändringarna. Det kan leda till sämre program, det kommer att medföra ökade byråkratiska kostnader, och förändringarna kan utnyttjas av fiender till den yttrandefrihet som man säger sig vilja värna.

Försvaret från borgerligt håll för regeringsförslagen har ju i huvudsak gått ut på att visa att det egentligen inte sker några förändringar. Tre eller fyra bolag, vad spelar det för roll? sade Jan-Erik Wikström. Om det står att rundradion skall "hävda de grundläggande demokratiska värdena", som nu, eller att den skall "hävda det demokratiska statsskickets grundidéer", som i regeringens förslag, vad spelar det för roll? frågar Per Olof Sundman. Om kravet på opartiskhet skall gälla hela programutbudet som nu eller vart och ett av de nya företagen för sig som i regeringsförslaget, vad har det för betydelse? säger de borgerligas företrädare.

Ja, men om det inte spelar någon roll – varför måste man nödvändigt ändra? Det finns många som hävdar att det spelar en mycket stor roll – de anställda på Sveriges Radio, kulturarbetarnas organisationer och de bägge oppositionspartierna i riksdagen. Om ändringarna enligt utbildningsministerns och kulturutskottets åsikt inte har någon som helst betydelse, varför kan man då inte lyssna till deras fruktan som har en annan åsikt?

Nej, det är klart att det inte bara handlar om klåfingrighet när man vill göra dessa ändringar. Utbildningsministern har här hållit ett vackert tal om integritet, kvalitet, mångfald och decentralisering. Men de förändringar man nu genomför under masken av detta fagra tal innebär att man öppnar möjligheter för styrning utifrån av rundradion, att man öppnar för inflytande av de kommersiella krafterna, att man vidtar åtgärder som inte kommer att förbättra programmen utan innebär risk för sämre program. För att tala ett språk som herr Wikström förstår: Rösten är Jakobs, men händerna äro Esaus.

Det är intressant att gå tillbaka till den stora debatt om rundradion som hölls i riksdagen för tolv år sedan när de nu gällande reglerna antogs. Då framförde man från borgerlig sida en hård kritik mot vad man kallade "monopolradion", en klyscha som visade att man jämförde radio- och TV-program med kommersiella produkter. Högern förde fram linjen att varje medborgare i stället i princip skulle äga samma tillgång till etermedia som till pressmedia. Det var huvudinnehållet i högerens partimotion. Nu har detta i form av närradion lanserats som en liberal idé. Men samma fråga är berättigad

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

här: Hur skall denna princip förverkligas? Koncentrationen på pressens område är nu ännu starkare än den var 1966. Det är pengarna som bestämmer, och det finns risk för att de kommer att göra det också i närradions praktiska gestaltning.

Vänsterpartiet kommunisterna håller fast vid samma målsättning som jag hade tillfälle att i andra kammaren redovisa 1966. Det är enligt vår mening nödvändigt att samhället satsar mycket mera för att utnyttja de unika möjligheter som radio och television har givit oss. Det är viktigare att medel satsas på dem än på många andra aktiviteter, även kulturella, vilka har betydelse endast för ett fåtal. Dessa unika möjligheter utnyttjas inte nu, och risken är att nya hinder för att verkligen utnyttja dem skapas av den nya ordning som de borgerliga partierna vill införa.

Herr talman! Kulturutskottet har i sitt betänkande framfört att de synpunkter som finns i vpk:s partimotion inte tillräckligt kommit till uttryck i särskilda yrkanden. Den saken hade varit lätt att ordna i utskottet om de övriga partierna ville acceptera att vpk gavs representation med yttrande- och förslagsrätt i utskotten. Nu är jag tvungen att i detta anförande ställa särskilda yrkanden som jag ber att få läsa upp för kammaren.

Jag yrkar sålunda i anslutning till motionen 1799 av Lars Werner m. fl. följande:

1. att riksdagen ger regeringen till känna vad som i motionen 1977/78:1799 anförts beträffande frilansmedverkan och personallfrågor,
2. att riksdagen uttalar och ger regeringen till känna att sändningstiden i riksradiation bör ökas med 110 timmar per vecka eller ytterligare en kanal,
3. att riksdagen uttalar att förutsättningar bör skapas för en ökad andel egen produktion i radio och TV samt möjligheter skapas för en förbättrad utlandsbevakning i enlighet med vad som anförts i motionen 1977/78:1799,
4. att riksdagen uttalar att inriktningen av den främmande produktionen i enlighet med vad som anförts i motionen 1977/78:1799 på ett bättre sätt än hittills bör återspegla förhållandena inom tredje världen,
5. att riksdagen uttalar att på grund av de konstnärliga och arbetsmiljö-mässiga problem som föreligger i samband med transmissioner av scenföreställningar i TV-sändning bör detta endast förekomma när föreställningen konstnärligt är lämpad för TV och arbetsmiljön godtas av den inblandade personalen och deras fackliga organisationer,
6. att riksdagen uttalar att de allmänna riktlinjer som i övrigt i motionen 1977/78:1799 anförts bör ligga till grund för rundradioföretagets verksamhet.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! I kritiken mot klyvningen av Sveriges Radio finns det en häpnadsväckande vetenskaplig upptäckt som förtjänar litet mer uppmärksamhet än vad den hittills har fått. Det är upptäckten att *mindre* organisationer skulle vara mer byråkratiska än *större* organisationer.

Den här upptäckten torgförs på litet olika sätt. I reservationen I av Georg

Andersson m. fl. sägs att klyvningen innebär kostnadsfördyringar och stora krav på nya lokaler. I sitt anförande här tidigare i dag nämnde Georg Andersson att det skulle uppstå merkostnader i storleksordningen 20 miljoner om året. I det brev som SIF-klubben tillställt riksdagens ledamöter talas det om 100 milj. kr. under den kommande avtalsperioden. Det är alltså inte småpotatis det rör sig om – det är tydligen en oerhörd byråkratisering som skulle uppstå genom den här klyvningen.

Nu finns det faktiskt en ganska omfattande forskning kring orsakerna till byråkratisering. Går man till standardverket på det här området, en bok som heter *Handbook of Organizations*, kan man ganska snart konstatera att det i de undersökningar som gjorts framför allt är två hypoteser som visat sig vara hållbara. Den ena går ut på att byråkratiseringen tilltar med växande storlek – ju större en organisation blir, desto mer tenderar den att byråkratiseras. Den andra hypotesen gör gällande att det framför allt är en fråga om åldrande – ju äldre en organisation blir, desto mer resurser koncentreras på rent administrativa funktioner.

Ingen av de här hypoteserna, som alltså prövats i ett stort antal undersökningar, ger något stöd för tanken att små och nya organisationer skulle bli särskilt byråkratiska. Jag har noggrant letat efter belägg för den tanke som framförs av reservanterna men inte kunnat finna någon studie som talar i den riktningen. Det är alltså en vetenskapligt banbrytande teori som har lanserats från socialdemokratisk sida, och jag skulle därför vilja fråga Georg Andersson och hans kolleger: Har ni något som helst stöd för den här teorin eller är den bara en gissning? Jag hoppas verkligen att få ett svar, därför att om teorin är giltig har den ju en oerhörd betydelse också för andra områden av samhället. Då borde vi försöka bekämpa byråkratitendenserna genom att överallt skapa så stora organisationer som möjligt och undvika alla klyvningar, alla nyskapelser av självständiga organ och alla små enheter. Om er nya teori är riktig, får vi ta upp kampen mot plottrigheten i det svenska samhället. Så ge nu ett klart besked: Vad finns det för belägg för teorin att mindre organisationer är mer byråkratitunga än större organisationer?

TORE NILSSON (m):

Herr talman! Jag skall framföra några små fragment så här i slutet av debatten.

Det jag först vill tala om är distriktens ställning. I proposition nr 91 säger man att programverksamheten i både radio och TV utanför Stockholm bör få en förstärkt ställning. Detta bör innebära att andelen produktion utanför Stockholm ökar och att de små distrikten får större resurser.

Utskottet säger sig ha förståelse för att man vid utbyggnaden prioriterar de små distrikten och ger glädjande nog till känna att "riktpunkten bör vara att möjliga resursförstärkningar i första hand fördelas på de svagt utbyggda distrikten". Detta vill jag mycket starkt understryka.

Man kan fråga sig vad som hänt under den tid som ligger bakom oss. Departementschefen anser att det är TV-företaget som är bäst skickat att efter analys ta ställning i frågan om hur fördelningen skall ske. I dag har SR 4 350

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

*Radions och tele-
visionens fortsatta
verksamhet, m. m.*

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

anställda. 4 000 av dessa bor eller verkar i Stockholm, Göteborg eller Malmö, medan 350 alltså verkar i det övriga landet. När man ser på dessa siffror förstår man nästan vad som kommer att hända vid fördelningen i framtiden.

År 1966, då riksdagen förra gången tog ställning i decentraliseringsfrågan, sades det att en rimlig målsättning skulle vara att omkring en fjärdedel av programproduktionen skulle ske regionalt. Och så lämnade man Sveriges Radio fria händer i det avseendet.

1967/68 producerades enligt uppgift 40 % av TV-programmen utanför Stockholm i de mindre distrikten Luleå, Umeå, Sundsvall, Falun, Karlstad, Örebro, Norrköping och Växjö. 1978 räknar man med att endast 27 % av den decentraliserade produktionen skall komma på de här nämnda mindre orterna. Det har alltså skett en mycket stark koncentration av produktionen till storstäderna Göteborg och Malmö, medan det övriga landet relativt sett har fått se sin andel kraftigt minskad.

Dessa uppgifter har jag fått från Sveriges Radio, och jag har kollat att det är riktiga siffror. Man skulle därför i dag önska att det stod klart för Sveriges Radio och för riksdagen att det måste bli en annan fördelning. Jag anser för min del att det vore rimligt att riksdagen såg som önskvärt att en tredjedel av den decentraliserade TV-produktionen sker på andra platser än i Göteborg och Malmö. Jag har ingenting emot Göteborg och Malmö, men jag tycker att det är ett rättvist krav. Vi har i många år haft en regionalpolitik som syftat till jämlikhet mellan regionerna.

Jag vill gärna ansluta mig till vad som står i propositionen om att regeringen vill "lyfta fram radion ur televisionens skugga". Det tycker jag var en fin formulering.

Det finns många som föredrar radion framför TV:n. Jag har ibland frågat mig – inte minst inför den här propositionen och dess konsekvenser – om det skulle vara någon verklig förlust om TV inte fanns. Blev verkligen användningen av televisionen så positiv som man kunde ha väntat? Vad skulle ske om plötsligt den tekniska förutsättningen för sändning av TV-program omöjliggjordes?

Det finns en mängd negativa verkningar av TV-tittandet och TV-åldern. Då det gäller läsning av böcker, umgänge och samtal människor emellan, är det mycket som fått stå tillbaka för sådant som i många fall har gett ganska litet. Jag tror inte att kulturlivet i stort har berikats genom televisionen. Det finns 40 000 analfabeter i Sverige. Många av dem har kanske genom att titta på bilder eller lyssna i stället för att läsa blivit ytterligare befästa i denna sin sorgliga situation.

Sedan vill jag nämna barnens TV-tittande. När jag hör uppgifter om hur lång tid även mycket små barn tillbringar framför televisionsapparater – med bl. a. risk för strålning – tänker jag på att intrycken är alltför många och alltför brokiga. Det är för tidigt för små barn att möta en svår värld i sådan utsträckning. Man kan naturligtvis inte lasta Sveriges Radios ledning för detta. Det har dock blivit på det sättet på grund av att denna uppfinning exploaterats och använts.

Det finns emellertid människor som prioriterar annat och inte ens har

någon TV-apparat. Man kan fråga sig: Är det värt 480 kr. om året att ha färg-TV? Jag vill i så fall också efterlysa bättre programkvalitet. Jag skulle vilja se sådant som aldrig visas, och jag skulle vilja att mycket som visas aldrig visades. Ofta känner man att det är väldigt skönt att kunna slå av TV-apparaten eller att slippa att slå på den.

Jag sätter alltså radion framför TV:n, och jag håller med statsrådet som vill lyfta fram radion ur televisionens skugga. Jag har mer tid att höra på radio. Under långa resor i de trakter där jag mest uppehåller mig är det bilradion som förmedlar mycket. Jag vill gärna uttala min uppskattning av mycket som jag fått höra i radion. Man klandrar ju ofta radions personal och dem som är ansvariga för programmen, men jag skall erkänna att det finns oerhört mycket som jag är tacksam för. Det finns kulturprogram, och det finns musik i program 2 t. ex. som jag sätter oerhört stort värde på. Och det finns referat, skildringar, teater och annat som jag lyssnar på med stort intresse.

Å andra sidan är det mycket av det som sänds som jag skulle vilja ha ändrat. Bilden av Sverige är för negativ i radion också. Superiet och svordomarna, våldet och råheterna florerar också där. Även sportreferaten tycker jag ibland har en icke önskvärd ton. Det talas om ansvar för språkvård och kultur, men i det fallet tycker jag att det finns mycket övrigt att önska.

Jag har ibland på söndagskvällarna, då jag kört hem från gudstjänsten, lyssnat på program från ungdomsredaktionerna än här och än där och då fått höra förfärliga inslag av svordomar och annat. Jag har då undrat: Hur kan någon vilja sitta och prata så där? Men, som sagt, detta är icke det mest allmänt förekommande; det bör emellertid försvinna. Jag tror att en majoritet av svenska folket skulle önska det.

Vi har väckt motioner gång på gång om de kyrkliga programmen, t. ex. motionen 1130 till förra riksmötet, som behandlas här, där vi anförde att andelen kristna och kyrkliga program är för liten – särskilt sådana som gäller barn och ungdom. Jag vill gärna stryka under det. Per Petersson väckte för ett par år sedan en motion som vi behandlade i kulturutskottet, där han om jag minns rätt begärde att det skulle var en gudstjänst i TV varje söndag. Det vore inte för mycket begärt.

Jag tycker också att radiokyrkans utveckling har varit negativ de senaste årtiondena. Trenden är inte bra. Många talar med mig om detta och säger: Vi kan inte gå till kyrkan. Vi är ganska isolerade från församlingen. Vi har inte bil, vi orkar inte. Men vi hör på radioandakterna. Gudstjänsterna har blivit annorlunda, och det gäller många gånger inte bara förkunnelsen utan också formen. Numera börjar talaren med att bara prata. Han ber inte. Det är ingen sång och ingen psalm. Vi var vana vid en gudstjänst som hade en rikare utsmyckning och flera programpunkter. Det här ger inte det som vi skulle önska att vi fick när vi sätter oss för att lyssna. – Sedan är det frågan om inte politiska och sociala budskap skall föras fram på annan tid än i gudstjänst-programmen.

Filip Fridolfsson och jag har i en motion pläderat för att regeringen skall lägga fram förslag om intern TV-sändning. Utskottet säger att man vill utreda effekterna av frisläppandet av sådan sändning och hänvisar därför till

yttrandefrihetsutredningen. Jag anser att det här är en ganska betydande fråga, och jag skulle önska att utredningen såg positivt på den lösning som vi har antytt och de möjligheter vi har efterlyst, exempelvis att medlemmar i kyrkor och församlingar skall kunna lyssna i en gemensam lokal samtidigt som gudstjänst sker på annan ort.

Slutligen: Jag yrkade avslag på förslaget om lokalradion när propositionen förelåg. Jag liknade den i min motion vid ett husbygge som skedde innan ritningarna var färdiga. Som ni minns var det mesta inte utrett. Det har visat sig att många problem har följt. Lokalradion ropar på mer personal och mer pengar. Mycket har sagts om den här i dag, och därför tar jag bara upp detta.

Ur lyssnarnas krets kommer önskningar, t. ex. om bättre hörbarhet. Man säger exempelvis i Skåne att hörbarheten är mycket ojämn. På vissa håll anser man att lokalradion ger en dålig täckning av vad som händer. Dessutom anføres att vissa politiska riktningar alltid får fram sina referat, andra får det inte. I Norrland säger många att de inte får höra någonting från sin trakt. I Luleå och Umeå svarar man att avstånden är så långa, att man inte kan vara överallt, eftersom det är för dyrt. Jag förstår problemen. Men allt detta visar att det är mycket övrigt att önska. Jag hoppas att det hädanefter skall bli bättre också på det här området.

Jag är för min del tillfreds med att vi får en uppdelning i fyra företag och jag hoppas att det trots allt skall innebära en förbättring.

GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! I motionen 1795 har vi från Värmland framfört några synpunkter på regional-TV, lokal- och närradion. Jag skall kommentera dessa kortfattat i slutspurtens av den här långa diskussionen. I propositionen föreslås en utbyggnad av regional-TV, att omfatta hela landet, i de tio distrikt som Sveriges Radio nu är indelat i samt Stockholm – totalt elva regioner.

I dag har fyra regioner försöksverksamhet med regional-TV. Halva Sveriges befolkning saknar möjlighet att få regionala nyheter i TV. Denna halva av befolkningen bör snarast ges den chansen ur rättvisesynpunkt. Det var mot bakgrund av att departementschefen inte angav någon tidsplan för TV-distriktens utbyggnad som vi skrev motionen, där vi yrkade att den utbyggnaden skall prioriteras i de små distrikten, t. ex. Värmland, Småland, Västerbotten och Gävle-Dala.

Jag noterar i likhet med föregående talare med tillfredsställelse att kulturutskottet uttrycker sin förståelse för vårt önskemål om prioritering av de små distrikten. "Riktpunkten bör vara att möjliga resursförstärkningar i första hand fördelas på de svagt utbyggda distrikten", säger kulturutskottet vidare. Också det kan noteras med tillfredsställelse; jag tror att det vore fel att i alltför hög grad överlåta åt det blivande TV-företaget att bestämma om utbyggnadstakten och var satsningarna skall ske. Därför anser jag att riksdagen klart och entydigt bör ta ställning för att i första hand de små distrikten *skall* få tillgång till resurserna och för att detta bör ske så tidigt som möjligt under avtalsperioden.

Representanter för de små distrikten inom Sveriges Radio har under den senaste tioårsperioden alltför ofta fått se resurserna centraliseras till tätorter som Göteborg och Malmö och mellanstora distrikt som nedre Norrland med kontor i Sundsvall och mellansvenska distriktet med kontor i Örebro.

Skall vi kunna få TV-program som bygger på programstoff från hela landet och producerade under jämbördiga villkor, skall de små distrikten denna gång prioriteras.

Att riksdagen uttalar sig för de små distrikten visar sig ännu mer befogat när vi läser kulturutskottets syn på utbyggnaden av TV:s distriktsverksamhet, s. 29 i betänkandet. Den kan enligt kulturutskottet antingen ske i form av koncentrerade satsningar på ett litet antal orter eller med sikte på att utjämna nuvarande skillnader mellan distrikten.

Med tanke på kulturutskottets svar på vår motion vågar jag tro att utskottet följer den senare linjen med en utjämning av nuvarande skillnader mellan distrikten som klar målsättning. Det andra kravet i motion 1795 är att försöksverksamheten med närradio t. v. skall anstå. Detta skall ses mot bakgrund av de brister som vi motionärer fortfarande upplever att lokalradion har, som under fyra olika etapper startade 1977.

Nu framgår klart av utskottets betänkande att försöksverksamheten med närradio kommer att sättas i sjön, och jag skall inte polemisera om detta.

Vad som däremot kraftigt måste understrykas är att finansieringen av denna försöksverksamhet med närradio inte på något sätt får konkurrera med anslagen till lokalradion. Närradions kostnader skall till 100 % täckas av de organisationer som medverkar. Som Georg Andersson sade anser jag att det vore förödande om vi skulle bana väg för närradio på lokalradions bekostnad. Bl. a. Ingegärd Fränkel försäkrade för en stund sedan i debatten att inte ett enda öre av licensmedel skall satsas på närradio. Jag hoppas att denna försäkran håller, allra helst som mig veterligt ingen ännu trätt fram och krävt närradio.

Avgiftsmedlen, dvs. licensmedlen, behövs mer än väl för bl. a. lokalradions utbyggnad. Vi får ständiga bevis för att lokalradion ännu inte har nått upp till en nivå när det gäller nyhetsbevakningen som tillfredsställer lyssnarna. En lokalradio utan lokalredaktioner fungerar helt enkelt inte.

Vi motionärer har kraftigt strukit under vad som framhållits bl. a. från LO, nämligen att lokalradion redan vid starten fick mycket begränsade resurser. LO utgick ifrån att lokalradions resurser successivt skulle öka och därmed göra det möjligt att starta lokalredaktioner eller, om man så vill kalla dem, underredaktioner, så att lokalradion fullt utbyggd skulle kunna täcka in hela landet, i vårt fall hela Värmlands län.

Här anser jag utskottets skrivning vara betydligt mera oklar än beträffande uttalandet i fråga om regional-TV.

I hemställan har dock utskottet ställt sig på samma linje som vi motionärer när det gäller lokalradions bevakning utanför resp. huvudort. Således har kravet i vår motion även på denna punkt fått en positiv behandling.

Erfarenheterna under lokalradions inledningskede har på ett påtagligt sätt visat på behovet av att det inrättas ett antal underredaktioner.

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

Radions och televisionens fortsatta verksamhet, m. m.

Tisdagen den
23 maj 1978

*Radions och tele-
visionens fortsatta
verksamhet, m. m.*

Vi har i vår motion pekat på att det i Värmland inte finns någon medarbetare med placeringsort utanför Karlstad. Reportrar saknas t. ex. i Hagfors, Säffle, Kristinehamn, Torsby och Arvika, där bl. a. de studiolokaler som jag själv lämnade för snart åtta år sedan, då jag kom in i riksdagen, ännu saknar fast medarbetare. Varje gång jag kommer hem till Arvika tänker jag på de välutrustade SR-lokaler som större delen av året står outnyttjade och obemannade.

Det får inte vara så, att lokalradions många vita fläckar ute i distrikten skall bestå. Kritiken mot att lokalradion i dag i alltför stor utsträckning är knuten till resp. huvudort är i allra högsta grad befogad.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än utskottets, och jag anser att de synpunkter som vi från Värmland framfört i motionen 1795 åtminstone till en del återspeglas i utskottsskrivningen, som jag är relativt nöjd med.

INGEGÄRD FRÆNKEL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Till Gunnar Olsson vill jag ännu en gång säga som jag sade i mitt tidigare anförande, att även om man inte har krävt någon närradio och när-TV så har flera utredningar i alla fall enhälligt uttalat sig för att en närradio borde komma till stånd.

Det finns många grupper som redan har visat ett stort intresse för närradio och begärt att få komma i åtanke vid försöksverksamheten. När vi behandlade frågan i utskottet fick jag en lista på ett 20-tal olika organisationer, och jag hörde i dag att det är många fler som har begärt att få delta. Upplyningsvis kan jag nämna att där återfinns Mariannelunds folkhögskola, ett byalag i Djurhamn och Södra Vätterbygdens folkhögskola och flera med dem. Intresset finns där alltså, och om det är så stort tror jag att man tillgodosör ett visst behov med den här försöksverksamheten.

GUNNAR OLSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara helt kort till Ingegärd Frænkelt: Det är klart att det kan finnas enskilda organisationer – byalag, folkhögskolor osv. – som har intresse för närradio, men skall man riktigt få veta vad svenska folket i allmänhet anser om behovet av närradio, då skall man läsa de remissyttranden som är fogade till propositionen. Där framstår det klart och tydligt att intresset är ganska svalt över hela landet.

INGEGÄRD FRÆNKEL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det kan hända att intresset till att börja med inte var så stort, men tydligen har det vuxit under tiden, eftersom mängden av önskemål om att få vara med i försöksverksamheten ökar för varje dag som går.

På förslag av andre vice talmannen beslöts att kammarens förhandlingar skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

§ 11 Andre vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle utbildningsutskottets betänkande nr 22,

konstitutionsutskottets betänkande nr 48 och socialutskottets betänkande nr 36 i nu angiven ordning uppföras närmast efter kulturutskottets betänkande nr 24.

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

§ 12 Anmälades och bordlades

Motioner

1977/78:1982 av *Georg Andersson m. fl.*

1977/78:1983 av *Rune Torwald*

1977/78:1984 av *Lars Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1977/78:182 angående viss alkoholforskning, m. m.

§ 13 Anmälades och bordlades

Försvarsutskottets betänkande

1977/78:28 med anledning av propositionen 1977/78:159 om ändring i lagen (1966:413) om vapenfri tjänst, m. m. jämte motioner

Näringsutskottets betänkanden

1977/78:67 med anledning av propositionen 1977/78:116 med förslag till anslag till statens vattenfallsverk för budgetåret 1978/79, m. m. och propositionen 1977/78:125 i vad avser kraftstationer m. m. jämte motioner

1977/78:68 med anledning av propositionen 1977/78:110 om energiforskning m. m. jämte motioner

1977/78:69 med anledning av propositionen 1977/78:100 i vad avser anslag till Sveriges geologiska undersökning, propositionen 1977/78:101 i vad avser anslag för prospektering i Arjeplog och propositionen 1977/78:124 om lån för forskningsverksamhet i Ranstad jämte motioner

1977/78:70 med anledning av propositionen 1977/78:125 i vad avser vissa naturgasfrågor och propositionen 1977/78:128 om stöd till prospektering efter olja och naturgas jämte motioner

Civilutskottets betänkanden

1977/78:30 med anledning av propositionen 1977/78:122 med förslag om anslag till lån till experimentbyggande m. m. jämte motion

1977/78:31 med anledning av propositionen 1977/78:76 med energisparplan för befintlig bebyggelse och 1977/78:100 i vad avser anslag till vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. jämte motioner

Tisdagen den
23 maj 1978

§ 14 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

*Meddelande om
frågor*

den 23 maj

1977/78:498 av *Thage Peterson* (s) till statsministern om utländskt förvärv av svenska företag:

Med anledning av Volvoaffären vill jag till statsministern ställa följande frågor:

1. Kan statsministern redogöra för vilka åtgärder som den svenska regeringen vidtog eller underlät att vidta för att med svenska resurser klara Volvos utvecklingsprogram?
2. Vilken principiell syn har statsministern på frågan om utländska förvärv av stora utvecklingsbara svenska företag med stor betydelse för sysselsättningen i Sverige?

1977/78:499 av *Arne Nygren* (s) till industriministern om åtgärder för att skapa ersättningsarbeten vid nedläggning av driften vid gruvorna i Adakfältet:

Driften vid gruvorna i Adakfältet i Norsjö kommun har upphört. Därmed har en bygd, där gruvnäringen varit helt dominerande, förlorat direkt och indirekt 250 arbetstillfällen.

Från statens sida har försök gjorts att skapa ersättningsarbeten. Den arbetsgrupp, under ledning av landshövding Bengt Lyberg, som haft uppdraget att finna annan sysselsättning har arbetat med en del projekt. Ett av dessa lär f. n. prövas i regeringen.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till industriministern:

Hur ser statsrådet på möjligheterna att skapa ersättningsarbeten för de 250 arbetstillfällen som upphört i Adakfältets gruvor?

1977/78:500 av *Erik Wärnberg* (s) till budgetministern om tidpunkten för proposition om en lag mot skatteflykt:

I januari 1977 framlades en socialdemokratisk partimotion med förslag till lag mot skatteflykt. Sedan det upplysts om att regeringen avsåg att lägga en proposition i samma ämne uppskötts utskottsbehandlingen av den socialdemokratiska motionen till hösten 1977. Någon proposition lades emellertid inte då, utan regeringen meddelade att man skulle lägga sin proposition under vårriksdagen 1978.

Nu är riksmötet snart slut, och någon proposition har ännu inte avhört.

Mot denna bakgrund vill jag fråga budgetministern när regeringen kommer att lägga sin aviserade proposition om en lag mot skatteflykt.

1977/78:501 av *Lennart Pettersson* (s) till industriministern om lokaliseringen av Volvos framtida produktion:

På grund av den svenska regeringens underlåtenhet att ekonomiskt stödja svensk bilindustri med riskkapital för framtida expansion har Sveriges största industriföretag, AB Volvo, tvingats lämna över 40 % av aktiekapitalet i utländska händer.

Därutöver har uppenbarligen mer eller mindre preciserade löften ställts ut om skapandet av framtida sysselsättning i Norge.

Mot denna bakgrund ber jag att få ställa följande frågor till industriministern:

1. Är det troligt att ett land som äger 40 % av aktiekapitalet i Volvo i framtiden kommer att nöja sig med en andel av Volvos sysselsättning i Norden, som är väsentligt lägre än denna ägarandel?
2. Kan industriministern bekräfta att utvecklingsbolaget för den nya personbilen, som är nyckeln till framtidsjobben inom personbilssektorn, inte förläggs utanför Sverige?

§ 15 Kammaren åtskildes kl. 17.54.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert

Nr 149

Tisdagen den
23 maj 1978

*Meddelande om
frågor*

Tisdagen den 23 maj

Talmannen 26

Ahlmark, Lars (m) 120

Andersson, Georg (s) 48, 75, 77, 92, 96

Bergamn, Per (s) 13, 14, 15

Diesen, Ingrid (m) 111

Engman-Nordin, Barbro (s) 117

Fränkel, Ingegärd (fp) 114, 130

Hallgren, Karl (vpk) 16

Hermansson, Carl-Henrik (vpk) 122

Hjelmström, Eva (vpk) 56, 76, 78, 86, 88, 93, 96, 107, 108

Johansson, Hilding (s) 79, 86, 88, 92, 95

Johansson, Tyra (s) 98, 101, 102

Johnsson, Ella (c) 7

Nilsson, Sven-Erik (c) 82, 87, 89

Olsson, Elvy, bostadsminister 12, 14, 15

Olsson, Gunnar (s) 128, 130

Olsson, Martin (c) 11

Richardson, Gunnar (fp) 102, 107, 108

Romanus, Sven, justitieminister 3, 4, 5, 6

Sundman, Per Olof (c) 65, 77, 79, 101, 102

Sundström, Sten-Ove (s) 20, 21, 22

Svensson, Olle (s) 3, 5, 6

Sörenson, Lars-Ingvar (s) 108

Tarschys, Daniel (fp) 124

Turesson, Bo, kommunikationsminister 8, 9, 10, 11

Wikström, Jan-Erik, utbildningsminister 43, 89, 94, 97

Wirtén, Rolf, arbetsmarknadsminister 16

Westerberg, Per (m) 9, 10, 18

Åsling, Nils, industriminister 17, 19, 21, 22